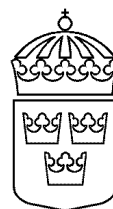

Riksdagens protokoll 1998/99:41

Tisdagen den 19 januari

Protokoll
1998/99:41

Kl. 14.00 – 16.36
18.00 – 20.13

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 14, 15, 16, 17 och 18 december 1998.

2 § Ledighet m.m.

Talmannen meddelade att *Stig Sandström* (v) ansökt om sjukledighet under tiden den 11 januari–10 februari 1999.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Rossana Valeria* (v) skulle tjänstgöra som ersättare för Stig Sandström.

3 § Avsägelser

Talmannen meddelade att *Ingegerd Sahlström* (s) avsagt sig uppdraget som ledamot i konstitutionsutskottet och som suppleant i försvarsutskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

4 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 21 januari kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Justitieminister Laila Freivalds, statsrådet Pierre Schori, statsrådet Mona Sahlin, statsrådet Maj-Inger Klingvall, statsrådet Leif Pagrotsky och socialminister Lars Engqvist.

5 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

En skogsbruksstrategi för Europeiska Unionen *KOM (98) 649*

Fördelning av järnvägsinfrastrukturkapacitet och uttag av infrastrukturavgifter och utfärdande av säkerhetsintyg (avsett att ersätta direktiv 95/19/EG) *KOM (98) 480*

Kommissionens rapport om systemet för egna medel *COM (98) 560*

6 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:61

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:61 av Jan-Evert Rådström (m) om Gravberget.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 7 december 1998

Kjell Larsson

Interpellation 1998/99:64

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:64 av Magnus Jacobsson om ungdomsarbetslösheten.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 15 januari 1999

Björn Rosengren

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:72 av Marianne Andersson (c) om master för mobiltelefoni.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är att det inte finns några fler interpellationstillfällen före juluppehållet i kammaren.

Stockholm den 9 december 1998

Kjell Larsson

Interpellation 1998/99:74

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:74 av Peter Pedersen om utvecklingen i Degerfors m.fl. kommuner i Örebro län.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Björn Rosengren

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:51

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:51 av Rosita Runegrund om försöksverksamhet med sjöbefälsutbildning i Skärhamn.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 januari 1999

Thomas Östros

Interpellation 1998/99:56

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:56 av Per Bill om besparingarna på internationell forskningssamverkan.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 januari 1999

Thomas Östros

Interpellation 1998/99:57

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:57 av Per Bill om resurserna till grundforskning och forskarutbildning.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 januari 1999

Thomas Östros

Interpellation 1998/99:59

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:59 av Per Bill om studiestödssystemet.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 januari 1999

Thomas Östros

Interpellation 1998/99:79

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:79 av Inger Segelström om lagen om kriminalisering av könsköpare.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 17 december 1998

Laila Freivalds

Interpellation 1998/99:87

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:87 av Britt-Marie Danestig om bristen på naturvetare, tekniker och medicinare.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 januari 1999

Thomas Östros

Interpellation 1998/99:93

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:93 av Sten Andersson om nyårsmällare.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Laila Freivalds

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:94 av Ulla-Britt Hagström om åtgärder mot gruppvåldtäkter.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Laila Freivalds

Interpellation 1998/99:33

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:33 av Carina Hägg (s) om lokalisering av EU-organ till Sverige.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resor.

Stockholm den 17 december 1998.

Anna Lindh

Interpellation 1998/99:43

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:43 av Stefan Hagfeldt om kommunal näringsverksamhet.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:45

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:45 av Maria Larsson om IUC:s fortsatta utvecklingsmöjligheter.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:53

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:53 av Marietta de Pourbaix-Lundin om småföretag inom den hemnära tjänstesektorn.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 13 januari 1999

Mona Sahlin

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:58

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:58 av Margareta Viklund (kd) om assyriernas situation.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resor.

Stockholm den 15 december 1998

Anna Lindh

Interpellation 1998/99:73

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:73 av Marianne Andersson om elöverkänslighet.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 7 december 1998

Lars Engqvist

Interpellation 1998/99:84

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:84 av Lars Ohly (v) om mänskliga rättigheter i Iran.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 28 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resor.

Stockholm den 16 december 1998

Anna Lindh

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:75 av Peter Pedersen om momsen på spelarköp.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 2 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är hög arbetsbelastning.

Stockholm den 14 januari 1999

Erik Åsbrink

Interpellation 1998/99:82

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:82 av Sten Andersson (m) om kasinon.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 2 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är hög arbetsbelastning.

Stockholm den 17 december 1998

Erik Åsbrink

Nils Dexe

Enligt uppdrag

Interpellation 1998/99:83

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:83 av Sten Andersson om saluförandet av svenska lotterier utomlands.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 2 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är hög arbetsbelastning.

Stockholm den 17 december 1998

Erik Åsbrink

Nils Dexe

Enligt uppdrag

Interpellation 1998/99:89

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:89 av Ragnwi Marcelind om sekretess gällande abort på minderåriga.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 5 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 11 januari 1999

Lars Engqvist

Interpellation 1998/99:69

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:69 av Inga Berggren (m) om byggforskningens framtid.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 9 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 18 december 1998

Kjell Larsson

Interpellation 1998/99:25

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:25 av Per Westerberg om Assi Domän.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är att näringsministern inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 13 januari 1999

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:37

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:37 av Per Westerberg om sjöfartsuppgörelsen.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är att näringsministern inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 13 januari 1999

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:95

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:95 av Harald Bergström (kd) om naturgasledning genom Sverige.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Björn Rosengren

Enligt uppdrag

Åsa Kastman Heuman

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:97 av Runar Patriksson (fp) om a-kassa till missionärer och biståndsarbetare.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Björn Rosengren

Enligt uppdrag

Åsa Kastman Heuman

Expeditions- och rättschef

7 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 21 december

1998/99:88 av Berit Jóhannesson (v) till försvarsministern
Minröjning

den 7 januari

1998/99:90 av Margareta Viklund (kd) till statsrådet Pierre Schori
Kosovoalbaner

den 11 januari

1998/99:92 av Inger Segelström (s) till näringsministern
Arlandabanan

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till detta snabbprotokoll.

8 § Svar på interpellation 1998/99:50 om miljökrav vid upphandling

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Gudrun Lindvall har frågat miljöministern om han avser att verka för ändringar i EG:s regelverk så att varje upphandlare i regel kan ställa miljökrav och vidare om han avser att verka för en informationsinsats till kommuner och landsting så att tjänstemän och förtroendevalda inte kan hindra att miljökrav ställs vid upphandling av t.ex. jordbruksprodukter.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Inledningsvis bör nämnas att lagen om offentlig upphandling och EG:s upphandlingsdirektiv redan i dag ger utrymme att ställa miljökrav vid offentlig upphandling. Miljöfaktorer kan vägas in i bedömningen om

det föreligger ett direkt samband mellan miljökraven och föremålet för upphandlingen. Däremot anses det inte tillåtet att beakta miljökrav som inte har ett sådant direkt samband. Exempelvis får man vid upphandling av en vara inte ställa miljökrav som gäller transporten av varan.

Inom Regeringskansliet arbetar en beredningsgrupp med att ta fram ett förslag till en svensk ståndpunkt om vilka miljökrav som bör kunna få ställas vid offentlig upphandling. Avsikten är att Sverige utifrån den ståndpunkten skall verka för att EG-direktiven klargörs eller ändras så att det tydligt framgår vilka miljökrav som får ställas.

Kommissionen skall under första halvåret 1999 i ett tolkningsmeddelande förtydliga under vilka förutsättningar miljökrav får ställas vid offentlig upphandling. Meddelandet diskuteras nu i EU:s rådgivande kommitté för offentlig upphandling. Regeringskansliet har i en skrivelse till kommissionen bl.a. framfört att det är angeläget att skapa klarhet på det här området. Det skall vara möjligt att ställa krav på att produkter som köps in uppfyller kriterier för miljömärkning. Det är dock angeläget att kommissionen först gör en analys av de samhällsekonomiska effekterna och särskilt då effekterna för näringslivet, små och medelstora företag. Vidare bör man analysera under vilka förutsättningar det kan vara förenligt med ingångna internationella avtal, exempelvis GPA, *Government Procurement Agreement*.

Sverige anser att offentliga upphandlare skall kunna ställa krav på att anbudsgivare har ett miljöledningssystem. Det är dock angeläget att kommissionen även här först gör en bedömning av och väger in samhällsekonomiska effekter som skulle kunna uppstå.

Sverige anser vidare att också miljökrav på tillverkningsprocessen och transporter är intressanta frågor som kommissionen bör analysera.

Att sprida information om hur miljökrav kan ställas och utvärderas är en viktig del i arbetet med att utveckla en miljöanpassad offentlig upphandling. En större enhetlighet och tydlighet från myndigheterna förutsätter mer samordnade insatser och att olika upphandlande enheter utnyttjar varandras erfarenheter och goda exempel. Av denna anledning har regeringen under 1998 inrättat Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling. Delegationen har i uppgift att arbeta pådrivande för att den offentliga upphandlingen skall vara ett instrument för att åstadkomma en ekologiskt hållbar samhällsutveckling. Delegationen skall bl.a. initiera och utveckla konkreta vägledningar och metoder för hur miljökrav, kvalitetskrav och andra krav på ekologisk hållbarhet kan ställas vid offentlig upphandling inom stat, kommun, landsting samt offentligtägda bolag. Den skall också initiera utbildningar för upphandlare och leverantörer.

Jag anser att det är mycket positivt att det under år 1999 kommer att förtydligas i vilken utsträckning upphandlare får ställa miljökrav. Om nuvarande regelverk inte är förenligt med målet om en hållbar utveckling bör en logisk konsekvens av detta bli att ändra upphandlingsdirektiven, med bibehållande av principerna om lika behandling och icke-diskriminering.

Anf. 2 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag vill tacka ministern så mycket för svaret. Detta är en mycket angelägen fråga, eftersom den handlar om hur vi på olika sätt

skall kunna påverka den samhällsutveckling som jag hoppas att vi är överens om skall gå i en ekologiskt hållbar riktning.

Det är helt klart att även kommuner, landsting och myndigheter måste kunna få agera som fria aktörer på marknaden, och att agera som fria aktörer är att kunna välja mellan olika produkter. Därför är det alltså oerhört angeläget att dessa verksamheter, framför allt därför att det handlar om stora uppköpare, kan få ställa miljökrav när de upphandlar. Detta arbete kom i gång mycket bra i början av 90-talet.

Jag kan som ett exempel ta min egen kommun, Södertälje, där vi tog fram två dokument i vilka anges vilka miljökrav och miljökriterier som skall gälla vid upphandling. Det gäller framför allt kemiskt tekniska produkter, eftersom det var lättast. Men vi diskuterade också att ställa krav när det gäller livsmedelsupphandling. Då var det KRAV-märket som vi efterfrågade.

Denna verksamhet kom alltså i gång bra. Men tyvärr kan man säga att många kommuner har känt en väldigt stor oro och osäkerhet efter det att Sverige blev medlem i den europeiska unionen, just därför att den fria rörligheten är en viktig hörnpelare i EU och att man inte får diskriminera. Kommunerna har känt att om de går ut och ställer för hårda miljökrav diskriminerar de på ett sätt som EU inte godtar.

Detta innebär att många kommuner har slutat att vara lika konsekventa och lika radikala i dag som de var som kunder på marknaden i början av 90-talet just på grund av EU. Det är mycket olyckligt.

Därför tycker jag att det är mycket angeläget att man från regeringens och riksdagens sida talar om att detta är något som man vill att kommuner och landsting skall ägna sig åt, att man vill att de skall agera som en part på marknaden som ser till att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt hållbar riktning.

Det är mycket bra att Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling har kommit till stånd. Och jag hoppas verkligen att detta svar kan tolkas så positivt som jag försöker att göra, nämligen att Sverige försöker driva på EU så att detta skall bli tydligt. De direktiv som i dag finns innehåller tyvärr en mängd otydligheter. Om man tittar på den mängd direktiv som reglerar detta, vilket är en lista, kan man se att det tyvärr är den fria rörligheten och det icke-diskriminerande som är det viktigaste. Det gör att det sätts käppar i hjulet.

Ett exempel som jag tar upp i min interpellation och som inte berörs i svaret handlar om livsmedel. Är det möjligt för en kommun att ställa krav på att det t.ex. skall vara ekologiskt framtagna livsmedel, eller anses det vara en diskriminerande åtgärd? Anses det inte vara, som krävs, någonting som påverkar produkten? Eller som ministern säger i svaret, att det skall föreligga ett direkt samband mellan miljökraven och föremålet för upphandlingen. Anser man att odlingsformen är någonting som inte hör hit vid upphandlingen, eller är detta ett krav som skall ställas?

Jag skulle gärna vilja ha ministerns synpunkt på det, därför att just när det gäller livsmedel kan jag se att det nog är inom detta område som de flesta kommuner börjar backa i dag därför att de känner att de i detta sammanhang är ute och tassar på något som EU inte godtar. Det skulle jag alltså vilja veta.

Jag skulle också vilja höra vad ministern menar med det som står i svaret om att man först skall göra en analys av de samhällsekonomiska

Prot. 1998/99:41
19 januari

Svar på
interpellationer

effekterna, och särskilt då effekterna för näringslivet. Det låter lite märkligt. De effekter som man vill ha när man går ut och upphandlar är naturligtvis att man vill gynna de företag som tar fram miljömässigt bättre produkter än de företag som inte tar fram miljömässigt bättre produkter. Naturligtvis innebär det att de företag som inte lever upp till kraven inte får beställningar, och naturligtvis måste det vara negativt för dem. Därför vill jag veta vad som menas med dessa effekter för näringslivet. På flera ställen i svaret återkommer ministern till att man skall väga in samhällsekonomiska effekter. Jag skulle vilja veta lite mer vad ministern avser med det.

Jag hoppas att Sverige kommer att ha framgång med ambitionerna som måste vara höga på detta område om vi skall nå en ekologiskt hållbar utveckling.

Anf. 3 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag tycker att detta är en mycket viktig interpellation. Generellt är det så att upphandlingen och de möjligheter som man har att påverka miljön, etiken och utvecklingen på många olika områden genom handeln ofta kommer till korta. Men däremot när det gäller MAI blommade denna diskussion upp till fullo, och jag tycker att det var mycket positivt. Det har gjort att väldigt många både ute i samhället och bland oss politiker har fått anledning att fundera lite extra på vad detta med upphandling och handel över huvud taget har för betydelse politiskt. Vi har rättvisemärkning. T.ex. frågan om bananer, som nu behandlas av WTO, handlar inte om att ta hänsyn till miljön utan om mycket starka ekonomiska intressen som man vet att man kan uppbära ett intresse för. Men det är mycket svårare att koppla ihop den med miljöfrågorna.

EG-direktivet om offentlig upphandling innehåller inga uttryckliga bestämmelser om möjligheten att ställa miljökrav. Däremot innehåller direktivet regler om kvantitativa urval av leverantörerna och om hur prövning av anbud skall ske. Denna prövningsdel är mycket noga angiven.

Inom ramen för dessa bestämmelser finns det, som finansminister Erik Åsbrink här också har gett uttryck för, utrymme att ställa och ta hänsyn till miljökrav. Direktiven i sin tur är baserade på Romfördraget. En upphandlande enhet som avser att ställa miljökrav måste i dag välja det anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga med hänsyn till samtliga omständigheter.

Det är alltså svårt att låta miljökraven här på något sätt väga över. I lagen SFS 1992:1528 räknas också miljöpåverkan upp som en sådan omständighet, men inte som en avgörande.

De miljökrav som ställs måste vara så precisa att en jämförande utvärdering kan göras mellan de olika leverantörerna. I EU finns rådets förordning (EEG) nr 880/92 om ett gemenskapsprogram för tilldelning av miljömärken som är frivilliga för producenterna och som fastställs genom en livscykelanalys. Rådet har även en förordning om en frivillig miljöstyrnings- och miljörevisionsförordning. Denna inriktning är däremot inte förankrad i internationella handelsavtal. Här vill jag gärna fråga Erik Åsbrink om man kommer att verka för det här pågående arbetet för att få en större harmonisering mellan EG:s direktiv och internationella handelsavtal. Då menar jag självfallet en harmonisering med inriktningen

att man jobbar för att ha större möjligheter att låta miljöhänsyn komma till uttryck.

Många gånger är det här motsägelsefullt för dem som skall hantera dessa frågor. Det skapar en osäkerhet och försvårar i dag tillämpningen av miljökrav vid upphandling. Jag har stor förståelse för de kommuner som tycker att det här är för komplicerat. Allesammans tycker vi ju att detta är oerhört komplicerat. Är man då fritidspolitiker med små möjligheter att sätta sig in i dessa saker är det svårt att vara pådrivande och att fördjupa sig i de här väldigt komplicerade regelverken.

Då det finns ett nationellt intresse borde det också framdeles, lättare än i dag, vid offentlig upphandling i kommuner, landsting och stat kunna ställas krav, t.ex. på elkraftens ursprung. Den offentliga sektorn svarar för en betydande del av den svenska ekonomin. Genom en tydlig upphandlingsstrategi generellt, alltså i kommuner, landsting och stat, kan vi vara vägledande för det privata näringslivet och ha stora möjligheter att påverka marknaden.

Erik Åsbrink, hur blir det alltså med harmoniseringen med de internationella handelsavtalen?

Anf. 4 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag har stor sympati för det miljöengagemang som både Gudrun Lindvall och Carina Hägg visar i den här debatten och kan i mycket stor utsträckning dela det. Men jag ser det ändå som viktigt att klargöra syftet med att vi har regler för offentlig upphandling. Det handlar naturligtvis om att ytterst hantera skattebetalarnas pengar så effektivt och resurssnålt som möjligt. Det är mycket stora pengar som vi förvaltar genom stat, kommun och landsting, och det är ett ansvar för oss politiker att se till att det inte slösas med de pengarna, att de inte används på ett ineffektivt och olämpligt sätt.

Ett huvudsyfte med reglerna för upphandling är just att säkerställa att så sker. Jag menar att det är ett viktigt syfte som vi måste bibehålla också i framtiden. Sedan är det ett relativt nytt inslag, som jag till fullo har sympati för, att vi nu också väger in miljömässiga hänsyn – och kanske kommer att göra det i allt större utsträckning. Det får dock inte innebära att vi åsidosätter det ursprungliga syftet med offentliga upphandlingsregler. Där finns det, Gudrun Lindvall, en skillnad mellan den offentliga sektorn och den fria marknaden, som ju Gudrun Lindvall åberopar och som vi skulle efterlikna. När det gäller den fria marknaden hanterar människor sina egna pengar och får ta eventuella konsekvenser av sina mer eller mindre kloka beslut. Den offentliga sektorn hanterar andras pengar. Det är därför som vi har de här reglerna och det är därför som man inte kan sätta likhetstecken mellan offentlig sektor och aktörer på en marknad.

Jag anser att det är viktigt att ha de här reglerna. Jag anser också att de principer som gäller inom EU om icke-diskriminering och fri rörlighet på den inre marknaden är viktiga och skall upprätthållas också i framtiden.

Jag har redogjort för vad som pågår i Sverige och i EU samt våra försök att få större klarhet på det här området. Det handlar då kanske inte bara om att få större klarhet i hur reglerna är utan också om att, om så

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

behövs, ändra reglerna. Det är en process som jag räknar med kommer att ge oss ökad klarhet under detta år.

Sedan är det så med allt internationellt samarbete att det ofta går långsammare än man vill. Sverige är ju, och det kan vi i och för sig vara glada över, ett av de länder som driver på hårdast i miljösammanhang. Vi har högre ambitioner än de flesta andra länder, såväl i EU som utanför EU. Detta kan vi vara stolta över. Samtidigt kan vi beklaga att det bromsas på sina håll. Men detta kan inte vara ett argument för att vi skall träda ur det samarbetet eller försöka tro att vi kan lösa det här helt och hållet på egen hand.

Miljöfrågorna är till sin natur extremt internationella. Miljöproblemen stannar ju inte vid nationsgränserna. Därför ser jag inget alternativ till att fortsätta att arbeta internationellt i EU och i andra sammanhang. Det har också den fördelen – nackdelen är att det ibland går lite långsamt – att vi kan påverka andra länder. Vi kan påverka beslut som fattas i internationella organisationer. Jag är övertygad om att utvecklingen går åt rätt håll, även om vi skulle vilja att den gick fortare.

Carina Häggs fråga om harmonisering mellan EU-regler och vad som återfinns i internationella handelsavtal kan jag inte riktigt bedöma i alla dess aspekter. Men naturligtvis ser jag det som en strävan som vi från svensk sida bör ha att så långt som möjligt också i internationella handelsavtal tillämpa det synsätt som vi har nationellt och i EU-sammanhang.

Anf. 5 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag saknar svar på mina frågor men de kanske kommer i nästa inlägg.

Jag måste säga att jag närmast uppfattar det som en skymf om finansministern tror att mitt parti slösar med pengarna. Jag kan garantera att det gäller att ha en helhetssyn i fråga om upphandling och miljö. Det man förlorar på det ena stället vinner man på det andra. Eller rättare sagt: Om man inte är nog med miljön vid upphandling får man ofta miljöproblem som kostar mycket pengar någon annanstans.

Naturligtvis kan man ha en fragmentiserad syn när det gäller kommun, stat och landsting och försöka flytta över kostnader någon annanstans än just hit. Jag anser dock att det är en mycket dålig politik. Det är en mycket bättre politik att försöka ta ansvaret direkt när man kan ta det och att se till att man upphandlar på ett sådant sätt att man *inte* lämnar över kostnader vare sig till stat eller till kommande generationer. Jag anser att man därför skall vara mycket noggrann vid upphandling.

Dessutom, finansministern: Gå ut och titta på prislapparna! Det är inte så i dag att det är billigare att köpa dåligt, utan det är faktiskt så att miljömärkta produkter också prismässigt står sig väl i konkurrensen. De är nämligen inte dyrare. Det handlar alltså om eftertanke *före*. Detta tycker jag är mycket viktigt.

Det finns ett tydligt exempel på när kommunal upphandling varit oerhört väsentlig. Det gäller då klorblekt papper. Kommuner och landsting såg genom att konsekvent efterfråga och köpa klorblekt papper till att den processen kom i gång vid svenska pappersbruk. Det har också visat sig att det håller för framtiden. Det ger också nya exportintäkter. Vidare slipper vi en massa miljöproblem som det kostar att ta hand om. Jag

anser att detta är en god sammanhållen politik och något som är mycket viktigt för framtiden.

Det handlar alltså inte på något sätt om att förslösa skattebetalarnas pengar. Jag blir bekymrad när jag hör att finansministern i en socialdemokratisk regering har synpunkten att man, om man ser till miljön, slösar med pengar. Jag hoppas att det inte skall uppfattas så, men så kunde det uppfattas. Jag anser att det är både effektivt och resurssnålt att upphandla miljömässigt riktigt, både kortsiktigt och långsiktigt.

När det gäller det offentliga är det alldeles självklart att både kommuner och landsting genom att köpa stora volymer är oerhört viktiga kunder för pappersbruk, kemikalieindustrier osv. och att de därmed kommer att ha en mycket stor styrande inverkan på vilka produkter som tas fram. Att inte använda sig av den möjligheten – om man nu samtidigt vill ha en ekologiskt hållbar inriktning på samhällsutvecklingen – tycker jag närmast är märkligt, eller kortsiktigt.

Naturligtvis skall det offentliga på alla sätt försöka påverka de produkter som tas fram. Är vi medvetna om att vi vill ha ett samhälle som har miljömässigt bättre produkter är det väl konstigt om vi inte utnyttjar möjligheterna vid upphandling. Jag anser att detta är ett viktigt sätt att påverka. Det är ett så pass viktigt sätt att påverka att här skall Sverige gå före. Många av de produkter som vi talar om tillverkas ju här. Och de miljöproblem som vi kan få får vi här. Därför kan man säga att det här är problem som till en del flyttar över gränserna. Men vi kan också se till att vi genom upphandling inte importerar en massa problem, som vi faktiskt inte behöver ha, genom att vi får produkter som när de skall destrueras eller tas om hand i slutet av sin livscykel orsakar miljöproblem. Där kan vi alltså stoppa en del av problemen vid gränsen om vi kan vara konsekventa och noggranna vid upphandlingen.

En fråga som också berörs i min interpellation handlar om krav vid upphandling av livsmedel. Jag skulle fortfarande vilja ha en liten diskussion om det.

Anser finansministern att kommuner och landsting i dag kan ställa krav vid upphandling av livsmedel? Kan man med de upphandlingsdirektiv som finns i EU ställa krav på att produkter som man köper skall vara ekologiskt odlade? Går det eller går det inte? Detta diskuteras nämligen mycket i kommuner och landsting. Är det möjligt att säga att produktionsmetoden skall vara på ett visst sätt för att jag skall köpa livsmedel eller anses det inte förenligt med gällande regler?

Anf. 6 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag läser i Erik Åsbrinks svar: ”Kommissionen skall under första halvåret 1999 i ett tolkningsmeddelande förtydliga under vilka förutsättningar miljökrav får ställas vid offentlig upphandling. Meddelandet diskuteras nu i EU:s rådgivande kommitté för offentlig upphandling. Regeringskansliet har i en skrivelse till kommissionen bl.a. framfört att det är angeläget att skapa klarhet på det här området. Det skall vara möjligt att ställa krav på att produkter som köps in uppfyller kriterier för miljömärkning.”

Jag skulle gärna vilja ha klarhet i vilken miljömärkning det är man talar om. Under vilka förutsättningar kommer detta att verka? Är det de miljömärkningar som vi ser på produkterna ute i handeln i dag är alla

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

dess märkningar redan nu mycket förvirrande. Det är bra att de finns, men vi vet att vi saknar en samordning, någonting som skulle ge konsumenten tydliga riktlinjer. Jag vill veta vilka miljömärkningar det är man talar om.

Dessutom vill jag gärna än en gång understryka hur viktigt det är att det finns en samordning mellan de olika politiska nivåerna. Jag vet att de ekonomiska intressena är en mycket stor motkraft. De har inte intresse av att långsiktigt värna om ekonomin, vilket är detsamma som att värna om miljön. De har ett kortsiktigare ekonomiskt vinningssyfte.

Jag tycker att man kan lyfta fram Rio 1992 och tillkomsten av Agenda 21-programmet. Efter det har FN:s kontor för upphandling startat ett *green office*-initiativ. Man kan säga att det är ett miljökontorsprogram. Det övergripande målet för detta program är att optimera en effektiv användning av naturresurserna med start inom UNDP. Där tar man upp fyra principer: omvärdera behovet för att minska miljöpåverkan, minska konsumtionen av material, återanvända material och avfall samt minska energikonsumtionen. Man har jobbat med att ta fram olika kriterier för kontorsmaterial osv.

Jag tycker att det är mycket bra att ett FN-organ tar på sig detta ansvar. Vi har jobbat aktivt med Riofrågorna på andra plan. Det är klart att det här också måste hänga ihop med upphandlingen. Jag hoppas att Erik Åsbrink har lite mer att ge till svar på det området.

Anf. 7 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Både Gudrun Lindvalls och Carina Häggs frågor är av den karaktären att jag i dag inte kan ge ett fullständigt och klargörande svar. Jag har i mitt första svar hänvisat till den pågående processen inom EU, där vi har ställt en rad frågor. Vi begär klargörande, och vi kommer också, om det behövs, att kräva ändringar för att tillgodose högre miljökrav. Den processen måste ha sin gång, därför kan jag inte nu ge ett definitivt svar på exempelvis frågan om de ekologiskt hållbara livsmedlen.

Jag har pekat på att om det finns ett direkt samband mellan miljökrav och föremålet för upphandling går det helt klart att väga in miljöfaktorer vid offentlig upphandling. Men den möjligheten föreligger inte vid mera indirekta samband, dvs. om miljöaspekterna kommer in vid transport eller i produktionsprocessen. Det är det vi vill ha klarlagt, och om vi inte får ett tillfredsställande svar kommer vi att vara beredda att verka för ändringar i det här avseendet. Det är det svar jag kan ge och jag hoppas, som sagt, att vi kommer att få en ökad klarhet under loppet av det här året.

Sedan vill jag säga till Gudrun Lindvall, som tog i ganska mycket i början av sitt förra inlägg, att det jag sade inte på något sätt skall uppfattas som att jag anklagar Miljöpartiet för att vara slösaktigt. Jag har mycket goda erfarenheter av samarbetet med Miljöpartiet sedan i höstas. Jag kan gärna säga offentligt att Miljöpartiet har visat utomordentligt stor förmåga att hushålla inte bara med miljön utan också med pengar och att långtifrån slösa med skattebetalarnas pengar. Om det finns någon som slösar har jag i varje fall inte sett det i nämnvärd utsträckning hos Miljöpartiet.

Jag skulle beskriva saken så här: Till mycket stor del går hushållning med naturresurser och hushållning med ekonomiska resurser hand i hand.

Man kan säga att ekonomi och ekologi inte bara låter lika när man uttalar orden, det handlar i stor utsträckning också om samma synsätt, att hålla med knappa resurser. Därför tror jag inte att det är särskilt svårt att förena ett ekonomiskt och ett ekologiskt synsätt. Jag skall inte påstå att de i livets alla skiften är identiska. Det vore väl att ta i. Men mycket långt är det ändå fråga om ett gemensamt synsätt.

Jag håller också helt med om det Gudrun Lindvall sade, att det inte är billigt att köpa dåliga produkter. Det skulle kunna bli dyrare. De kan vara av mycket sämre kvalitet. Det är inte heller så att miljövänliga produkter är sämre eller dyrare i andra avseenden. Jag tror att vi i stor utsträckning bärs fram av samma synsätt.

Jag vill gärna fortsätta att arbeta i den riktning som den här debatten ger uttryck för. Men som jag sade förut, i internationellt samarbete går det ibland lite långsammare än man skulle önska. Men det finns inget annat alternativ än att gå vidare med detta. Det skall vi göra i EU-sammanhang och även i andra internationella forum.

Anf. 8 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag hoppas att jag missförstod finansministern, därför att jag är fullkomligt övertygad om att de upphandlare i kommuner och landsting som ställer miljökrav är mycket angelägna om att skattebetalarnas pengar på alla nivåer skall hanteras på ett så fördelaktigt, bra och effektivt sätt som möjligt.

Det finns många problem i EU som handlar om varor men också om kemikalier. Vi kan se att om en vara med kemikalier tas fram i ett land i EU så skall varan ha fri rörlighet, vilket innebär att den kan innehålla kemikalier som vi egentligen inte alls vill ha i landet. Det här är ett stort problem och egentligen en diskussion som jag har fört vid flera tillfällen när vi har diskuterat kemikaliepolitiken. Men kemikaliepolitik och varor hänger intimt samman nu. Vi kan se att en stor del av miljöproblematiken i världen är just innehållet i varor.

Ett sätt att komma till rätta med detta skulle vara att man i kommuner och landsting skall kunna säga att produkter som man skall köpa inte får innehålla kemikalier som vi gör allt för att slippa här i Sverige. Man kan säga att det skulle vara ett alternativt sätt att försöka styra kemikaliepolitiken i EU. Men det finns en stor risk att det av EU uppfattas som ett sätt att förhindra den fria rörligheten.

Detta är en problematik som vi inte kan hitta någon lösning på här. Samtidigt är det egentligen här vi har klon. Skall vi i Sverige kunna säga nej till kemikalier i varor som vi inte vill ha utan att det kolliderar med den fria rörligheten? Det här är en fråga som jag tycker är mycket intressant och som regeringen måste ta tag i.

När det gäller kemikaliepolitiken har vi lyckats behålla en del av de undantag vi hade när Sverige gick in i EU 1994. Men vi kan säga att kemikaliarbetet går *mycket* långsamt i EU och ofta kolliderar med just det krav som finns på den fria rörligheten. Jag skulle i ministerns slutreplik vilja höra: Finns sådana här tankar i regeringen?

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 9 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Vi är nog överens i grunden om synsättet på miljömässiga hänsyn även i samband med offentlig upphandling. Men jag vill ändå lägga till en synpunkt.

Vi har sådana här regler både på kommunnivå och på nationell nivå, på goda grunder. Vi skall inte idealisera tillvaron. Det är klart att det finns en påtaglig risk, och det är inte bara en risk, det är en realitet, att man i upphandlingen ofta styrs av intressen som har att göra med att man i en kommun vill gynna det lokala näringslivet. Det är mänskligt och naturligt. Man har mänskliga kontakter och starka band. Man vill på nationell nivå gynna svensk produktion framför utländsk produktion.

Men detta är inte alla gånger liktydigt med att man också vill ta fram de bästa och billigaste produkterna. Det blir som sagt andra hänsyn som tas. Det kan med ett annat ord kallas för protektionism. Att vi nu inom EU, som vi tillhör, utsträcker synsättet på offentlig upphandling till att inte bara gälla på nationell nivå utan också på EU-nivå kan i förlängningen, när detta fungerar – vi är långt ifrån det – innebära mycket stora vinster för människorna och skattebetalarna.

Jag tror inte att Sverige är det land som syndar mest på området. Det finns betydligt värre exempel på andra håll. Men detta är ett starkt skäl att ha denna typ av regler. Det är därför principen om icke-diskriminering är viktig. Visst skall vi kunna tillämpa hårda miljökrav, bl.a. på kemikalieområdet. Men vi skall inte använda det som täckmantel för att gynna svenska produkter framför utländska, och vi skall inte använda det som täckmantel för att gynna lokal produktion framför produktion någon annanstans i landet.

Precis som med icke-diskriminering måste miljökraven vara lika hårda oavsett var produkten tillverkas. Om vi är överens om det synsättet kan vi gå längre än hittills när det gäller att även ställa miljökrav vid offentlig upphandling.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1998/99:80 om kultur moms för nöjesparker

Anf. 10 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Siw Wittgren-Ahl har frågat om jag har för avsikt att vidta några åtgärder så att nöjesparker kan konkurrera med övriga kulturaktiviteter på lika villkor. Den åtgärd Siw Wittgren-Ahl därvid uppmärksammar är en sänkning av nuvarande skattesats vid inträde till nöjesparker.

Den svenska momslagstiftningen bygger på principen om generell skatteplikt, dvs. att yrkesmässig omsättning av varor och tjänster skall beskattas om det inte i lagen finns ett särskilt undantag från beskattning. Moms skall därvid som regel tas ut med 25 %. Denna skattesats gäller bl.a. för inträdesavgifter till nöjesparker. I Sverige finns förutom denna s.k. normalskattesats två lägre skattesatser, 12 % och 6 %. De reducerade skattesatserna skall dock enbart tillämpas när detta särskilt anges. Den 6-procentiga skattesatsen tillämpas bl.a. på inträdesavgifter till konserter,

cirкус, biografer, opera och balett samt vid vissa överlåtelse av upphovsrättigheter.

Såsom Siw Wittgren-Ahl konstaterar medger EG:s sjätte direktiv att medlemsstaterna kan tillämpa en lägre skattesats för vissa uppräknade verksamheter, däribland inträde till nöjesparker. EG-reglerna hindrar således inte Sverige från att tillämpa en lägre skattesats för dessa verksamheter om Sverige efter beaktande av det statsfinansiella läget och de svenska momsreglerna i övrigt anser att detta är lämpligt.

I proposition 1996/97:10 (s. 34), *Mervärdesskatten inom kultur-, utbildnings- och idrottsområdet*, uppmärksammades frågan om vilken skattesats som skall tillämpas för bl.a. nöjesparker. Regeringen uttalade att den inte var beredd att utvidga tillämpningen av den reducerade skattesatsen till olika verksamheter inom nöjesbranschen. Tillämpningsområdet för den reducerade skattesatsen skulle i stället förbehållas verksamheter som tydligt utgör en del av kulturområdet.

Detta uttalande äger enligt min mening alltså giltighet. Eftersom momslagstiftningen skall vara tydlig, konsekvent och innehålla så få särbestämmelser som möjligt måste en bedömning av att införa reducerad skattesats för fler verksamheter och områden ske restriktivt. Försiktighet med förändringar bör särskilt iaktas i de fall en utvidgning av tillämpningsområdet för en reducerad skattesats kan antas medföra nya avgränsningsproblem. I nöjesparkernas verksamhet ingår många typer av aktiviteter som kan förekomma i andra sammanhang. En förändring av momsreglerna för nöjesparker medför därför en uppenbar risk för att nya avgränsningsproblem kan komma att uppstå.

Mot denna bakgrund samt med beaktande av att en sänkning av skattesatsen för nöjesparker och närliggande områden medför ett icke otydligt skattebortfall anser jag att det inte finns skäl att vidta någon åtgärd i momslagstiftningen med den inriktning Siw Wittgren-Ahl anger.

Anf. 11 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till min interpellation är utvecklingen inom turismen i Europa. Det sker en etablering av nya besöksmål på många platser i olika länder. Nöjesparker och liknande anläggningar utgör en av grunderna för en utveckling av resandet och därmed skapandet av en växande besöksnäring.

Momsbeskattningen av besöksattraktioner är i flera av Europas länder utformade så att nöjesparker tillsammans med museer, teatrar och zoologiska trädgårdar beskattas enligt den lägsta momstariffen. Denna tariff för nöjesparker infördes nu senast i Holland.

I samband med att nöjesparkerna blev momspliktiga 1991 slog dessa skattehöjningar kraftigt igenom på priserna. Införandet av den 25-procentiga momsen ledde till en kraftig besöksreduktion för samtliga anläggningar. Besökstalet sjönk med mer än 26 % mellan 1990 och 1992. Näringen har ännu inte återhämtat sig efter detta.

Prot. 1998/99:41
19 januari

Svar på
interpellationer

Det är av yttersta vikt att nöjesparker kan konkurrera med det övriga kulturutbudet på lika villkor. Minst lika viktigt är att turistnäringen och nöjesparkerna får samma konkurrensvillkor som omvärlden. Liseberg och Gröna Lund sysselsätter sammanlagt ca 3 000 personer, och båda genererar många fler arbetstillfällen inom resenäringen totalt på orterna.

Finansministern hänvisar i svaret till proposition 1996/97:10, där det framgår att frågan om vilken skattesats som skall tillämpas för bl.a. nöjesparker har uppmärksamrats. Regeringen uttalade då att tillämpningsområdet för reducerade skattesatser skulle förbehållas verksamheter som utgör en tydlig del av kulturområdet.

Konserter, shower, cirkusar och teaterföreställningar beskattas i dag olika beroende på om de äger rum i en nöjespark eller i en annan lokal. Flera museer utvecklas mer och mer till upplevelseattraktioner och har verksamheter som är typiska för nöjesparker. På vilket sätt kan finansministern medverka till att parker i Sverige, som är en viktig motor för svensk turistnäring, kan bibehålla och utöka konkurrensförmågan såväl i Sverige som gentemot parkerna i övriga Europa och inte minst fortsätta att vara till glädje för många besökare?

Anf. 12 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Den här diskussionen visar på svårigheterna när man börjar tillämpa olika skattesatser inom ett och samma system – i det här fallet mervärdesskatten. Det är ingen hemlighet att jag är skeptisk mot den typen av differentiering som vi redan har. Det är lätt att finna gränsdragningsproblem. Detta är ett exempel. Man kan naturligtvis hävda att det är orättvist att nöjesparker har en annan skattesats än cirkusar eller konserter. Men de problemen upphör inte om vi flyttar nöjesparkerna från den ena skattesatsen till den andra. Mängder av andra gränsdragningsproblem kommer att pekas ut. Det går säkert att för ett antal nöjesinrättningar hävda att det är förfärligt orättvist att nöjesparkerna får betala endast 6 % moms medan de andra får betala 25 %.

Detta leder mig till slutsatsen att vi skall vara utomordentligt återhållsamma med den typen av differentiering. Den skapar gränsdragningsproblem, den skapar orättvisor, den skapar möjligheter till fusk. Med flera skattesatser att välja mellan finns det alltid starka strävanden att definiera sin verksamhet på ett sådant sätt att den åtnjuter en lägre skattesats. Det i sin tur leder till större krav på kontroll och administration, dvs. mer byråkrati och kostnader att kontrollera och administrera ett sådant system.

Det som gör att jag inte vill medverka till en sådan förändring är ju att det handlar om skattebortfall som vi inte har råd med eller har någon finansiering till. Det är riktigt att anläggningarna sysselsätter ganska många människor. Man kan möjligen vända på steken och säga att det tyder på att verksamheten trots allt inte fungerar så förfärligt uselt trots den högre momssatsen.

Vi har nu inlett skatteöverläggningar med övriga partier i riksdagen. Överläggningarna är öppna i den meningen att det inte finns någon skattefråga som på förhand är förbjuden att diskuteras. Om denna fråga kommer upp till diskussion vet jag inte. Den har inte gjort det ännu. Men det finns en möjlighet att diskutera allt som rör sig inom skattepolitikens domäner. Sedan får vi se om det går att nå fram till en uppgörelse, dvs. vad den skall innehålla och väga alla de krav som reses på sänkta skatter

mot varandra – de är många kan jag försäkra. Sedan får vi prioritera hårt och ta det som vi har råd med, dvs. kan finansiera, och det som förhoppningsvis ger mest positiva effekter på tillväxt och sysselsättning.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 13 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! Ja, det är nog inte lätt att vara finansminister. Det ställs många anspråk på vad som skulle kunna göras, om man sänker momsen eller andra skatter. Vi har moms och andra skatter för att styra verksamheter. Turism och annan näringsverksamhet är viktiga i Sverige i dag. Som finansministern påpekar besöks nöjesparkerna i hela Sverige av 6 till 7 miljoner människor, men deras potential skulle kunna ökas. Näringen säger själv att en sänkning av momsen skulle kunna beröra 6 000 arbetstillfällen.

Finansministern anför att det i regeringen pågår en översyn av möjligheterna att sänka momsen eller andra skatter, och det är ett viktigt arbete. Jag vill skicka med honom den synpunkten att denna näring stimulerar ungdomar till sommarjobb och givetvis också ger vinterjobb. Det är en näring som skulle kunna anställa flera. Avgränsningsproblematiken finns redan i dag. En eventuell sänkning av skatten skapar inte större otydlighet.

Anf. 14 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag tvivlar inte på att nöjesparksnäringen skulle uppskatta en lägre momssats. Allra roligast är det väl att över huvud taget inte betala någon skatt. Det är möjligt att man isolerat i den sektorn skulle få vissa positiva sysselsättningseffekter, men det är trots allt inte den avgörande frågan. Det avgörande är hur vi totalt sett kan öka sysselsättningen i Sverige.

Om jag har en summa pengar till mitt förfogande är det inte givet att jag får det största utbytet av att sänka momsen just på nöjesparker. Jag får kanske större effekt på något annat område. Det går att åberopa exakt samma resonemang på alla möjliga andra områden.

Vi tar ut full moms, 25 %, på de flesta delar av den privata konsumtionen. Det tar vi också ut på transporter. Det dagliga resandet till och från arbetet kan naturligtvis sägas vara väl så viktigt som möjligheterna att gå på nöjespark. Vi tar ut full moms också på kläder. Det kan hävdas att det är väl så viktigt att människor skall ha möjlighet att skaffa sig kläder till rimliga kostnader som det är att gynna nöjesparkerna. Också klädesbranschen sysselsätter dessutom människor.

Vi hamnar här alltså i oändliga diskussioner. Min slutsats är nog att vi skall eftersträva en så långt möjligt enhetlig skatt, som vi tar ut över hela området. Sedan får varje näring hävda sig på sina egna meriter under konkurrens på lika villkor. Jag tycker att det är en bra grundprincip att statsmakterna tar ut samma skatt överallt. Jag är den förste att erkänna att vi inte lever upp till den principen fullt ut, men jag tycker att vi skall vara väldigt återhållsamma med att göra avsteg från den.

Anf. 15 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att man när man tittar på vilka momssatser vi skall ha också belyser turistskatten och tar med synpunkten att turismen bidrar till att hela Sverige kan leva.

10 § Svar på interpellation 1998/99:62 om JAS-export till Sydafrika

Anf. 16 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Berit Jóhannesson har frågat utrikesministern om JAS-export till Sydafrika. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Berit Jóhannesson kopplar en eventuell försäljning av JAS Gripen till Sydafrika till bl.a. det svenska utvecklingssamarbetet med Sydafrika, Sveriges arbete för nedrustning och Sveriges arbete för fred och säkerhet i södra Afrika. Berit Jóhannesson tycks mena att det råder ett motsatsförhållande mellan en eventuell försäljning av Gripen och vår politik inom nämnda områden. Låt mig inleda med några fakta:

- Sydafrikas försvarsmaterielinköp ingår inte som ett led i en upprustning. Det handlar om en modernisering av det sydafrikanska försvaret. I själva verket genomgår det sydafrikanska försvaret en radikal omvandling med utgångspunkt i en kraftig bantning av försvarsbudgeten. Försvarsbudgeten har minskats med 59 % i reala termer sedan 1989 och utgör i dag 5,3 % av den totala budgeten eller 1,4 % av BNP.
- Beslutet att modernisera det sydafrikanska försvaret, inklusive inköp av ny försvarsmateriel, är fattat i demokratisk ordning av det sydafrikanska parlamentet efter en längre beredningsprocess. Att olika opinionsyttringar framkommer i detta sammanhang är ett naturligt inslag i en demokrati.

Låt mig nu besvara Berit Jóhannessons tre avslutande frågor:

Sveriges utvecklingsbistånd till Sydafrika uppgår till ca 200 miljoner kronor per år. Ett nytt avtal för perioden 1999-2001 kommer att undertecknas i februari. Svenskt stöd går främst till reform av den statliga förvaltningen, främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter, utbildning, stadsplanering och bostadsbyggande samt näringslivsutveckling. Detta bistånd fungerar mycket bra, och den sydafrikanska regeringens prioriteringar ligger väl i linje med de svenska biståndspolitiska målen.

Vi avser att ytterligare fördjupa vårt arbete för fred och säkerhet i södra Afrika. Avskaffandet av apartheid har öppnat nya samarbetsmöjligheter. Sydafrika är i dag ordförandeland såväl i Southern African Development Community, SADC, som i den alliansfria rörelsen. Sverige eftersträvar ett närmare samarbete med Sydafrika på en rad områden – inte minst inom fredsfrämjande verksamhet. Redan i dag pågår ett flertal insatser till stöd för regional konflikthantering och konfliktförebyggande. Sydafrika har i dag en viktig stabiliserande roll i regionen som vi vill bidra till att stärka genom ett fördjupat samarbete på en rad områden.

Slutligen kan konstateras att den svenska och den sydafrikanska synen på nedrustning i hög grad sammanfaller och att vi vid flera tillfällen

Anf. 17 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret på min interpellation. Jag delar inte uppfattningen att frågan är så enkel och okomplicerad som Pierre Schoris svar kan ge sken av. Den har i stället många dimensioner. Det är i en demokrati viktigt att öppet diskutera de här sakerna, och det framgår av svaret att vi inte är överens. Det är man inte heller i Sydafrika. Det finns en stark och bred opinion emot detta inköp och emot den upprustning och förnyelse av försvarsmakten som sker i och med detta.

Jag vet att beslutet är taget i demokratisk ordning i Sydafrika, men det är viktigt att här visa att det i Sverige finns olika uppfattningar och att i debatten koppla vapenexporten till vår biståndspolicy.

Vilken är Sveriges roll i världen? Kan vi tala om fred och nedrustning med trovärdighet samtidigt som vi exporterar JAS-plan? Ett land som både innehar rollen som vapenexportör och arbetar för freden talar med dubbla tungor. Genom export av JAS Gripen till Sydafrika passeras också en gräns. Sverige har aldrig tidigare exporterat denna typ av försvarsmateriel till länder i tredje världen.

Pierre Schori svarar att Sydafrikas kostnader för försvaret har minskat och nu ligger på 5,3 % av budgeten, vilket innebär att man mer än halverat försvarskostnaderna på tio år. Men före 1994 var Sydafrika en diktatur och hade en av världens största försvarsmakter. Genom den investerings- och handelsblockad som nästan hela världen ställde sig bakom och en lång kamp från ANC och andra progressiva krafter störtades apartheidregimen, och demokrati infördes, en demokrati som hade enorma problem att ta itu med. Att man minskar försvarsutgifterna är bra och naturligt när man går från diktatur till demokrati.

Det svenska biståndet är 200 miljoner kronor och fördelas på de områden som här har redovisats. Det är kostnaden för ett halvt JAS-plan. Det är bra att det svenska biståndet och den sydafrikanska regeringens prioriteringar när det gäller biståndet sammanfaller, men problemen är stora, och det är just de stora problemen som är den främsta orsaken till att det finns en stark opinion mot dessa vapenköp. När nästan hälften av befolkningen lever i fattigdom och inte kan läsa och skriva och då rent vatten och hälsovård förvägras många finns det anledning till ifrågasättande.

Det är bra att det i svaret framhålls att det pågår insatser till stöd för regional konflikthantering och konfliktlösning och att Sydafrika är en stabiliserande faktor i området, men bilden är inte entydig. Sydafrika är faktiskt med afrikansk måttstock en militär stormakt.

En förnyelse av vapenarsenalen kan ge signaler till andra länder i området och kan bidra till att man rustar upp och att konflikterna i södra Afrika ökar. Och att det finns konflikter i södra Afrika, det vet vi. Det finns i nästan de flesta länder. Och att detta är ett problem är ett faktum. I Dagens Eko i dag kl. 12.50 rapporterade Vincent Dahlbäck att fredsförhandlingarna runtom i Afrika går allt sämre, och på många ställen drar sig de olika parterna ur förhandlingarna. Det visar ju vilken krutdurk som Afrika utgör, och det är viktigt att notera i den här debatten.

*Svar på
interpellationer*

Sydafrika har också en egen försvarsindustri som exporterar vapen. Man exporterade för motsvarande 1,9 miljarder kronor under 1997, och det var en ökning med 35 % sedan året innan. De senaste åren har man exporterat till Uganda, Rwanda och Kongo enligt SIPRI. Dessutom uppges att motinvesteringarna också skall gå till militärindustri och ge en förstärkning av dess kapacitet.

Jag har två frågor som jag skulle vilja ha svar på. Är detta en koppling till att man skall få billigare JAS-plan till det svenska försvaret när man exporterar? Är verkligen motinvesteringarna kopplade till köpet av JAS?

Anf. 18 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Demokratiska stater skapar en stabil inbördes fred. Det hävdade filosofen Immanuel Kant redan 1795. Det är först under senare år som forskningen har kunnat bekräfta Kants förutsägelse, även om naturligtvis många människor under historiens lopp har känt och tyckt att det har varit så. Sambandet mellan demokrati och fred är i dag en viktig fråga i forskningen liksom internationella relationer, också för Sveriges politiker, Sida och naturligtvis för regeringen, vilket vi tidigare hörde Pierre Schori utveckla på ett mycket bra sätt i sitt svar.

Jag tycker att det är ganska typiskt för de debatter som ofta hålls här att det man fokuserar på är ett exportärendet som har debatterats i två demokratier. Det har fattats beslut i demokratisk ordning. Naturligtvis finns det olika synpunkter, men ingen betvivlar att dessa frågor har handlagts på ett korrekt sätt. Det man i stället kanske också borde fokusera och lägga kraft på är frågan: Var kommer alla de vapen ifrån som kommer illegalt till konflikthårdarna i Afrika? Vem exporterar dem, vem köper dem och vilka ekonomiska intressen finns här?

Jag tycker att tyngdpunkten i fokus ofta hamnar på fel saker, vilket gör att de konfliktdrivande frågorna skymms. Jag tycker att JAS-exporten är intressant att diskutera, men den får inte dölja det faktum att det är helt andra vapenleveranser som utgör konflikthotet i Afrika. Jag vet att regeringen har tagit fram ett bra program om konfliktförebyggande åtgärder.

Men det finns saker som jag skulle vilja att regeringen jobbade mer med att tydliggöra, och det gäller bl.a. girigheten och vikten av att man synliggör den och politikens och demokratins möjligheter i svaga demokratier där statsmakten inte har haft möjlighet att utvecklas på ett tillräckligt kraftfullt sätt. Denna makt är väldigt svag i förhållande till starka ekonomiska intressen, och denna obalans måste synliggöras. Där är ju biståndet ett viktigt redskap, och det använder vi på ett positivt sätt, men vi vet alldeles för lite om vilka det är som tycker att det är lönsamt att mörda och låta mörda för pengar. Våldet har blivit en affärsidé av stora mått för somliga.

Jag tyckte att det var väldigt positivt när FN 1989 antog en konvention mot rekrytering, användning, finansiering och träning av legosoldater, men än har inte denna konvention trätt i kraft, och få länder har anslutit sig till den. Inte heller Sverige har gjort det. Men jag vet att Sydafrika – sedan landet blivit en demokrati i alla fall – har tagit itu med frågan. För det är ju så att när en diktatur faller blir också militära krafter lediga för att exploateras för andra odemokratiska intressen.

Men det är inte bara legosoldater det handlar om, även om jag tycker att det är en viktig fråga som man borde ha en strategi kring och en analys av, utan det gäller också naturintressena. Vi vet vad oljan har ställt till som konflikt drivande faktor i vissa länder. Vi vet att guld, diamanter, järn och bauxit har samma effekt. Vi hörde senast ifrån Sierra Leone hur ekonomiska intressen finns med i den interna konflikten. Jag skulle önska att regeringen på något sätt tydliggjorde de giriga drivkrafter som hindrar en positiv och demokratisk utveckling. Interpellanten har ju nämnt det här i sin interpellation, men jag tycker att också debatten här borde få en tydligare fokusering på de frågorna.

Anf. 19 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag har för egen del – och flera med mig – i nästan 30 år följt Sydafrikas befrielsekamp mot apartheid, inte minst tillsammans med Thabo Mbeki, Sydafrikas blivande president som har spelat en avgörande roll i den här flygvapenaffären.

När man i Sydafrika äntligen, efter 35 års kamp, medverkar till att störta apartheidregimen och är herrar i eget hus och efter ingående studier och diskussioner inom ANC och med andra – inte minst parlamentet i Sydafrika – bestämmer sig för en radikal nedrustning och en viss modernisering och vänder sig till Sverige, den gamla bundsförvanten i kampen mot apartheid och säger: Vi vet att man är väldigt ivrig att sälja flygvapen och annat från de traditionella stormakterna i världen, men vi vill att ni, eftersom ni har ett så fint plan, är med i konkurrensen i det som vi redan har beslutat att köpa in; då skulle det vara väldigt konstigt, tycker jag, att i det läget säga: Nej, fransmän och amerikaner får sköta det där. Vi skippar det.

Även av detta skäl fick alltså JAS Gripen delta i konkurrensen.

Beslutet är fattat i demokratisk ordning. Det är också väl förankrat inom ANC, berättade Thabo Mbeki när han var här i Sverige. Det är det ena, och vi kan ha olika uppfattningar om ifall man skall göra detta ändå, men det här är *vår* bevekelsegrund. Det andra är följande: När man då talar om att Afrika i mångt och mycket alltjämt är en krutdurk regionalt sett är det oerhört viktigt att man har en sådan kraft som Sydafrika, som är demokratiskt och som vill spela en fredsfrämjande och stabiliserande roll i området. Därmed har man också någon slags makt bakom orden när det gäller att genomdriva fred och att motsätta sig kupper och annat.

Det är alltså inte bara Immanuel Kant man kan åberopa när det gäller fred mellan demokratier. Jag skulle också slutligen vilja åberopa vice försvarsministern Ronny Kasrils, partikamrat vad jag förstår till Berit Jóhannesson, som säger: Vi satsar nu på det här för 30–40 år framåt. Vi vill göra detta för att vara en förkämpe för demokratiska värden i regionen och för stabilitet. Och vi vet att omvärlden inte kommer att ingripa för att bidra till stabiliteten i södra Afrika eller i Centralafrika, utan det får vi afrikaner själva göra.

Det tycker jag också är ett intressant argument i sammanhanget.

Anf. 20 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Jag håller med Pierre Schori om att Sydafrika naturligtvis har en otroligt viktig roll att spela i Afrika. Men det är också så att det finns en baksida av det som jag tog upp i debatten här förut. Det är också

viktigt i dessa sammanhang att komma ihåg att det finns otroliga krafter i Afrika, som naturligtvis har intresse av att ha en annan utveckling än den som pågår i Sydafrika i dag.

Jag tror att det är viktigt att vi här i Sverige diskuterar det här ordentligt och följer upp Sydafrika. Vi har ju tyvärr också sett utveckling runtom i världen på ställen där vi har haft stora förhoppningar, men där det inte har blivit riktigt så som vi har trott.

Nu svarar inte Pierre Schori på min fråga om det finns en koppling mellan denna export och att Försvarsmakten här i Sverige skulle få köpa JAS billigare. Det har jag inte fått svar på, men jag skulle hemskt gärna vilja ha detta. Det är en koppling som jag tycker är viktig att ta upp när vi har den här diskussionen om försvarets kostnader.

Anf. 21 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Interpellanten hade ställt en fråga om hur arbetet för säkerhet, fred och utveckling i södra Afrika skall förstärkas. Jag tycker och hävdar än en gång att det är oerhört viktigt att regeringens ambitioner när det gäller södra Afrika och Afrika i sin helhet kompletteras så att man tydliggör de krafter som inte vill ha en demokratisk utveckling. Då menar jag att det finns oerhört starka ekonomiska intressen som motarbetar den typ av demokrati som växer fram i Sydafrika.

I allt övrigt delar jag Pierre Schoris analys och uppfattning. Jag har ingen annan mening i denna fråga annat än att man för den fredliga utvecklingens skull behöver komplettera det hela så att man vet vad som är vad i dessa sammanhang.

Jag läste i New York Times att den ugandiske presidentens Yoweri Musevenis bror har intressen i guldutvinning och andra företag i östra Kongo. Kunde det kanske ha någon betydelse? Zimbabwes Robert Mugabe har personliga gruvinvesteringar i södra Kongo. Har det någon betydelse? Rebellerna säger att de handlar med diamanter från ett par hundra smågruvor runt Kinshasa. Har det någon betydelse?

Gång på gång hör man många sådana här saker och undrar om det är av politisk övertygelse eller av ekonomiska intressen som de engagerar sig i olika frågor. Vi vet att också Namibia är inblandat i Kongokonflikten. Det här sprider sig. Sydafrika har däremot en medlande roll. För att vi skall kunna åstadkomma en fredlig utveckling måste vi också synliggöra de ekonomiska krafter som inte alltid är så lätta att genomlysa.

Anf. 22 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! När det gäller vapenexport har det av tradition varit så att Sverige velat upprätthålla en i stor del självständig produktion som grund för vår alliansfria utrikespolitik. Men det hade inte varit lönsamt om man inte kunnat exportera en viss del av denna produktion. Då har kriterierna varit oerhört stränga – jag tror de strängaste i världen – när det gäller exporten och vilka länder som kan komma i fråga. Det har regeringen och riksdagen slagit fast. Det har styrt reglerna för huruvida man skulle kunna tänka sig att sälja JAS Gripen till Sydafrika. På det sättet kan man kanske besvara den fråga om Berit Jóhannesson ställde.

Anf. 23 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Det var inte riktigt det jag menade. Jag frågade om det fanns en koppling mellan att vi säljer JAS till Sydafrika och att vi samtidigt får rabatter på det vi köper själva. Det var den kopplingen jag menade.

När det gäller de motinvesteringar som man från sydafrikanskt håll har diskuterat är jag övertygad om att svenska företag gärna vill göra investeringar. Man gör naturligtvis investeringar därför att man förväntar sig att få någonting i utbyte, dvs. vinster. Jag är i alla fall övertygad om att de investeringarna, som ju är oerhört viktiga för Sydafrika, inte behöver vara kopplade till JAS.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

11 § Svar på interpellation 1998/99:90 om kosovoalbaner

Anf. 24 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Margareta Viklund har med hänvisning till mitt svar till Eva Goës i januari 1998 frågat mig om grunderna för det ställningstagande Utrikesdepartementet gjorde om att situationen då var så stabil att kosovoalbanska flyktingar kunde sändas tillbaka till Kosovo. Hon har vidare frågat om regeringen har för avsikt att följa upp situationen för de människor som sändes tillbaka till Kosovo, om regeringen har några planer på att bistå dessa människor och om det finns möjlighet för dem att få återvända till Sverige.

Situationen i Kosovo kom allvarligt att försämrats genom ökad våldsanvändning fr.o.m. slutet av februari 1998 och öppna strider under våren. Den svenska regeringen har sedan dess varit aktivt engagerad i strävandena att undvika en humanitär katastrof och att uppnå en politisk lösning av Kosovofrågan så att människorna där oavsett etnicitet kan leva under fredliga förhållanden. Vi har snabbt och positivt svarat på de appeller som FN:s flyktingkommissarie och andra internationella organisationer har gjort om humanitärt bistånd. Under 1998 uppgick det svenska biståndet för Kosovo till sammanlagt ca 38 250 000 kr. En del av detta stöd går till insatser för att stödja demokrati och mänskliga rättigheter samt att utveckla det civila samhället i Kosovo. Sverige går i bräschen för att främja en sådan utveckling och försöker nu tillsammans med andra länder stödja de inhemska krafter som vill göra en konstruktiv insats för att vardagslivet långsiktigt skall kunna fungera i Kosovo. Det kan tilläggas att det totala globala bidraget till FN:s flyktingkommissarie 1998 för Kosovo uppgick till 32 miljoner dollar, vilket var 2 miljoner mer än vad man önskat sig från flyktingkommissarien.

Regeringen har också mycket aktivt deltagit i säkerhetsrådets omfattande arbete i Kosovofrågan. Säkerhetsrådet har bl.a. på svenskt förslag beslutat om vapenembargo mot Förbundsrepubliken Jugoslavien. Vi har deltagit i den diplomatiska mission som hittills följt utvecklingen på plats och har beslutat att delta med 80 verifikatörer i OSSE:s övervakningsmission.

När det gäller frågan om att bedöma skyddsbehovet för asylsökande från Kosovo vill jag först påminna om att asylansökningar handläggs helt självständigt av Statens invandrarverk respektive Utlänningsnämnden.

Regeringen får inte påverka myndigheterna i deras handläggning av enskilda ärenden. En förutsättning för att regeringen skall kunna pröva ett enskilt ärende är att ärendet överlämnats. Bl.a. kan detta ske för att myndigheterna skall erhålla s.k. vägledande beslut. I januari 1998 gjorde myndigheterna i det stora flertalet ärenden rörande sökande från Kosovo den bedömningen att skyddsbehov enligt utlänningslagen inte förelåg. Inte heller FN:s flyktingkommissarie eller ansvariga organ i andra länder bedömde vid denna tidpunkt att kosovoalbanserna generellt skulle behöva skydd utomlands. Sedan flera år har emellertid myndigheterna i Förbundsrepubliken Jugoslavien vägrat att återta sina egna medborgare. De utdragna väntetiderna för återvändandet har naturligtvis varit en stor påfrestning för dem som vägrats uppehållstillstånd. Redan av detta skäl ansåg jag det viktigt att få till stånd ett återtagandeavtal med Förbundsrepubliken Jugoslavien. Det avtalet har inte ratificerats av det jugoslaviska parlamentet och har sålunda inte tillämpats.

I september 1998 överlämnade Invandrarverket fyra ärenden rörande kosovoalbanska asylsökandes behov av skydd i Sverige till regeringen för prövning. Beredningen pågår nu, och regeringen kommer inom den närmaste tiden att ta ställning till dessa ärenden.

När det gäller frågan om uppföljning i Kosovo vill jag framhålla att något tvångsåtersändande till Förbundsrepubliken Jugoslavien inte har skett under de senaste åren och att jag i samband med händelserna i Kosovo i februari och mars i fjol ansåg mig kunna konstatera att det inte var aktuellt att återsända någon till Kosovo. Den bedömningen gör jag naturligtvis fortfarande.

Som jag inledningsvis redovisade ger Sverige ett omfattande bistånd till Kosovo. Det ligger emellertid i sakens natur att en uppsökande svensk verksamhet inte kan bedrivas för att finna eller stödja enskilda personer som flera år tidigare återvänt till Kosovo under helt andra förhållanden än de krigsliknande förhållanden som rått sedan våren 1998. Ett sådant åtagande kan inte heller ses som en naturlig följd av våra eller andras flyktingpolitiska ambitioner.

Den som däremot återkommer till Sverige och söker asyl här skall givetvis bedömas utifrån de eventuella skyddsbehov som föreligger under de nuvarande förhållandena i Förbundsrepubliken Jugoslavien inklusive Kosovo med hänsyn också till om ett skyddsbehov är tillgodosett eller skall prövas i ett tredje land. FN:s flyktingkommissariat följer noga situationen för flyktingar från och inom f.d. Jugoslavien. När flyktingkommissariatet i enskilda fall finner att en flykting behöver överföras till ett annat land hör Sverige till de länder man kan vända sig till. Men någon framställning rörande medborgare i Förbundsrepubliken Jugoslavien gjordes inte under 1998.

Jag vill avslutningsvis försäkra Margareta Viklund om att jag och regeringen som helhet kommer att fortsätta engagemanget för de utsatta människorna i Kosovo, inte minst för det civila samhället. Vi fördömer som bekant å det starkaste den massaker som senast ägt rum i Kosovo. Vi anser att denna händelse måste bli en fråga för Haagtribunalen att ta ställning till.

Anf. 25 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Först ber jag att få tacka för svaret på interpellationen. Det är klart att krig, hur och var det än uppträder, är fruktansvärt. Det är svårt att dra några jämförande paralleller mellan krig i olika länder. De är alltid lika fruktansvärda.

Men Bosnien och Kosovo har det gemensamt att de slåss mot en motståndare som har hur stor krigsarsenal som helst till sitt förfogande medan dessa länder själva inte har samma möjlighet.

En skillnad är att befolkningen i Kosovo till 90 % består av kosoalbaner. De utgör således en majoritet, men de behandlas ändå av minoriteten – serberna – som om de vore en minoritet och en etnisk folkgrupp av mindre värde. Parallellen med Bosnien är att den muslimska befolkningen också där utsattes för en djup förnedring av framför allt serberna.

Såvitt jag kan förstå, särskilt efter mitt möte med de svenska flyktingarna från Borlänge – om jag får kalla dem så – i ett läger i Sarajevo, måste man ha missbedömt situationen i Kosovo då de kosoalbanska flyktingarna skickades tillbaka eller då de inte medgavs asyl. Hur skall man annars förklara att flyktingar som utvisats från vårt land måste fly för sina liv, fått sina hem och sin framtid förstörda, har anhöriga som dessa flyktingar inte vet om de lever eller är döda. Själva befinner de sig i t.ex. ett läger i Sarajevo och lever ett liv som till stora delar kan jämföras med koncentrationslägerfångarnas liv i andra världskrigets Tyskland.

Jag har varit vid detta läger. Jag har mött människorna och sett deras situation. Jag har sett barnen blåfrusna springa omkring i snöslask utan ytterkläder och utan strumpor och skor. Om jag skulle måla upp en fullständig bild av det som jag såg och hörde, skulle den bli fruktansvärd och outhärdlig.

Jag hoppas att det inte är så, men man kan ju undra, att del människors liv anses vara mindre värda än andras. Jag vet att statsrådet kommer att förneka det. Men handlingen talar ju ändå tydligare än alla ord. Och var det ändå inte lite förhastat att skicka tillbaka flyktingarna från Kosovo? De varningssignaler som har sänts ut från Kosovo var ändå inte så olika dem som sändes ut från Bosnien. Något borde man väl ändå ha lärt sig?

För oss kristdemokrater har alla människor ett absolut och lika värde. Människovärdet har inget med religion, ras, kön eller något annat att göra. Med den synen på människovärdet följer också ett visst ansvar. Jag anser att vi som land, som nation, har ett generellt ansvar för de människor som har kommit till vårt land – ett ansvar som jag anser att vi inte rakt av kan lämna över till någon annan.

Vad än statsrådet försöker säga i sitt interpellationssvar kan jag inte förstå annat än att man från Sveriges sida helt frånhänt sig ansvaret för de tillbakasända kosoalbanska människornas situation i nuläget. Annars skulle man ju inte kunna hitta dem i ett näst intill koncentrationsläger i Sarajevo.

I sitt svar på interpellationen framför statsrådet att den svenska regeringen har varit mycket aktiv framför allt när det gäller humanitärt bistånd till Kosovo. Det är principiellt bra. Men i svaret kan jag ändå inte riktigt se vad det aktiva består av. Statsrådet säger att regeringen snabbt svarar på appeller om bistånd och att man har överlämnat åtskilliga mil-

Prot. 1998/99:41

19 januari

*Svar på
interpellationer*

joner till bl.a. FN:s flyktingkommissarie. Men har man följt upp vad som har hänt med flyktingarna och med dessa medel? Vart har pengarna gått? Och till vem? Och till vad har de riktats? Eller med andra ord: Var har de hamnat egentligen?

Anf. 26 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Grundfrågan som Margareta Viklund här ställer – förutom detta med människosynen som jag tror vi delar och därför inte behöver prata om – är huruvida myndigheter och regeringar kan förutse framtiden.

Vad som skedde var ju att man, före det att våldet i Kosovo bröt ut på allvar i februari i fjol, fattade beslut om att återsända dem som inte hade asylskäl. Det var inte bara Sverige som fattade ett sådant beslut utan alla andra länder gjorde också det, och FN:s flyktingkommissarie som då utgjorde det yttersta rättesnöret för oss hade inget att invända.

Att det några månader senare bröt ut våldshandlingar som ledde till krig var inte någonting som man hade kunnat förutse. Då slog vi genast till bromsarna samtidigt som Invandrarverket fattade beslut om att icke skicka tillbaka någon. Så har inte heller skett under senare år.

Snarare har det varit så att jag därefter, under våren, har fått gå ut – jag har inte hört talas om någon annan som har gjort det – och säga till de kosovoalbaner som är i Sverige: Åk inte till Kosovo för att slåss, som några säger att de skall göra. Stanna här. Tänk inte tanken om väpnad kamp. Den kan bara sluta på ett sätt: i massaker.

Vi har varit oerhört aktiva på fältet tillsammans med en handfull andra organisationer och länder i Kosovo för att långsiktigt stärka det civila samhället så att kosovoalbanerna skall kunna forma en framtid för sig själva. Detta äventyras naturligtvis av den senaste tidens utveckling.

Nu är hela fredsprocessen och hela OSSE-missionen i fara. Nu gäller det att förhindra en massaker. Men jag upprepar: Ingen har skickats tillbaka till Kosovo sedan våldet började i februari 1998.

Anf. 27 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Sedan jag skrev interpellationen har ju situationen i Kosovo blivit ännu mer ansträngd än vad som kanske kunde förutses. Till våren hade man kanske väntat sig en upptrappning, har det sagts. Och det som statsrådet Schori säger låter ju bra, men på något sätt är hållningen lite avvaktande och inte riktigt det engagemang som man kanske skulle kunna vänta sig.

I kriget på Balkan under 90-talet är det ju framför allt civilbefolkningen som har fått lida oerhört och som har varit fruktansvärt utsatt. Det har inte funnits, och det finns fortfarande inte, något skydd för civilbefolkningen. Den som har makten i sin hand angriper ett folk som på grund av bl.a. förtryck inte har några möjligheter att i egentlig mening skydda eller försvara sig och sina familjer när de har blivit angripna.

Det här kriget handlar inte om att arméer/härar möter varandra vid olika stridslinjer, utan det handlar om mord och nedmejning av försvarslösa människor. Jag tänker på den senaste massakern som med all rätt upprört många och som också omnämns i interpellationssvaret. Det är bra att OSSE-verifikatörerna var där och fick se det som nu har hänt. Jag hoppas också att det innebär att man får en annan syn på förtryckaren,

särskilt som nu också OSSE-ledaren har blivit utvisad ur landet, även om han ännu inte har gett sig av.

Sverige har i FN:s säkerhetsråd tagit initiativ till vapenembargo mot Förbundsrepubliken Jugoslavien, säger statsrådet. Men har man då verkligen tänkt sig in i situationen fullt ut och sett vilka konsekvenserna skulle kunna bli?

Visst är det väl bra om man kan stoppa införseln av vapen, men då får det inte vara en ensidig avstängning av vapeninförsel. Då skall ju också alla tanks och alla andra militära och dödliga vapen ut ur Kosovo. Ett vapenembargo läggs ju annars helt i händerna på den som redan är väl-försedd med vapen. Det kunde vi se också i bl.a. Bosnien.

Serbien har i kriget i Kosovo, liksom de hade i kriget i Bosnien, hela den gamla jugoslaviska arméns utrustning bakom sig. I går kunde vi se på TV att granatkastare användes mot en oskyddad befolkning.

Anf. 28 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Kära åhörare! Den interpellation som framställdes av Margareta Viklund handlade om kosovalbaner i Sverige och ett eventuellt återsändande eller inte. Det är den fråga som jag har svarat på.

Om det därav framgick att jag inte hade ett starkt engagemang för de som dödas, massakreras, torteras, våldtas, massdödas i Kosovo vill jag bestrida detta. Jag tror att jag har ett minst lika starkt engagemang som Margareta Viklund har, och jag gillar inte ifrågasättandet av detta.

Jag svarade på frågorna. Ingen har skickats tillbaka och ingen kommer att skickas tillbaka till Kosovo under nuvarande omständigheter. Sverige kämpar hårt för att kosovalbanerna i Kosovo skall kunna stärka sin långsiktiga framtid och fred. Vi kommer att kraftfullt delta med alla de medel som behövs för att bekämpa Milosevicregimens krigsförbrytelser i Kosovo.

Anf. 29 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag tror att vi är eniga där, och det låter bra. Den regimen behöver verkligen bekämpas. Det är bra att man nu gör det ställningstagandet offentligt, också i den här lokalen, att det är den regimen som vi måste bekämpa.

Det är en annan fråga som har diskuterats i det här sammanhanget och som jag tycker att man kan ta upp, och det är vad som skulle hända med civilbefolkningen om gränserna till Kosovo skulle stängas helt eller delvis t.ex. till Albanien, som förespråkas i en del sammanhang. Om gränserna skulle stängas överallt, vart skall då dessa människor ta vägen? Som jag ser det, skulle en stängning med militärmakt innebära att man skar av det sista hoppet om en väg ut ur eländet. Att stänga gränserna vore som att hugga av en livlina till västvärlden, sett med civilbefolkningens ögon, dvs. de som är där.

Vi har haft många kosovalbaner som flyktingar i vårt land. Många av dem som flydde hit såg, till skillnad från en del utrikespolitiska bedömare, vad som skulle komma att hända. Många av dem som kom till Sverige hade själva blivit utsatta för trakasserier och våld av olika slag, framför allt från den härskande gruppen. Många flydde också för att de inte ville göra militärtjänstgöring i den serbiska armén och strida mot sina nära grannar i Bosnien.

Prot. 1998/99:41
19 januari

Svar på
interpellationer

Det är klart att vi i Sverige vid den tidpunkten då kosovoalbanerna sökte sig till vårt land var hårt ansträngda på flyktingfronten. Men en trång situation när det gäller flyktingar får ändå inte skymma våra förpliktelser när det gäller dem som sökt skydd i vårt land, så att vi förhastar oss och gör felbedömningar om situationen i det land eller de länder som flyktingarna kommer ifrån.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1998/99:66 om den svenska försvarsindustrin

Anf. 30 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Ola Karlsson har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att inte stora delar av den svenska försvarsindustrin skall förödas och avvecklas.

Det pågår för närvarande ett omfattande arbete inom Regeringskansliet inför den säkerhetspolitiska kontrollstationen. Myndigheterna har fortlöpande lämnat underlag för detta arbete.

Regeringen avser att till riksdagen i mars lägga fram en proposition om den säkerhetspolitiska kontrollstationen. Den innebär att efter en politisk prövning av det säkerhetspolitiska läget kommer dess konsekvenser för totalförsvarets beredskap, omfattning, utveckling och förnyelse att ses över.

I avvaktan på riksdagens ställningstagande till den långsiktiga inriktningen för Försvarsmakten har regeringen i regleringsbrevet för år 1999 beslutat om riktlinjer för Försvarsmaktens materielanskaffning. För att regeringen skall få tillräckligt underlag för den fortsatta beslutsprocessen angående materielanskaffning har i regleringsbrevet getts ett antal stegvisa uppdrag till myndigheterna. Dessa skall genomföras i dialog med Regeringskansliet och i berörda delar med svensk försvarsindustri. För att inte riskera att angelägna materielprojekt avbryts utan att regeringen ges en möjlighet att påverka detta skall Försvarsmakten i samverkan med Försvarets materielverk senast den 20 januari, dvs. i morgon, redovisa en prioritering av de materielprojekt som kräver beslut om beställning före den 1 april. Regeringen kommer därefter att överväga vilka av dessa materielprojekt som från statsmakternas utgångspunkter skall beställas och hur finansiering skall ske. Försvarsmakten skall vidare i samråd med Försvarets materielverk ompröva ambitionsnivåerna och leveransplanerna i nu liggande beställningar.

En av förutsättningarna för ett väl fungerande försvar är att materielen är anpassad till uppgifterna, håller hög kvalitet och, inte minst, garanterat finns på plats när den behövs. När det nu är möjligt att minska försvarets kostym uppstår ofrånkomligen problem på materielsidan. Det blir inte längre möjligt att upprätthålla en inhemsk materieförsörjning som klarar detta till det pris som vi är villiga att betala. Ett sätt att lösa denna ekvation är att ingå internationella avtal som säkrar strategiska kompetenser inom landet, skapar ömsesidiga beroenden och säkrar en framsynt forsknings- och materieförsörjningsprocess. Jag har i hög grad medverkat till att detta problem löses genom att inleda samarbete på en rad om-

råden. Men vi måste vara medvetna om att det pågår och förestår en omfattande omställningsprocess för försvarsindustrin över hela Europa.

Regeringen anser att de möjligheter som skapats för ett internationellt samarbete, särskilt det nordiska och europeiska samarbetet, ger svensk försvarsindustri möjligheter att klara den nödvändiga omställningen.

En viktig organisation inom försvarsmaterielområdet är Western European Armaments Group (WEAG) som är ett samarbetsorgan mellan 13 europeiska materielanskaffningsmyndigheter. Regeringen anförde i 1996 års totalförsvarsproposition att Sverige bör eftersträva att gå med i WEAG. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet gjorde samma bedömning. Sverige deltar nu som observatör i det praktiska arbetet i WEAG. Ett annat intressant samarbete är OCCAR (Organisme Conjoint de Coopération en Matière d'Armement) som tillkom 1996. Försvarsberedningen skriver i sin rapport att man anser det lämpligt att Sverige deltar i OCCAR.

Ett tredje exempel för att lösa de problem som jag nyss nämnt är arbetet med den avsiktsförklaring (*Letter of Intent*) beträffande åtgärder för att underlätta en omstrukturering av europeisk försvarsindustri som jag undertecknade den 6 juli 1998 tillsammans med försvarsministrarna i Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Spanien och Italien. Avsiktsförklaringen innebar bl.a. att en exekutiv kommitté tillsattes med ett antal arbetsgrupper för att arbeta vidare med de sex ämnesområden som dokumentet behandlar, dvs. leveranssäkerhet, exportkontroll, teknisk information, informationssäkerhet, harmonisering av militära krav och forskning och teknologi. Sveriges medverkan i arbetet med anledning av detta *Letter of Intent* kommer förhoppningsvis att medverka till att lösa de problem jag har berört i svaret och skapa goda förutsättningar för svensk försvarsindustri att delta vid omstruktureringen av den europeiska försvarsindustrin.

Jag vill, fru talman, avslutningsvis poängtera att den svenska försvarsindustrins kompetens och kapacitet fortsatt har ett stort säkerhets- och försvarspolitiskt värde. En försvarsindustriell bredd, även utanför de prioriterade områdena, förstärker påtagligt trovärdigheten av det svenska försvarets anpassningsförmåga. Inom flera områden är svensk försvarsindustriell kompetens unik. Regeringen kommer att fortsätta att arbeta för att skapa gynnsamma förutsättningar för upprätthållande av denna kompetens. Vi kan dock inte bortse från det faktum att minskade beställningar från det svenska försvaret kommer att ställa svensk försvarsindustri inför stora utmaningar.

Anf. 31 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag skall börja med att tacka statsrådet för svaret.

Sverige har en försvarsindustri av mycket hög kompetens. Den svenska försvarsindustrin har en närmast unik bredd vad gäller kompetensområden. Det är få länder utöver stormakterna som kan matcha den bredd som svensk försvarsindustri har. Den svenska försvarsindustrin är och har varit en mycket viktig del av den svenska försvars- och säkerhetspolitiken.

Jag delar statsrådets uppfattning att förändringen av det säkerhetspolitiska läget i omvärlden leder till ändrade krav och ställer nya villkor också på den svenska försvarsindustrin. Den har gått igenom och kom-

Prot. 1998/99:41
19 januari

Svar på
interpellationer

mer att fortsätta att gå igenom en stor och jobbig omställningsprocess. Det här är ingenting som går att komma ifrån.

Jag delar också statsrådets uppfattning att internationellt samarbete om försvarsindustrin kommer att vara en mycket viktig komponent för framtiden för att klara en stark svensk försvarsindustri. Jag vill slå fast, fru talman, att Sverige behöver en stark och kompetent försvarsindustri.

Problemet är bara att regeringen bedriver en politik som går på tvärs mot de vackra orden i interpellationssvaret.

När regeringen tar ifrån försvaret de miljarder som tidigare legat i planeringen är det materiel- och försvarsindustrisidan som drabbas. Det idiotstopp för försvarsmateriel som har blivit följden leder ju till en kapitalförstöring, en kompetensförstöring och försvårar internationellt samarbete. Bara för Bamseprojektet har det lagts ned ungefär 2 miljarder kronor. I framtiden riskerar det att bli så att vi kommer att ha ett mycket bra flygvapen i form av bra JAS-plan utan någonting att försvara planen och flygbaserna med. Alternativen till Bamse är både dyrare och sämre.

Regeringens ryckighet leder också till att möjligheten att samarbeta internationellt försvåras. Vilka företag vill samarbeta med svenska företag som inte vet under vilka förutsättningar de kommer att jobba de kommande åren? Ryckigheten leder också till, och har redan lett till, att ett antal ingenjörer på nyckelområden inom försvarsindustrin slutar. De vågar inte lita på en framtid inom detta område på grund av regeringens ryckighet.

Statsrådets svar ser relativt vackert ut, men i verkligheten är agerandet annorlunda.

Jag tror att det finns ett stort antal områden som behöver bearbetas för att ge svensk försvarsindustri hyggliga villkor. Man måste ha utvecklingsprojekt, man måste ha materielbeställningar och vi måste jobba för utländska samarbeten. Av svaret får jag intrycket att det skulle räcka med att skriva *Letter of Intent* och att delta i WEAG-samarbetet för att klara försvarsindustrin. Är detta verkligen statsrådets mening?

Anf. 32 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka interpellanten för de instämmande bedömningar som interpellanten gjort kring det omfattande strukturförändringsproblem som vi har, sett både från försvarspolitisk utgångspunkt och från näringspolitisk utgångspunkt. Jag är väl medveten om att den situation som vårt land och andra länder hamnat i är påfrestande för de anställda som har satsat, och vill satsa, sitt arbetsliv inom försvarsrelaterad industriell verksamhet och forskningsinriktad verksamhet. Jag är fullt klar över detta. Låt mig också säga att jag anser att en huvudväg är det ökade internationella samarbetet, sett ur svensk försvarspolitisk synvinkel men också ur en näringspolitisk synvinkel.

Jag vill ge interpellanten rätt på en punkt, nämligen att det inte räcker med en internationalisering i princip. Hur skall vi kunna selektera de projekt som är betydelsefulla för framtiden när vi, som jag räknar med, kan följa det som är Försvarsberedningens inriktning, nämligen att under de kommande åren successivt skapa en ny inriktning av vårt totalförsvar och vår försvarsmakt? Det betyder att vi noggrant måste kunna välja vilka objekt det är som är betydelsefulla i det framtida försvaret. Jag är medveten om att det kan betyda att vi inte skall fullfölja sådana saker

som har legat i planeringen, där utgångspunkten har varit ett försvar inriktat mot en storskalig invasion av Sverige inom en relativt kort förvarningstid. På den punkten vill jag säga att vi behöver göra en preciserad prioriteringslista. Enligt min åsikt skall där vägas in behovet av kompetens i Försvarsmakten för detta förändrade försvar. Kompetens i den svenska försvarsindustrin och ett internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet med andra länder och företag verksamma i dessa är en komplex och parallell målsättning. En sådan inriktning behöver beslutas av regeringen i individuella fall. Jag anser att det är en tillgång att det är riksdagen och dess försvarsutskott som i inriktningen för hur budgetpropositionen skall hanteras under 1999 har givit just denna flermålsättningsbild för regeringen. Det betyder att valet av vilka objekt och projekt vi skall gå vidare med och vilka vi skall överväga att inte gå vidare med innebär en mycket omfattande beredningsprocess. Jag räknar med att den kommer att äga rum successivt under både detta år och de närmaste åren. På denna punkt menar jag att det inte räcker med att bara, som tidigare, mest se till Försvarsmaktens förmåga i en omedelbar framtid, utan här skall på ett öppet sätt tas fram Försvarsmaktens kompetens och de försvarsindustriella strukturförändringarna.

Anf. 33 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Problemet med regeringens försvarspolitik nu är att den saboterar både möjligheterna till internationellt samarbete och mycket av möjligheterna att i framtiden välja projekt. Genom idiotstoppet av materielbeställningar avvecklar man möjligheten till samarbete och den kompetens som behövs för att senare kunna fullfölja projekten.

Ingenjörerna som sitter på Bofors utvecklingskontor och på andra ställen är ju inte sådana som man kan stoppa i garderoben i tre månader, sex månader eller ett år för att därefter ta ut dem och stoppa in dem i produktionen igen. Den här typen av utvecklingsverksamhet kräver kontinuerlig utveckling för att vi över huvud taget skall ha kompetensen kvar i landet, och i en del fall också i Europa.

Skall Sverige vara intressant som samarbetspartner kan vi inte ha denna ryckighet i försvarsplaneringen. Vi har hittills satsat 2 miljarder kronor för materielprojekt som en majoritet av försvarsutskottet tidigare har bedömt vara väldigt värdefulla för den svenska säkerhetspolitiken. Helt plötsligt skall de kanske nu bara kastas på sophögen. Det måste vara den absolut sämsta användningen av försvarsanslagen att betala miljarder till projekt som inte blir av eller att satsa hundratals miljoner på att omförhandla kontrakt. Då tvingar vi skattebetalarna att betala stora pengar för absolut ingenting.

Jag tycker att det är tragiskt och frustrerande att se att regeringen, när det finns en möjlighet för svensk försvarsindustri att delta i internationellt samarbete och bli en aktiv del i ett europeiskt samarbete, i praktiken tar bort möjligheten för industrin att delta.

Jag skulle tro mer på statsrådets ord om han såg till att det fanns utvecklingsprojekt och att det var tydlighet och långsiktighet i dessa. Men i praktiken skär regeringen och statsrådet hälsena av försvarsindustrierna när de försöker delta i de internationella projekten, som Sverige har en mycket viktig och intressant kompetens för att kunna delta i.

Jag skulle ändå vilja fråga statsrådet vilket besked jag skall ge alla ingenjörer som jobbar hemma i Bofors med dessa för Sverige viktiga och vitala projekt. Kan de räkna med en framtid i svensk försvarsindustri med den politik som regeringen bedriver?

Anf. 34 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! För det första: Regeringen har anvisat medel för att övergångsvis kunna upprätthålla viss kompetens bl.a. i sådana system som är relaterade till Bofors verksamhet. "Övergångsvis" betyder att vi har kunnat göra det. Till frågan om vi skall fortsätta vill jag återkomma senare, när det finns förslag om prioriteringarna.

För det andra: Jag vill icke göra några uttalanden kring enskilda objekt i dag. I dag eller i morgon kommer överbefälhavarens första redovisning. Sedan har vi en lång process med kontinuerliga redovisningar och ställningstaganden som jag hoppas skall kunna växa fram. Vad är det som är absolut viktigast i den mångmålbild som riksdagens försvarsutskott har givit som inriktning för regeringens prioriteringar?

För det tredje: Jag har mött intresse från försvarsindustrins företrädare för att hitta vägar. Det är faktiskt så, att också försvarsindustrin har möjlighet att fundera över vad som är klokast att göra. Är det klokast att själv försöka medverka till att ge staten möjligheter att satsa på några betydelsefulla utvecklingsprojekt? Jag hoppas att den inställningen skall färga av sig i diskussioner med försvarsindustrin och Försvarets materielverk. Därigenom kan man lämna ett bidrag när det gäller möjligheterna att genomföra en del av de viktiga objekt som vi kan ha intresse av när vi väger flera mål samtidigt.

Så frågar interpellanten om besked. Jag anser att det har varit en positiv öppenhet från min sida, från regeringens sida och från försvarsutskottets sida när det gäller att klarlägga hur försvarsindustrins situation ser ut i Sverige inför den förändring av försvarets inriktning som jag tror att det kommer att finnas ett stort intresse för i vårt land. Det gör att den enskilde själv måste fundera över hur hans kompetens skall kunna komma till bra uttryck på svensk arbetsmarknad. Jag vill fortsätta med öppenhet, dialog och kontakter med de anställda och deras organisationer och företagen. Jag har ordnat och avser att fortsätta att ordna tillfällen – dagar – då alla som vill säga någonting om hur företaget och de anställda blir berörda av förändringsbeslut har möjlighet att komma i direkt kontakt med mig och med andra företrädare för regeringen och Regeringskansliet.

Anf. 35 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag anser att Sverige behöver en fortsatt stark försvarsindustri. Jag anser att svensk försvarsindustri har och borde ha en stark framtid i gemensamma internationella materielprojekt. Men för att det skall fungera krävs fortsatta utvecklingsprojekt. Det kräver materielbeställningar av i alla fall viss omfattning, och det kräver hyggligt gemensamma exportvillkor. Det kräver att de länder som samarbetar vet att man kan exportera till liknande länder. Det fungerar inte om Sverige och Norge eller Sverige och Finland, t.ex., såsom i dag tillämpar regelverket på olika sätt. Vill Sverige vara intressant som samarbetspartner måste vi också här ändra våra exportvillkor.

När det finns möjligheter för svensk försvarsindustri att delta i internationellt samarbete tycker jag att det är beklämmande att se att stora delar av dessa möjligheter i praktiken avvecklas genom ryckigheten, genom uteblivna materielprojekt och genom uteblivna utvecklingsprojekt. Jag tror att risken är stor att statsrådet blir den försvarsminister som slaktar stora delar av svensk försvarsindustri. Jag önskar det inte. Jag tvivlar inte på statsrådets egen goda vilja i detta fall, men jag tvivlar på regeringens samlade förmåga att värna om en av de industrigrenar som är av vital betydelse för Sverige både säkerhetspolitiskt och industripolitiskt.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellationerna 1998/99:67, 68 och 88 om svenska insatser för minröjning

Anf. 36 TALMANNEN:

Det skulle naturligtvis vara väldigt bra om det vore möjligt att slutföra debatten före uppehållet för partigruppernas möten mellan kl. 16.30 och 18.00. Jag är beredd att fortsätta en stund in på uppehållet, men inte alltför länge. Det ligger i debattörernas egna händer att avgöra om vi kan fullfölja debatten i ett sammanhang eller tvingas dela upp den.

Anf. 37 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Tillåt mig då att lämna ett bidrag genom att hoppa över vissa stycken av interpellationssvaret, som jag utgår från att alla interpellanter har fått. Är det så? Kan det anses vara lämpligt, fru talman? Jag kan nämna några huvudpunkter.

Anf. 38 TALMANNEN:

Jag får dock säga att det är det talade ordet som gäller.

Anf. 39 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Då ber jag att raskt få läsa upp svaret.

Fru talman! Martin Nilsson, Berit Jóhannesson och Lars Ångström har ställt ett antal frågor om minröjning.

Det är viktiga frågor, och för mig speglar de väl det framåtskridande som skett inom området ammunitions- och minröjning under de senaste åren. Det är en följd av ett engagerat arbete i riksdag, regering, myndigheter, organisationer och företag.

Martin Nilsson har ställt frågor om

- nordiskt samarbete,
- utveckling och finansiering av forskningsprojekt, däribland biosensorn – även kallad den konstgjorda hundnosen – och
- utökning av svensk minröjningskapacitet.

Inom de nordiska länderna försöker vi samordna olika åtgärder inom ammunitions- och minröjningsområdet. De nordiska minkoordinatorerna träffas bl.a. för samordning inom minröjningsområdet. De nordiska ingenjörsinspektörerna möts regelbundet. Det finns också en expertgrupp inom materielutvecklingsområdet. Under hösten togs en rapport fram som kartlade ländernas kapaciteter, och det är min förhoppning att denna kan hjälpa till att ytterligare förbättra samordningen i Norden. Jag bedömer att det med detta redovisat inte nu behövs några ytterligare åtgärder från min sida.

Under 1999 inriktas Försvarsmaktens forsknings- och teknikutvecklingsverksamhet mot att stödja internationell verksamhet, inklusive ammunitions- och minröjning. Det innebär att FOA:s forskningsprojekt om molekylvandring och den s.k. konstgjorda hundnosen i detta läge främst är en fråga för myndigheten. Projektet om molekylvandring stöds för övrigt av Statens räddningsverk.

Jag tror det kan glädja Martin Nilsson att regeringen i regleringsbrevet för 1999 för Försvarsmakten skriver att Försvarsmakten skall fortsätta utvecklingen av ammunitions- och minröjningsförmågan för internationella fredsfrämjande och humanitära insatser, och att metoder för maskinell minröjning i internationella insatser skall utvecklas.

Regeringen har dessutom i regleringsbrevet beslutat om en utveckling av svensk minröjningskapacitet, bl.a. genom att den svenska snabbinsatsstyrkan SWERAP i framtiden skall innehålla ytterligare en ammunitions- och minröjningsenhet.

Utöver vad Martin Nilsson har frågat har Berit Jóhannesson ställt mig frågor om

- öronmärkning av pengar inom Försvarsmaktens budget och
- omprioritering av Statens räddningsverks verksamhet.

Eftersom det är så tydligt avgjort i regleringsbrevet att Försvarsmakten skall syssla med dessa frågor finns det ingen anledning att på just detta område detaljstyra.

Inom Räddningsverket pågår nu ett utvecklingsarbete avseende minröjning. Det stod bl.a. i medierna i dag att man satsat ytterligare medel för utvecklingsarbete kring "hundnosen". Jag har tidigare till riksdagen i ett frågesvar till Lars Ångström (1998/99:173) uttryckt mig positivt om det arbetet. Det är naturligtvis så fortfarande.

I samma svar hänvisade jag till Försvarsberedningens rapport inför 1999 års kontrollstation (Ds 1999:2). Den presenterades i förra veckan, den 12 januari, och är en viktig grund för arbetet med hur vi skall utveckla Räddningsverkets och andra totalförsvarsmyndigheters verksamhet i framtiden.

Jag har nu besvarat de frågor Martin Nilsson och Berit Jóhannesson ställt till mig. Utöver dessa har Lars Ångström frågat om vilka initiativ jag avser ta för att

- förbättra redovisningen av Sveriges engagemang för minröjningen,

- utveckla Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum, SWEDEC, till ett svenskt och internationellt testområde för minröjningssystem,
- testa och utvärdera Bofors och andra företags minröjningssystem och
- marknadsföra Bofors och andras fordon för maskinell minröjning.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Låt mig få diskutera de frågor som Lars Ångström har ställt och som jag hittills inte har berört. Självklart är vi fullt beredda att komma till riksdagens kammare och utskott och att med skrivelser i ökad utsträckning redovisa såväl minröjningsinsatser som andra internationella insatser.

När det gäller SWEDEC vill jag framhålla att Försvarsmakten har för avsikt att under år 1999 vid SWEDEC testa och utvärdera olika minröjningssystem.

Jag sade, fru talman, inledningsvis att interpellationsfrågorna är viktiga. Jag har med det sagda förklarat regeringens politik inom detta angelägna område. Det är avslutningsvis min förhoppning att ett fortsatt gott samarbete mellan alla intressenter kan bidra till att minska problemen i mindrabade länder världen över.

Anf. 40 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig tacka försvarsministern för svaret. Alla som har sett minproblematiken och dess verkningar på nära håll vet ju att detta kanske är den största enskilda faktorn för väldigt många människor när det gäller betydelsen av insatser. Sverige besitter en bred kompetens på det här området med avseende på utveckling av materiel för att identifiera och röja minor. Det gäller både företag, Försvarsmakten, Räddningsverket och SWEDEC för att nämna några exempel.

Jag förstår att försvarsministern och försvaret är i ett ganska svårt ekonomiskt läge. Men det är som jag ser det av stor vikt att Försvarsmaktens ekonomiska problem inte får förhindra en omfattande satsning på att vidareutveckla den svenska minröjningskompetensen. Det är viktigt att en sådan prioritering också syns i den praktiska politiken. Därför är det mycket positivt att Räddningsverket nyligen fattat beslut om att bli en viktig minröjningsaktör som avser att genomföra insatser i mindrabade stater.

Min första fråga till försvarsministern avsåg det nordiska försvarsmintersamarbetet och dess inriktning på minröjning. I oktober 1996 beslutade de nordiska försvarsministrarna att samordna sina satsningar på minröjningsområdet. De nordiska staterna utsågs till minkoordinatorer för att förbättra samordningen, och Sverige utsågs till *leading nation*.

Men under de två år som har gått har alltför lite hänt. Jag tror att grundproblemet är att minkoordinatorerna har saknat befogenheter att ge sig in i samarbetsprojekt som kostar pengar. I det läget finns det en risk att det bara blir en diskussionsklubb. Jag tycker att det är lite oroväckande, och jag skulle vilja veta mer om vilka ytterligare åtgärder försvarsministern anser att det behövs från hans sida för att få fart på det nordiska samarbetet så att det inte stannar vid avsaknaden av pengar.

Mina andra och tredje frågor gällde om försvarsministern avser att ta något initiativ för att svara på det norska intresset för samfinansiering av den s.k. konstgjorda hundnosen och för att stödja FOA:s forskning om minornas molekylvandring.

Jag noterar med tillfredsställelse och glädje det besked som försvarsministern ger när det gäller Räddningsverkets beslut att delfinansiera både FOA:s forskning och den konstgjorda hundnosen. Verket har såvitt jag förstått avsatt en halv miljon kronor till FOA:s forskning och drygt en miljon kronor till den konstgjorda hundnosen avseende våren 1999. Och mer pengar kommer, det förutsätter jag. Verket kommer att få klartecken att omfördela tio miljoner kronor till förmån för sin minröjningsverksamhet.

Detta är bra, men det krävs ytterligare finansiering från svenska myndigheter, och jag noterar med tillfredsställelse att regeringen i sitt regleringsbrev slagit fast att Försvarsmaktens forskning och teknikutveckling skall stödja minröjningsarbetet. Försvarsministern säger i sitt svar till mig att både FOA:s forskningsprojekt och den konstgjorda hundnosen därmed är en fråga för Försvarsmakten. Det måste, tycker jag, betraktas som en tydlig signal från regeringen om att Försvarsmakten bör satsa på dessa projekt.

Försvarsmakten föreslog ju regeringen redan för ett år sedan att man skulle satsa 10–15 miljoner kronor om året på att utveckla en s.k. multisensor. Här avsågs bl.a. efter vad jag förstått den konstgjorda hundnosen. Försvarsmakten har ännu inte fått något konkret svar från regeringen och har därmed inte fattat något beslut om vare sig FOA:s molekylvandring eller Biosensor Applications konstgjorda hundnos. Däremot har den parlamentariska försvarsberedningen slagit fast att det är speciellt viktigt att utveckla teknik för att lokalisera var det finns respektive inte finns minor. Det är just detta som både FOA:s projekt och den konstgjorda hundnosen syftar till.

Jag vill därför fråga försvarsministern om han anser att Försvarsmakten bör genomföra sitt tidigare lämnade förslag och satsa 10–15 miljoner kronor om året på utveckling av en s.k. multisensor där en del av pengarna kan användas till forskning om molekylvandring och utveckling av den konstgjorda hundnosen.

Anf. 41 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka försvarsministern för svaret på min interpellation.

I början av 80-talet sålde Bofors sprängmedel för över en och en kvarts miljon landminor till Irak via företag i Portugal och Italien. Dessa landminor, som Saddam Hussein bl.a. vräkt ut i irakiska Kurdistan, drabbade nu civilbefolkningen oerhört hårt. Det här visar att Sverige har en del i skulden för minproblematiken. Vårt land har bidragit till de 50–100 miljoner landminor som varje år skördar över 20 000 offer.

Jag menar att vi i och med det här har ett direkt ansvar för att delta i minröjning i fattiga och krigshärjade länder vilkas civilbefolkning drabbas och att vi måste göra vad vi kan. Det är därför med glädje som jag konstaterar att försvarsministern delar Miljöpartiets syn i den här försvarspolitiska frågan.

Man kan då tycka att det vore naturligt att Försvarsmakten tog sitt ansvar och började bygga upp svensk minröjningskapacitet, inte minst mot bakgrund av att det militära hot som motiverat Försvarsmakten inte längre finns. Men så har inte skett. I stället är det Räddningsverket som nu tar ett samlat grepp för att stärka Sveriges minröjningsförmåga. Det är Räddningsverket som i vår testar Bofors mekaniska minröjningsmaskin, inte Försvarsmakten. Och det är Räddningsverket som nu har gått in och avsatt pengar och resurser för att utveckla ny teknik för att effektivisera internationell minröjning.

Det här är självklart initiativ från Räddningsverket som jag välkomnar. Även när det gäller framtagandet av ny teknik på det här området noterar jag en samsyn mellan försvarsministern och Miljöpartiet.

Räddningsverket planerar nu att bli en egen minröjningsorganisation för att genomföra insatser i drabbade stater. Verket skriver i en PM från förra veckan att man nu vill avsätta ytterligare 10 miljoner kronor för att vidareutveckla minröjningsförmågan under 1999. Men detta, skriver man, kan endast ske om en omfördelning av verkets ekonomiska medel får ske.

Det här är ett förslag som knyter väl an till Försvarsberedningens rapport, där jag återigen noterar en samsyn mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet när man slår fast att Räddningsverket bör utveckla en förmåga som aktör på minröjningsområdet.

Jag vill därför fråga: Kan försvarsministern redan nu, i den här debatten, lova Räddningsverket att verket kommer att få omfördela 10 miljoner kronor till förmån för minröjningsarbete?

Jag har en fråga till. Försvarsdepartementet uppgav förra våren att minröjning skulle ha högsta prioritet inom ramen för Försvarsmaktens internationella verksamhet. Trots det uppgick under 1998 Försvarsmaktens samlade satsning på internationell minröjning till bara 0,17 % av Försvarsmaktens budget. Det kan man ju knappast beteckna som speciellt mycket för ett område som skall ha högsta prioritet. Det finns onekligen en diskrepans här mellan ord och handling.

Jag är i och för sig övertygad om försvarsministerns goda vilja att genomföra kraftiga omprioriteringar till förmån för internationell minröjning, och om att det är en äkta vilja. Men jag är också övertygad om att överbefälhavaren gör en annan prioritering, och jag menar att det inte räcker med att regeringen gör markeringar i regleringsbrevet till Försvarsmakten. Skall det ske en omprioritering krävs det mer än så.

Därför är min andra fråga till försvarsministern: Vilka ytterligare initiativ tänker han ta för att Försvarsmakten under 1999 skall kunna genomföra en omfattande satsning på att utöka den svenska minröjningskapaciteten?

Anf. 42 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Fru talman! Jag vill också tacka för svaret på interpellationen. Just att det är tre interpellanter visar vidden av det här, att det är ett stort intresse kring de här frågorna och hur viktiga de är.

Personminorna utgör ett oerhört stort problem för många fattiga stater runt om i världen. Det finns enligt FN ungefär 120 miljoner minor utlagda. Det är en grym förlängning av ett krig som kanske har slutat men som fortfarande lemlästar och dödar människor och hindrar återflytt och

normalisering. Vem vill plöja en åker? Vem vill använda en väg? Och kan man flytta till en by när man vet att man kan trampa på en mina och dö eller bli förstörd för livet?

Om man skulle desarmera minor i den takt som man gör i dag skulle det ta 1 100 år innan alla är borta. Så kan vi inte ha det. Vi måste snabba på. Därför är jag väldigt glad för de mycket positiva svar som försvarsministern har givit på interpellationerna.

Jag reagerade på uppgifterna i Morgonekot den 14 december om att Biosensor Applications, med den konstgjorda hundnosen för att lokalisera landminor, var på väg att flytta till Norge eftersom svenska myndigheter inte ansåg sig ha råd att finansiera det här utvecklingsarbetet. Att den här hundnosen är fantastiskt bra har ju många intressenter sagt.

Min första fråga gällde om man hade möjlighet till den här samfinansieringen. Nu har vi fått svaret att Räddningsverket faktiskt har fattat ett beslut om att göra det här. Jag vill bara ytterligare understryka att det är oerhört viktigt att det blir ett beslut om att Räddningsverket får lov att överföra 10 miljoner, förändra i sin budget avseende 10 miljoner, så att det blir verklighet att man utvecklar det här. Detta har ju flera av interpellanterna tryckt på, så jag hoppas verkligen att försvarsministern kan svara på detta i positiv anda.

Det andra gällde Försvarsmaktens budget. Det är viktigt att man också där går från ord till handling och ser till att det i Försvarsmaktens budget också finns en möjlighet att utveckla den här verksamheten.

Försvarsministern säger att det inte finns någon anledning att detaljstyra. Men i regleringsbrevet 1998 fanns också den här inriktningen, att man borde vidareutveckla kunskaperna och möjligheterna att upptäcka och röja minor. Och då blev det ju inte något särskilt gott resultat. När man gjorde minröjningarna i Västsahara visade det sig att det fanns en del stora brister, både när det gällde att lokalisera minorna och när det gällde teknik för att röja minorna. Därför tror jag att det är oerhört viktigt att det blir ett ordentligt politiskt beslut från försvarsministern om att man skall jobba med de här frågorna. Det skall inte bara bli ord utan ordentliga beslut, så att det blir ett tryck på försvaret i detta avseende.

Därför skulle jag vilja fråga om försvarsministern tänker se till att ÖB den här gången verkligen fattar beslut om omfördelning till förmån för minröjningsverksamheten. Vi har länge talat om att utveckla minröjningsförmågan, och nu är det faktiskt på tiden att man går från ord till handling, eftersom det är en oerhört angelägen uppgift.

Anf. 43 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Vi vet ju alla att det finns ett brett och stort engagemang, inte minst i denna kammare, för minröjningsfrågor och minfrågor i största allmänhet. Det är ju en bakgrund till att vi har lyckats uppnå de beslut som vi har på det här området.

Jag tycker kanske att interpellanterna ibland underskattar de viktiga beslut som vi har fattat. När jag läste Berit Jóhannessons interpellation tidigare i dag väckte det farhågor som också underströks av Lars Ångströms inlägg här. Vi har, inte minst från Jönköpingsbanken här i kammaren, medverkat till att det har tagits kliv framåt. Det går ju inte att så fort man har nått ett delmål börja tala om att splittra resurserna. Om man skall kunna nå bra resultat är det viktigt att man i stället verkar för en

större samordning. De här inläggen och den ena interpellationen känner jag en viss oro över.

Man har inrättat ammunitions- och minröjningscentrumet, SWEDEC, i Eksjö. Den organisationen har under det ett och ett halvt år som den har varit verksam genomfört sina tidigare uppgifter, och också utökat sin verksamhet, enligt många bedömare och enligt mitt förmenande på ett mycket bra sätt och enligt de politiska intentioner som vi bl.a. har format här i denna kammare.

Man har utökat kursutbudet för såväl Försvarsmaktens som RPS behov. Man har utökat den internationella verksamheten i form av fördjupade kontakter med de baltiska staterna. Det har varit en fortsatt utbyggnad av en särskild informationsdatabas för minröjare. Man har organiserat och utbildat det svenska ammunitionsröjningskompaniet i Västsahara och skapat ett kontaktnät såväl inom som utom landet.

Man har inhämtat erfarenheter bl.a. från Västsahara. Svårigheten med Västsahara var ju faktiskt ett av motiven till att vi skulle inrätta ett centrum. Vi visste ju att problembilden var så komplex att man inte skulle klara av att utveckla dessa metoder om man inte inrättade någon form av centrum. Att det är svårigheter i Västsahara och att dessa kan skilja sig från Afghanistan eller Moçambique var ju ingen överraskning, utan det var ju ett av motiven för den här verksamheten.

Man vill bygga upp kunskap genom olika informationsutbyten inom och utom landet. Man har lokala tankar kring metoder och lämplig utrustning. Nu står man rustad i Eksjö och vill gärna ta ett steg till. Därför vill jag ställa en fråga till försvarsministern: Vilka möjligheter skall den del av försvaret i Eksjö som är beredd att ta ett ytterligare steg få att också göra det? Vilka möjligheter skall man få för att bygga vidare på och vidga sin kompetens inom fältarbetsområdet och på minröjningsområdet på det bästa sättet?

Man vill ha en tydlig kompassriktning. Och jag tycker att det är positivt att det här intresset finns inom den lilla Försvarsmakten. Då är det också viktigt att man får dessa resurser. Jag kan förstå om försvarsministern inte här vill svara detaljerat. Men det går ju ändå att ge ett svar på frågan om han liksom jag kan se en fara i att man här driver frågan om en splittring av resurserna från olika politiska håll och från myndighetshåll. Det ser jag som ett stort hot mot att verksamheten utvecklas på ett positivt sätt.

Anf. 44 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Både Mine-Guzzlern och framför allt biosensorn för att detektera trotylmolekylen är bra exempel på de spin-off-effekter som den kompetenta försvarsindustrin har gett.

Det finns all anledning att lägga ned tid, energi och kraft på att försöka sanera minproblemet och hantera minorna.

När jag i går besökte Bofors och bl.a. tittade på Mine-Guzzlern, som är helt uppbyggd av civila komponenter, tog man upp ett problem som känns lite absurt, nämligen att den här minröjaren är klassad som övrig krigsmateriel. Den får alltså inte säljas till stora delar av de områden som har minproblem, detta trots att maskinen är byggd helt av civila delar. Den går fyra kilometer i timmen i arbete och kan som mest hottas upp till sju kilometer i timmen vid transport. Det känns alltså inte som något

väldigt offensivt eller defensivt vapen. Det framstår inte alls som försvarsmateriel, och det framstår som orimligt att inte t.ex. Kuwait skulle kunna få köpa en sådan här maskin för att röja de minor som besvärar och gör tillvaron till ett elände för dem där nere.

Jag vill fråga: Avser försvarsministern att vidta några åtgärder så att den här minröjaren kan säljas till de områden där minproblemen kanske är allra störst?

Anf. 45 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! När det gäller Martin Nilssons fråga vill jag nämna att jag inte är helt nöjd med aktivitetsnivån bland de nordiska minkoordinatorerna. Det har att göra med finansieringsproblem. Jag avser därför att gå igenom detta inför att de nordiska försvarsministrarna träffas på sina halvårsvisa möten för att se om det finns någonting jag kan göra så att det går bättre.

Men i det nordiska sammanhanget vill jag ändå säga att jag inte ser några som helst problem med att det är en genuin nordisk samverkan. Det är mycket som sker genom norsk medverkan därför att man har en etablerad förmåga i det norska samhället. Jag ser inga problem med att vi här vandrar mellan Sverige och Norge, och för övrigt mellan de andra nordiska länderna, myndighetsmässigt, företagsmässigt och organisationsmässigt.

När det gäller Lars Ångströms fråga om de 10 miljoner kronor som lär vara på gång enligt ett önskemål från Statens räddningsverk för en omfördelning kommer jag att pröva det när skrivelsen har inkommit och se vad det finns för möjligheter. Jag kan säga att jag allmänt är positiv till att göra förändringar inom materielframtagande från resurser knutna till invasionsförsvaret till resurser för annan verksamhet som har att göra med totalförsvarets uppgifter. Men jag måste få väga och se vad som är alternativanvändningen i ett möjligt kommande förslag från Statens räddningsverk.

En annan fråga har framskyttat i flera av inläggen kring Försvarsmakten. Det har förts fram frågeställningar av Lars Ångström och Berit Jóhannesson, och för övrigt också av Carina Hägg. Gör Försvarsmakten vad Försvarsmakten bör göra? Jag vill här nämna att i det regleringsbrev som har gått ut i år återkommer på punkt efter punkt uppdrag till Försvarsmakten när det gäller förbandsuppsättning, forskning och materielprocesser. Gång på gång finns det redovisat att det skall ske återrapporteringar till regeringen.

Det är den typ av styrning som är den normala och enligt min mening den riktiga i relationen mellan regeringskansli och myndigheter. Det betyder att jag kommer att ta på fullt allvar de återrapporteringar som kommer att ske. På samma sätt har skett med de redovisningar där FOA tidigare år kvartalsvis redovisat den process kring minröjnings- och ammunitionsröjningsutveckling som pågår.

När det gäller Carina Häggs fråga om Eksjö och SWEDEC utvecklar sig SWEDEC till en anläggning där man också använder sig av andra finansiärer vid utveckling och test än sådana som tillhör Försvarsmakten. Det är jag mycket positiv till. Det gäller Räddningsverket och om jag inte är felunderrättad också norska insatser.

Slutligen till Ola Karlsson. Jag är icke i regeringen ansvarig som föredragande när det gäller frågeställningar kring vår försvarsmaterielexport. Jag vill bara göra den bemärkningen att mycket av det som vi talar om som minröjning av humanitärt slag ändå är utbildningsmässigt, organisatoriskt och materiellmässigt knutet och sammanfört med utbildning och utveckling för ammunitions- och minröjningsverksamhet för Sveriges nationella försvar i händelse av krig.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 46 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig än en gång tacka försvarsministern för svaret. Jag tror att vi är eniga om att det arbete som utvecklats inom det nordiska samarbetet är väldigt bra och att det kan ge väldigt positiva resultat. De nordiska länderna har en stor grad av samsyn i dessa frågor. Det är också positivt att det har visat sig finnas en så stor vilja från exempelvis Norge att delta i projekten. Problemet har ibland varit pengarna.

Jag är tacksam och glad för det besked som försvarsministern ändå ger när det gäller viljan och beredskapen att se över hur det nordiska samarbetet fungerar. Det gäller kanske framför allt att fundera på just pengarna. I grund och botten är det stora problemet som vi måste fundera på hur vi styr. För oss som är här gäller inte den stora diskussionen på vilket sätt man styr. Det kan ibland handla om regleringsbrev eller om konkreta pengar och anslag. Det viktiga är ändå i slutändan att man uppnår resultat och att det händer saker.

Det är det som har föranlett flera av interpellationerna. Det har ändå gått ett par år där det har funnits klara och tydliga politiska signaler utan att man för den skull har upplevt att det fått något totalt genomslag ute i organisationen. Jag kan till viss del förstå detta. Försvaret befinner sig i en svår situation med stora omställningsprocesser framför sig. I det läget är det förstås svårt att säga att vi borde göra stora omprioriteringar för att uppnå ett visst delmål, som är ett mycket viktigt mål, framför andra, som man kanske borde göra med minröjningen.

Det finns förstås den enkla vägen ut, som kanske andra förespråkar. Det är att göra stora satsningar på alla områden inom försvaret och inom försvarsindustrin. Men i det läge som vi är i vet de flesta av oss att försvaret står inför stora ekonomiska problem som kommer att ställa krav på omprioriteringar. I det läget är det än viktigare att från politiskt håll och från regeringens sida tydligt markera vad man prioriterar, och då kanske inte bara i regleringsbrev.

Vi vet hur regleringsbrev brukar fungera. Det finns många signaler. De anger inte alltid en inbördes prioritering och vad som är viktigast för Försvarsmakten att här och nu ta sig an. Jag begär inte några besked här och nu om de 10–15 miljonerna. Jag förstår att försvarsministern inte vill diskutera budgetsammanhang i en sådan här debatt. Det är oerhört viktigt att regeringen också med ekonomiska styrmedel visar vart man vill nå inom det här området och att det verkligen är ett prioriterat område. Man får inte bara stanna vid de i och för sig väldigt bra men kanske otillräckliga regleringsbreven utan måste också fundera på de andra bitarna.

Anf. 47 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret. Jag tolkar det första svaret positivt. Om det finns möjligheter kommer försvarsmi-

nistern att se till att Räddningsverket får omfördela 10 miljoner i sin budget för att öka minröjningskapaciteten och möjligheterna att arbeta.

Det andra svaret är jag inte riktigt lika nöjd med. Jag delar inte försvarsministerns optimistiska syn på att formuleringarna i regleringsbrevet kommer att få verkningar i verkställighet hos Försvarsmakten.

Redan för ett år sedan krävde Försvarsdepartementet av Försvarsmakten att man skulle redovisa olika förslag för att öka Sveriges minröjningskapacitet. I det svar som överbefälhavaren kom med den 16 februari 1998 redovisades mycket riktigt förslag till en kostnad av 35 miljoner kronor. Det motsvarar vad svensk militär förbrukar under åtta timmar. Det var allt vad förslag som överbefälhavaren kunde prestera.

Det är samma sak i den budget som regeringen presenterade i höstas. Där finns också formulerat att förmågan till minröjning skall utökas och att man skall organisera och utveckla snabbinsatsstyrkan så att ytterligare minröjningsarbete kan tillföras. Det finns tydligt redovisat i budgeten. Men i överbefälhavarens rapport från den 12 oktober förra året berörs knappast frågan om minröjning.

Jag har därför svårt att se lika optimistiskt som försvarsministern gör på att överbefälhavaren skulle låta de uppgifter som finns formulerade i regleringsbrevet verkställas. Jag är rädd för att återrapporteringen kommer att lika bli tunn och substantiellt bristfällig som för ett år sedan.

Anf. 48 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Fru talman! Jag tycker inte att vi skapar splittring när vi tar upp den här frågan. Jag upplever att behoven är så stora och att alla goda resurser behöver samlas för att vi skall komma åt problemen. Då kan det finnas olika tekniska lösningar. Det gäller att samla alla resurser.

Jag är också glad att vi fick besked om att försvarsministern skall se positivt på att Räddningsverket får omfördela de 10 miljonerna. Det är väldigt viktigt att det blir ett beslut så att man kan fullfölja den intention man har.

När det gäller Försvarsmaktens intresse av och möjligheter att utveckla minröjningskapaciteten är det väldigt viktigt att ha uppföljningskrav. Det är oerhört viktigt att ha sådana och att i framtiden se till att följa upp dem än bättre. Som Lars Ångström sade har man talat väldigt mycket om det, men det blir väldigt lite av det hela. Vi ser fram emot de uppföljningsrapporterna. Vi som sitter i försvarsutskottet kommer naturligtvis också att följa upp den här frågan.

Anf. 49 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag vill än en gång understryka att verksamheten på SWEDEC i Eksjö befinner sig i ett uppbyggnadsskede. Hittills har vi varit eniga om att det har varit viktigt. Vi har lyckats få detta till stånd. Det kan vi vara väldigt glada åt tillsammans. Men nu står vi inför frågan om hur vi skall utveckla detta vidare. Var skall vi lägga resurserna? Vi vet ju allihop att de ekonomiska resurserna är begränsade. Det gäller att handha dem på det effektivaste sättet.

Jag anser att man motverkar syftet att få en bra och framtidsinriktad minröjningskapacitet om man lägger ut detta på väldigt många olika händer. Det är ju just det vi har velat undvika genom att inrätta ett minröjningscentrum.

Sedan är det viktigt, och det har vi hört här i debatten också, att vi samordnar oss på den nordiska nivån på bästa möjliga sätt, så att vi kan vara den största internationella resursen. Jag tror att vi kan samordna och effektivisera nuvarande struktur på ett bra sätt. Då kan vi också vara en resurs ute i vår omvärld.

SWEDEC är ett kompetenscentrum för hela totalförsvaret. Det kan med fördel tillgodose alla de enheter som finns inom Försvarsmakten och totalförsvaret. Det vill jag understryka.

En sådan uppstramning skulle föranleda en mer rationell och samlad verksamhet som starkare skulle kunna utvecklas för framtida behov. SWEDEC bör även, enligt mitt förmenande, framdeles ta ansvar för Räddningsverkets personal i ammunitions- och minröjningsarbetet.

Jag var i Moçambique och tittade på ett minröjningsprojekt. Jag tycker att det är en extrapoäng när man ser att de forna fienderna, de olika sidor som nyligen stred mot varandra, i dag går och röjer minor tillsammans. Det är en fredsskapande insats av stora mått. De får sitt uppehåll, de gör det tillsammans och de gör det under en instruktör som kommer dit, leder arbetet och tillför kompetens.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi vidareutvecklar de resurser vi har och aktar oss för att splittra upp dem.

Anf. 50 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Vad är det som ger kraft åt förändringsprocessen? Det är politiska överväganden. Det kommer fullödigt till uttryck i Försvarsberedningens nya rapport. Det är en del i en mycket stor omställning av totalförsvaret och dess militära komponenter.

Jag räknar med att det skall vara möjligt att till riksdagen redovisa den här omprioriteringen kring minröjning och ammunitionsröjning i den proposition som jag räknar med att riksdagen skall kunna ta emot i mars. Den är bl.a. baserad på det underlag som överbefälhavaren lämnade in i början på 1998. Utan det underlaget tror jag inte att Försvarsberedningen hade kunnat visa de mycket omfattande, intressanta och, enligt min mening, riktiga inriktningar för Sveriges internationella försvarsförmåga och deltagande i internationell verksamhet som man nu har gjort. Det är följaktligen en del i den utveckling som sker.

En annan del i utvecklingen är naturligtvis företagens och industrins arbete. Jag anser att den internationella verksamhet som Räddningsverket bedriver, ÖCB kan finansiera och Försvarsmakten bedriver bör, när det gäller försvarsmateriel och sådan forskning, knyts in i Försvarsmaktens materielprocesser på samma sätt som sker när vi tar fram försvarsmateriel kring t.ex. vårt luftförsvar, vårt territorialförsvar och vårt marinförsvar. Det handlar om samma process, dvs. studier och erfarenheter från officerare, soldater och civila som har varit ute. Studier kan också bedrivas på centrum, där t.ex. SWEDEC är ett. Det är svenska Försvarsmaktens centrum för ingenjörstrupperna där ammunitionsröjning och minröjning är en mycket central del – men det finns också andra. Den kompetens och de krav som kommer fram skall sedan fortplantas in i högkvarteret. De skall vägas av så att man kan se vad vi behöver satsa. Sedan skall de ges vidare i form av uppdrag till Försvarets materielverk att genomföra upphandlingar, kanske med ett mellanliggande led med t.ex.

FOA. Om det är stora belopp skall de lämnas till regeringen för en medverkan när det gäller volymer.

Det är en viktig sak att få in den internationellt orienterade materieförsörjningen i den vanliga materieförsörjningsprocessen. Jag arbetar för det. Uppdragen till Försvarsmakten har just syftet att åstadkomma en likformighet och en likställighet av materielprocesser som är knutna till internationell respektive nationell verksamhet.

Jag vill avrunda mitt inlägg med den tredje punkten som spelar roll. Det är när vi förmår att använda våra resurser. Jag har under föregående år arbetat på ett genomtänkt sätt för att åstadkomma den mission som bl.a. Carina Hägg nämner, nämligen Minursosmissionen i Sahara. Det är en viktig mission som man kan ta med sig erfarenheter ifrån. Fungerade materielen? Var det rätt materiel?

Jag har angett den inriktningen att vår snabbinsatsstyrka skall förstärkas, utvidgas och bli större genom just en minröjnings- och ammunitionsröjningsenhet. Syftet är att ta vara på och vidga kompetensen i Försvarsmakten. Det är också ett behov för vårt eget nationella försvar.

Fru talman! Vi är just i färd med att leda en minröjningsoperation i Kroatien. Det är också ett exempel på att detta inte bara är en verksamhet på hemmaplan, och jag kan försäkra att jag är starkt engagerad där. Vi måste få kraft av verkliga missioner.

Jag vill ta fasta på talmannens uppmaning och försöka avhålla mig från ytterligare repliker.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.36 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

14 § Svar på interpellation 1998/99:55 om stöd till företag som drabbas av strafftullar

Anf. 51 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Sten Andersson har frågat statsministern om stöd till företag som drabbas av strafftullar. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen. De frågor som ställts gäller konsekvenserna för svenska företag av eventuella amerikanska tullhöjningar för ett antal varor som exporteras från EU till USA och vilka åtgärder regeringen har vidtagit i syfte att verka för att berörda företag hålls skadeslösa.

I likhet med övriga medlemsstater inom EU anser Sverige att USA saknar stöd i internationell rätt att besluta om retaliationsåtgärder riktade mot europeiska företag innan ett slutgiltigt utslag från världshandelsorganisationen WTO:s tvistlösningspanel föreligger.

Mot bakgrund av de allvarliga konsekvenser som skulle drabba svenska företag om deras exportprodukter beläggs med strafftullar har jag i ett brev till USA:s chefsförhandlare för handelsfrågor, Charlene Barshefsky, framfört hur orättmätiga, ur såväl legala som ekonomiska och politiska aspekter, dessa konsekvenser skulle bli för de drabbade företagen.

En inläga som detaljerat redogör för de ohemula följderna av ett sådant amerikanskt agerande har också skickats till den ansvariga amerikanska handelsmyndigheten, USTR. Dessa åtgärder har vidtagits för att i största möjliga utsträckning bidra till att minska skadorna för svenska företag. Företagsstöd lämnas i de flesta fall till investeringar. Det förekommer i dag inte något stöd för handelsbortfall vare sig i Sverige eller inom EU.

Efter de ansträngningar som har gjorts från regeringens och de berörda företagens sida har USA dragit tillbaka hotet om strafftullar på ett antal varuslag. Det innebär bl.a. att BRIO inte kommer att drabbas, vilket blev en glädjande julkapp till Osby och till de 600 anställda som arbetar på BRIO.

Av de varor som Sverige exporterar till USA och som var upptagna på den preliminära listan har inte mindre än 90 % undantagits från den slutliga listan. Det är mycket tillfredsställande att regeringens och företagens arbete för att värna om svenska exportintressen och arbetstillfällen har varit så framgångsrikt. Detta innebär att mindre än en promille av Sveriges totala export till USA nu riskerar att beläggas med strafftullar. Regeringens nära samarbete med de drabbade företagen har i hög grad bidragit till att åstadkomma detta goda resultat.

Vi har trots våra ansträngningar emellertid tvingats konstatera att några företag tyvärr fortfarande hotas av retaliationsåtgärder. Jag kommer att göra mitt yttersta i det fortsatta arbetet för att genom vårt agerande i EU och i världshandelsorganisationen WTO så länge som möjligt försöka hindra att dessa tullar träder i kraft innan ett panelutslag föreligger. Det innebär svåra såväl ekonomiska som regionala och sociala konsekvenser för de människor som arbetar i de drabbade företagen. Därför kommer jag även fortsättningsvis att ge denna fråga en mycket hög prioritet.

Regeringen arbetar aktivt inom EU för att bidra till en snar lösning av banantvisten med USA. Det beslutades den 12 januari i Genève att en särskild snabbspårspanel nu skall tillsättas för att avgöra om EU:s nya importregim för bananer är förenlig med WTO:s regelverk. Det innebär att Sverige och EU har vunnit gehör inom Världshandelsorganisationen för att snabbt få till stånd ett rättsligt avgörande på banantvisten.

Det är svårbegripligt hur USA skall kunna motivera strafftullar innan ett panelutslag lämnats. Utan ett WTO-avgörande kan amerikanerna rimligen inte bevisa att de lidit skada. Det är också glädjande att en av de i WTO klagande parterna, Ecuador, också önskar få till stånd ett rättsligt klagörande genom snabbspårspanel. Det är min förhoppning att även

andra klagande parter nu kommer att ta del i det förestående panelarbetet, så att banantvisten kan avgöras snabbt och slutgiltigt i WTO.

Anf. 52 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Den här interpellationen – liksom en del andra interpellationer i dag – är något inaktuell på grund av riksdagens arbetsschema. Jag skulle kanske ha dragit tillbaka interpellationen, men av ett skäl gör jag inte det.

I stort sett delar jag statsrådets uppfattning när det gäller det han skriver i sitt interpellationssvar om hur han har hanterat frågan. Det står dock ingenting om att bakgrunden faktiskt är att EU har en bananpolitik som innebär att man har gynnat egna gamla kolonier. Det har främst drabbat konsumenterna i Europa. Det har blivit lägre kvalitet på bananerna, men framför allt har de blivit dyrare. Vi får hoppas att den här frågan kommer att lösas på ett för alla vettigt sätt.

Det som gör att jag ändå tar upp kammarens tid i dag är statsrådets agerande utanför riksdagen i det här sammanhanget. Han skrev ett brev till USA:s handelsminister och bad att denne skulle ta tillbaka bojkotthotet. Det var väl inte heller helt smart av USA att stämpla svenska företag. Sverige har ju, vad jag har förstått, varit ett av de länder som har velat slopa hindret för att bananer utanför EU skall kunna saluföras här på ett vettigt vis.

Det som förvånade mig, fru talman, var att samma dag som det i medierna berättades att statsrådet hade skrivit det här brevet till sin kollega i USA nämner han i samma TV-intervju att det var ett idiotiskt amerikanskt förslag. När vi nu pratar om diplomati tycker jag att man ju kunde ha använt en lite annan ton. Samma dag som man skriver ett brev och ber att svenska företag skall slippa att drabbas säger man ett par timmar senare att förslaget är idiotiskt. Och det är direkt adresserat till USA:s handelsminister. Jag tror väl att man på USA:s ambassad i Stockholm även följer svenska nyhetsprogram, och jag hoppas att det här var sista gången som vår handelsminister använde sig av den terminologin.

Anf. 53 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Det är riktigt, som Sten Andersson säger, att den bananregim som EU tillämpar inte är något som vi från svensk sida gillar. I själva verket är det så paradoxalt att det som USA kräver av EU är att EU skall göra som Sverige gjorde när Sverige fick göra som Sverige självt ville, innan Sverige gick med i EU, nämligen att ha en ordning som innebär att konsumenterna bestämmer vilka bananer man skall köpa och till vilka priser.

Vi har i EU kompromissat, förhandlat, diskuterat och kommit fram till en ordning på bananområdet som vi från svensk sida inte är särskilt förtjusta i men som vi ändå kan leva med. Vi måste försvara den när den blir utsatt för angrepp, och vi anser att de amerikanska åtgärderna saknar rättslig grund. Det saknas stöd i internationell rätt för att på det här viset ensidigt ingripa med tullhöjningar mot europeiska varor. Därför har vi reagerat väldigt starkt.

Jag är glad att Sten Andersson stöder de ansträngningar som vi har gjort, och jag uppfattar att jag talar för hela Sverige i den här frågan. De

andra partierna tycker ungefär som vi. Sverige står enat, vilket varit en styrka, i den här frågan.

Sten Andersson pekar på en formulering som jag använt i en TV-intervju och som ansågs vara odiplomatisk. Det kan hända att den var det. Den var kanske inte idealisk. Om man fick tänka efter och kunde skriva ned formuleringar med pennan i hand skulle de kanske ibland bli en smula annorlunda. Det har ändå väckt den uppmärksamhet som vi ville i Amerika – Sverige är upprört och irriterat över detta. Formuleringen kan alltså i första hand tillskrivas det faktum att det här är en fråga som engagerar mig väldigt starkt. Det blir starka känslor när man råkar ut för de här dråpslagen, som det ju verkligen handlar om för de mindre och medelstora företagen. Att man då tar till överord må väl vara hänt.

Jag kan försäkra, Sten Andersson, att vi har mycket goda kontakter med USA:s ambassad här i Stockholm. Där vet man mycket väl vilka åsikter och vilken inställning vi har i frågan. Även om ordvalet ibland blir ganska hårt råder det ingen tvekan om att vi har mycket goda kanaler till den amerikanska administrationen.

Jag tackar, som sagt, Sten Andersson för stödet i det fortsatta arbetet för att också småkaksindustrin så småningom skall slippa av kroken och bli av med hotet från sådana här hundraprocentiga tullar. Då kan det vara bra att vi i det fortsatta arbetet står samlade och att vi också har Sten Anderssons och hans partis stöd. Så småningom kan vi kanske också ändra hela EU:s bananregim, men i fredliga och lagliga former, så att EU inte tenderar att bli en så konstig bananunion som det blivit i just det här avseendet.

Anf. 54 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Ändra EU:s bananregim vill jag väl inte göra men bananpolitiken kan det vara lite lättare att ändra.

Det är klart att det här var ett dråpslag mot svenska företag, men EU:s bananpolitik har varit ett dråpslag mot dem som enligt experterna producerar de bästa och billigaste bananerna på det här klotet.

Jag är glad över att statsrådet vid närmare eftertanke kanske ångrar benämningen vad gäller USA:s handelspolitik.

Med detta, fru talman, tänker jag inte ytterligare förlänga den här debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1998/99:64 om ungdomsarbetslösheten

Anf. 55 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Magnus Jacobsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att ta fram statistik som visar hur många ungdomar som fastnat i åtgärdsrundgång. Magnus Jacobsson har även frågat mig vilka initiativ som regeringen avser att ta för att minska rundgången och underlätta för ungdomar att få riktiga jobb.

För det första: När det gäller statistiken har vi i dag genom AMS verksamhetsstatistik en god bild av hur många ungdomar som finns i

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den visar bl.a. att i slutet av december 1998 var totalt 84 000 ungdomar i åldern 18–24 år inskrivna vid arbetsförmedlingen. Av dessa var ca 42 000 arbetslösa och 42 000 i någon åtgärd. 85 % hade varit inskrivna kortare tid än ett år vid arbetsförmedlingen och endast 5 %, eller knappt 4 000, hade varit inskrivna mer än två år. Denna statistik finns hos AMS, möjlig för alla att ta del av, och det finns därför ingen anledning att vidta några särskilda åtgärder för att göra den tillgänglig.

För det andra: När det gäller Magnus Jacobssons andra fråga vill jag säga att jag delar hans uppfattning att det är viktigt att underlätta för ungdomar att få riktiga jobb och att bryta rundgången mellan perioder i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och arbetslöshet. Fokus är, och skall förbli, att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Men det är också viktigt att i det rådande konjunkturläget göra särskilda satsningar för att bryta rundgången för dem som inte haft arbete under de senaste åren. Får vi inte nu ut dem i ett arbete som de kan försörja sig på blir det mycket svårt senare.

Den omläggning av politiken, bort från praktikåtgärder till mer tillväxtfrämjande åtgärder, som har inletts skall fullföljas de kommande åren. Men det behövs också en arbetsmarknadspolitik som är inriktad på platsförmedling och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning av hög kvalitet. Däremot finns det ingen anledning att, som Magnus Jacobsson föreslår, från statens sida gå in och ändra t.ex. arbetsrätten. Den frågan känner regeringen fullt förtroende för arbetsmarknadens parter att i första hand hantera.

Vi kan redan nu se att det skett en kraftig sysselsättningsökning bland ungdomar i åldern 16–24 år. I dag är 16 100 fler ungdomar sysselsatta i reguljära arbeten än för ett år sedan. Vi kan också se att antalet arbetslösa och i åtgärder minskat från 137 000 till 84 000 de senaste två åren. Tendensen är positiv, och vi kan gemensamt glädjas åt att det nu går bättre för Sverige, men det är långt kvar till en arbetslöshetsnivå bland ungdomarna som är acceptabel.

Anf. 56 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsministern för svaret. Samtidigt känner jag nog att det verkar som att han inte helt har uppfattat frågan. AMS statistik i all ära – den är bra – men i mångt och mycket visar den egentligen två saker: vilka som är arbetslösa samt vilka som finns i åtgärd. Men det är inte detta som jag frågar efter. Vad jag frågar är: Kan ministern hjälpa till med att få fram statistik som visar hur många som har fastnat i åtgärdsrundgång? Jag tyckte att jag var tydlig när jag skrev detta, men uppenbarligen var jag inte tillräckligt tydlig.

Under de senaste två åren har jag jobbat väldigt mycket med att vara ute på skolor och bland ungdomar. Jag träffar många ungdomar som, även efter skoltiden, säger: Jag har varit på datortek. Sedan gick jag ett tag på a-kassa eller socialbidrag. Sedan hade jag ALU. Sedan var det arbetslöshetsersättning och åtgärder igen.

På det sättet blir det en rundgång. Den korta tid som de här ungdomarna inte är i åtgärd är de, det är sant, korttidsarbetslösa – enligt statistiken. Men deras egen upplevelse av verkligheten är: Jag är arbetslös. Nu har jag varit på datortek.

Extremfallet är en tjej som jag pratat med. Hon hade varit på datortek två gånger i tät följd. Därefter var hon lärare på ett datortek, som ett ALU-projekt. Vad jag frågar efter är alltså vad det finns för statistik.

Jag sitter själv med i arbetsmarknadsutskottet. Representanter för AMS har varit där och föreläst, och jag ställde exakt samma fråga till dem: Har ni möjlighet att visa hur många som finns i denna rundgång? Svaret blev nej. Detta är väldigt tragiskt. Det gör ju att ungdomar tappar tilltron till vad vi politiker gör.

Sedan kommer min följdfråga: Vilka initiativ avser näringsministern att ta för att minska denna typ av rundgång?

När det gäller mina förslag är det glädjande att socialdemokraterna följer flera av dem. Exempelvis gäller det då en sådan sak som lärlingsjobben. I valet 1994 var ju detta något som var fullständigt omöjligt, men i dag är det en del av politiken. Det vore i och för sig glädjande om man nu inte litade till det som regeringen säger: "Den frågan känner regeringen fullt förtroende för arbetsmarknadens parter — — —." Om jag inte missminner mig har man misslyckats med sina förhandlingar. Det kanske är dags för oss att säga: Det är dags att vi får någon form av samförståndspolitik i Sverige. Vi måste se över arbetsmarknadssituationen, framför allt för ungdomar.

Den allmänna delen av svensk politik, huruvida det går bättre eller sämre, lämnar jag därhän. Där tror jag inte att vi är överens. Men just statistikfrågan är viktig för mig. Jag märker på ungdomar att de känner frustration över att gå från åtgärd till åtgärd.

Anf. 57 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! När det gäller statistiken har jag möjligen missförstått Magnus Jacobsson. AMS skall ju anmäla åtgärder m.m. för dem som är arbetslösa. Man kan alltid fråga sig vilket samhälle man skall ha. Skall man registrera människor vad de än gör? Tanken är just att detta sker när man är arbetslös.

Men jag kan förstå frågeställningen i den meningen, och jag delar den uppfattningen, att ett av de stora problemen vi har i dag på den svenska arbetsmarknaden är just att man går, som uttrycks här, i rundgång, dvs. man går från åtgärd till arbetslöshet, från arbetslöshet till åtgärd.

Det vi nu kommer att göra från regeringens sida är att driva en arbetsmarknadspolitik som mer går tillbaka till den klassiska arbetsmarknadspolitiken. Det innebär att vi skall koncentrera oss kraftfullt på att förmedla jobb och, inte minst, att använda arbetsmarknadsutbildningen som en åtgärd för att bättre kunna passa ihop företagets efterfrågan av olika yrken och kompetens med den kompetens som individerna har. Det är den stora förändring vi har gjort i arbetsmarknadspolitiken. Därmed har vi också tagit bort det så förkättrade volymmålet. Det har vi gjort just för att uppnå detta. I den meningen är vi väl överens.

Till frågan om olika åtgärder skall vi återkomma. Vi kommer att vidta en hel del åtgärder, men det skall inte vara åtgärder av den typ som har vidtagits hittills. Det skall vara mer generellt. Det skall vara sådant som, det vill jag säga än en gång, gör att vi lättare anpassar oss till den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden.

När det gäller statistiken, för att avsluta med det en gång till, tror jag inte att man skall ge sig in på detta. Däremot tror jag att det är viktigt att

man har en uppfattning om situationen. Vi är tydligen överens om att vi skall få bort den här rundgången.

Anf. 58 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Fru talman! Skälet till att jag vänder mig till regeringen är enkelt. Som ersättare i arbetsmarknadsutskottet tror jag inte att AMS skulle ändra sina direktiv och sina mätmetoder om regeringen skulle säga att man gärna vill ha en parameter som visar om personen har varit i åtgärd förut. Det är fortfarande så att när vi fattar beslut, vilket riksdagen gör, utgår vi från en verklighet. Då är det bra att veta hur verkligheten ser ut. Det har inte att göra med att vi så att säga överstatistikiserar samhället.

Frågan om utbildning, ja, det är gott. Där är vi helt överens. Men det viktiga är att utbildningen också genomförs på ett sådant sätt att den kommer folk till godo och inte utgörs av exempelvis datortek, en och annan del av kunskapslyftet där man tar in andra organisationer än de där man har kompetent personal.

Vi går så till svaret på den sista frågan: Vi återkommer med åtgärder. Det är glädjande att höra. Det stora problemet är att vi har hört det länge. Men det har som sagt var lovats att det under våren skall komma ett åtgärdspaket. När det kommer är jag beredd på ytterligare debatter i frågan.

Ännu en gång: Det vore mycket intressant att få ett bättre statistiskt underlag, för då kan vi också föra debatten mer konkret. Men det är skönt att höra att vi är överens om att rundgången som sådan är negativ och att vi bör komma ifrån den. Då är det också bra att veta hur omfattande den är.

Anf. 59 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Låt mig kort svara som så, att jag skall titta på detta. Om det skall leda till någon statistik eller liknande vet jag inte, men jag skall undersöka hur många som är i denna rundgång. Jag tror att det går att avläsa i den statistik som finns. Jag är nästan säker på det. Men svaret är att jag skall titta närmare på detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1998/99:74 om utvecklingen i Degerfors m.fl. kommuner i Örebro län

Anf. 60 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Peter Pedersen har frågat mig på vilka sätt regeringen är beredd att aktivt stödja en positiv utveckling i Degerfors, Laxå och Karlskoga kommuner, som enligt honom kommer att drabbas av ett ytterligare minskat antal sysselsatta, fortsatt befolkningsminskning, försämrad kommunal ekonomi och därmed mycket drastiska problem.

Regeringen är väl medveten om att situationen är besvärlig i många industriregioner. Den alltmer internationaliserade ekonomin ger visserligen större möjligheter, men ställer samtidigt större krav på företagen att effektivisera sin verksamhet.

Regeringen har särskilt uppmärksammat den region som Peter Pedersen oroar sig för. Ett uttryck för detta är att både Degerfors och Karlskoga kommuner är s.k. tillfälliga stödområden med möjlighet till förhöjt regionalpolitiskt stöd. Detta innebär att Länsstyrelsen i Örebro län och NUTEK kan ge bidrag med upp till 35 % av stödberättigade utgifter för tillväxtskapande investeringar i kommunerna. Degerfors och Karlskoga kommuner ingår även i EG:s strukturfondsprogram för mål 2 Bergslagen, som syftar till förnyelse i områden som drabbats av eller hotas av industriell tillbakagång. Karlskoga omfattas dessutom av gemenskapsinitiativet Konver, som syftar till att stärka näringslivet i områden som varit starkt beroende av försvaret.

Vad gäller utvecklingen i Karlskoga vill jag hänvisa till de uttalanden som jag tidigare gjort tillsammans med försvarsministern. Vi har framhållit att regeringen i vissa fall är beredd att vidta åtgärder när neddragningar orsakas av minskade statliga beställningar av försvarsmateriel. Om regering och riksdag har ett direkt ansvar för att sysselsättningen minskar, och om det dessutom är regionalpolitiskt motiverat, kan sådana insatser bli aktuella.

Regeringen följer noga utvecklingen i Degerfors, Karlskoga och Laxå. Det är min förhoppning att man på lokal och regional nivå använder de resurser regionen har för att locka fram och ta till vara den företagsamhet och den initiativkraft som finns. I och med arbetet med de regionala tillväxtavtalen har aktörer som är viktiga för den regionala utvecklingen fått både en ny arena att mötas på och större möjligheter att åstadkomma utveckling i sin region. Mobiliseringen som sker och samarbetet som växer fram är en utmärkt grogrund för tillväxt och nya jobb.

Anf. 61 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag vill tacka näringsminister Björn Rosengren för svaret på min interpellation rörande det allvarliga läge som jag kan se i kommunerna Degerfors, Karlskoga och Laxå i Örebro län.

I Degerfors har storföretaget Avesta Sheffield AB varslat 139 anställda om uppsägning, trots att Degerforsenheten, efter hot om nedläggning – ett beslut som fattades 1993 – utvecklats mycket positivt, inte minst tack vare de anställdas och fackets stora engagemang och nytänkande vad gäller produktionens inriktning. De initiativ som har tagits, bl.a. med hjälp av löntagarkonsulter, har t.o.m. rönt nationell och internationell uppmärksamhet.

Degerforsenheten kan sägas ha varit en vinstmaskin inom företaget de senaste åren, trots nedläggningsbeslutet, men står nu inför ett uppenbart hot att åtminstone den ena delen, där stålverket finns, kan komma att läggas ned. Det skulle innebära att själva stålet skulle tillverkas i England för att sedan skeppas över havet till Degerfors. Det kan verka mycket märkligt, vilket facket säger. Hur kan det vara billigare att importera någonting från England än att flytta det 100 meter inom samma industriområde?

I Karlskoga är jobben för många kvalificerade arbetstagare uppenbart hotade genom den i andra sammanhang diskuterade förändringen avseende svenska försvarets försvarsmaterielbeställningar. Om hela eller delar av den svenska försvarsindustrin skall omstruktureras krävs det både pengar och tid. Om inte båda dessa faktorer ges kommer regionen

att riskera att tappa mycket kvalificerad arbetskraft, vilket kommer att få förödande konsekvenser för näringsliv och kommunal service och hindra en positiv kommunal utveckling.

Till detta kommer att arbetslösheten i regionen fortfarande är mycket hög, inte minst bland ungdomar. För något år sedan låg den på närmare 30 %. I år liksom under tidigare år tappar både Degerfors och Karlskoga befolkning. Alla kommuner i Örebro län utom Örebro går tillbaka befolkningsmässigt.

En mycket viktig positiv faktor är att högskolorna i Örebro och Karlstad nu skall bli universitet. Jag menar att det är av yttersta vikt att båda dessa blivande universitet verkligen blir universitet för hela länet och tar till vara den stora kompetens som finns även utanför länscentrumen men som ofta glöms bort. En naturvetenskaplig-teknisk universitetsfilial eller åtminstone en naturvetenskaplig-teknisk utbildning med koppling till universitetet i Örebro skulle t.ex. vara en mycket viktig tillväxtfaktor för Örebro läns västra del.

Näringsministern talar om att det görs insatser för olika stödområden med hjälp av strukturfondsprogram för mål 2 Bergslagen och åtgärder inom ramen för Konver, något som också jag känner till. Trots dessa insatser går vi ständigt tillbaka befolkningsmässigt, och arbetsgivarna varslar. De här åtgärderna hjälper alltså tyvärr inte, utan det krävs någonting mer.

Jag konstaterar att näringsministern tillsammans med försvarsminister Björn von Sydow i en DN-artikel skrivit om några beslut av riksdagen eller regeringen som skall få sysselsättningskonsekvenser. Jag vill mer konkret veta vad ett sådant löfte från regeringens sida innebär. Hur ser inriktningen på ett sådant stöd ut? Vilken omfattning har stödet, och hur lång tid räknar man med att ett sådant speciellt stöd skall kunna ges?

Anf. 62 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag kan inte svara på det, för det första därför att vi inte är riktigt klara med vad som händer med försvarsindustrin, för det andra därför att vi inte riktigt vet vad som händer i de orter som nämns. Vi har ständig kontakt både med berörda företag och med berörda kommuner och följer utvecklingen. Vi kan inte gå någon annan väg än att dels se vad som kan göras lokalt och regionalt, dels se vad sedan staten kan stödja. Detta vill jag återkomma till.

Anf. 63 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag vet att det har förekommit täta kontakter, och det tycker jag förstås är mycket bra. Jag kan om min egen bakgrund nämna att jag i Degerfors kommun har varit oppositionsråd i sex år och kommunalråd i fyra år. Jag känner därför ganska väl till situationen, och jag vet att vi har varit väldigt duktiga på att med entreprenörsanda och nyföretagande skapa nya företag som visat sig kunna överleva på sikt.

Vi kommer dock att behöva med Degerfors mått mätt starta enormt många nya företag, om vi skall kunna ersätta ytterligare 139 arbetstillfällen som försvinner. Det krävs enormt mycket av kommunala näringslivsinsatser för detta.

Björn Rosengren, tidigare landshövding i Norrbotten, vet hur det känns när man står här i Stockholm och diskuterar de här frågorna en sen

kväll och med många åhörare. Den som bor ute på landet vill göra de stora centrumen uppmärksamma på de speciella problem som man har. Det är mycket glädjande att dessa frågor nu tas upp även i de stora medieorganen. Aftonblandet och Dagens Nyheter har skrivit om det här. Carl Hamilton framhöll i en krönika i december att varje år en hel norrländsk stad flyttar in till Stockholm. Det pågår nu en gigantisk flyttlasspolitik i Sverige. Denna måste vändas, om vi skall kunna svara mot motot att hela landet skall leva.

Pia Enochsson, Glesbygdsvverkets generaldirektör, tar i en artikel upp att det är en ohållbar utveckling att vi dels i storstäderna har bostadsbrist, trafikproblem, sjukvårdskris osv., dels har en glesbygd där vi får riva bostäderna därför att människor inte kan bo där. En sådan utveckling kan vi inte ha. Den gynnar inte glesbygden och definitivt inte storstäderna.

För detta krävs krafttag. Jag vill rekommendera näringsministern att läsa en artikel som vi – hör och häpna – har lyckats få in i dagens nummer av Aftonbladet och där vi lyfter fram problemen med den pågående flyttlasspolitiken. Vi kommer där med en del konkreta förslag.

Jag skulle vilja nämna ett exempel som också har nämnts lokalt. Man har i USA och Kanada gjort mycket intressanta erfarenheter när anställd personal gått in och tagit över företag. I stället för att få en nedläggningskostnad om ett antal hundra miljoner – något som det också kostar att lägga ned ett stålverk i Degerfors – möjliggör man för de anställda att ta över.

Man har där en lagstiftning som är mer positiv än vår. Man kan göra avsättningar som inte som hos oss bara omfattar 2 ½ % i premiereserv för att via börsen öka pensionen, utan verkliga satsningar i det egna företaget. Man ställer vinstkrav, man skall ha en bra jämställdhets- och lönepolitik och utvecklingsmöjligheter skall finnas. Även anställda kan engagera kompetenta personer. Exempelvis United Airlines i USA med 80 000 anställda är löntagarägt.

Jag skulle vara intresserad av att höra om näringsministern i svensk lagstiftning kan tänka sig en öppning som möjliggör ett deläggande eller även heläggande utövat av löntagare i företag, även i större företag.

Avslutningsvis tycker jag att det nu krävs mer än löften, prat eller deklarationer i vissa sammanhang. Det krävs rejäla tag om vi skall kunna vända utvecklingen. Särskilt allvarligt är att, som den krönikör och den generaldirektör som jag nämnt sagt, på 60-talet människor flyttade från glesbygden in till städer och fick jobb men att enligt vad undersökningar nu visar de flyttar från glesbygd till stad med fortsatt arbetslöshet, samtidigt som de förlorar det sociala nätverk som de har på en liten ort.

Anf. 64 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Peter Pedersen har mycket värtaligt beskrivit de problem som Karlskoga-, Degerfors- och Laxåregionen står inför. Det här är en bild som vi kan se i en mycket stor del av landet. De traditionella bruksorterna drabbas i dag mycket hårt. Det beror på globaliseringen, den ökade konkurrensen från omvärlden och nya möjligheter till processtyrning. De gamla bruksorterna drabbas hårt av en ökande konkurrens och nya aktörer.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Man kan i dag koka 500 000 ton rostfritt stål med under 1 000 anställda medan man för 15–20 år sedan behövde kanske tre fyra gånger så många anställda för att koka 50 000–100 000 ton.

Det här är en utveckling som ställer mycket stora krav på kommunalpolitiker och rikspolitiker liksom på regeringen när det gäller att skapa förutsättningar för nya jobb och nya företag i de här områdena.

Något som känns extra frustrerande och deprimerande är att vi har att kämpa inte bara emot en elak omvärld och elaka konkurrenter utan också mot en regering som för en direkt bergslagsfientlig politik.

Bara i Örebro län finns det över 4 000 direkt anställda i den elintensiva industrin. Det handlar om knappt 1 000 i Degerfors, om ett antal hundra i Karlskoga och om knappt 1 000 i Hällefors samt om ett antal anställda i Kristinehamn och i Storfors i angränsande län. Den elintensiva industrin bär upp mycket av sysselsättningen i Bergslagen. Vi har nu en regering som avvecklar en av råvarorna för denna elintensiva industri och därmed driver en fientlig politik mot Bergslagen.

Jag tror att det vore betydligt enklare att hantera problemen om vi bara hade de utländska aktörerna och globaliseringen att slåss emot och om vi hade en regering som kämpade för goda villkor för basindustrin i Bergslagen och i Sverige, i stället för som nu en regering som avvecklar en del av förutsättningarna för jobb i den elintensiva industrin i Bergslagen och nu också inom försvarsindustrin i Karlskoga.

Jag skulle vilja fråga om statsrådet är beredd att ompröva denna skadliga energipolitik, som trots allt så starkt berör många tusen människors försörjning i bl.a. Karlskoga, Degerfors, Laxå, Hällefors, Kristinehamn och Storfors.

Anf. 65 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att vi nu har vidgat debatten från att avse Degerfors, Laxå och Karlskoga till en allmän debatt om regionalpolitiken. Jag vill erinra om att det på fredag här i kammaren kommer att föras en diskussion om regionalpolitiken. Jag vill då återkomma till de olika generella frågor som har uppkommit.

När det sedan gäller några frågor som har uppkommit här vill jag ansluta mig till den uppfattningen att mycket av den arbetslöshet som vi i dag upplever inte är, som vi brukar säga, konjunkturell utan dessutom ibland också enbart strukturell.

Den är strukturell på så vis att framför allt basnäringarna har haft en oerhört stor förmåga att ta till sig ny teknologi, och genom det har man höjt sin produktivitet kraftigt, t.o.m. 100 % under tre fyra år, vilket det tidigare tog 30 år att göra. Detta innebär att man tillverkar alltmer med allt färre, samtidigt som man får allt högre kvalitet. Något annat val har man inte för att kunna konkurrera på världsmarknaden.

Det här är ett strukturellt problem som det inte går att använda klassiska arbetsmarknadspolitiska metoder till, inte heller näringspolitiska metoder. Vi kan inte inhandla mer och mer vapen för att upprätthålla den svenska vapenindustrin när vi har den säkerhetspolitiska situation vi har i dag, och jag kan ta fler exempel. Det är ett politiskt problem och ett strukturellt problem, men det är ett problem som bara kan lösas med politiska medel, dvs. att vi ändå upprätthåller en hög sysselsättning inom

andra näringar och gör andra förändringar. Det tar sin tid. Det är regeringen medveten om, och vi kommer också att kunna klara av det.

Jag vet inte om jag förstod frågan riktigt, men jag antar att Ola Karlsson här menar frågan om kärnkraften. Ola Karlsson nickar, så jag argumenterar rätt. Då är det så här: Den kritiken blir väldigt konstig, eftersom det som sker i Sverige i dag efter avregleringen – den nordiska avregleringen – av elmarknaden har inneburit att vi aldrig har haft så billig el som vi har i dag. Vi har alltså ett överskott i elproduktionen. Om man hårdrar kan man säga att kärnkraften inte är lika lönsam som den var tidigare.

Vi köper i dag kolproducerad el från Danmark som är billigare än den el vi själva lyckas producera. Så ingen kan påstå att regeringen har drivit en politik – i vart fall om man ser på resultatet – som innebär att vår elproduktion skulle vara dyr. Den är billig. Och de stora vinnarna efter avregleringen har faktiskt varit svenskt näringsliv och konsumenterna av el.

Anf. 66 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag vill börja med att konstatera att när det gäller energisystemet och tolkningen av vad som har hänt med priserna på el delar jag näringsministerns uppfattning att det knappast är det som är problemet. Jag tror att det också är en mycket viktig utvecklingsfaktor, inte minst i Bergslagen, om vi i ökad omfattning också ställde in oss på en snabb miljöomställning även när det gäller energiåtgång.

Jag kommer att delta i debatten på fredag, så vi får anledning att återkomma till den stora diskussionen om regionalpolitik.

Det är viktigt att framhålla syftet. Det finns alltså en framåtanda i både Karlskoga och Degerfors och även i Laxå, men vi måste få den hjälp som är möjlig att få för att kunna göra denna omställning. Oavsett om det finns försvarsindustri eller inte kan man inte bara knäppa med fingrarna och knäppa av 100 eller 200 år av tradition och hoppas att den kvalificerade arbetskraften finns kvar. Det är alltså viktigt att det ges tid och pengar för utveckling så att vi får behålla den kvalificerade arbetskraft som faktiskt finns även utanför de stora länscentrumen.

Anf. 67 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag kan börja med att ge statsrådet rätt såtillvida att elen i dag är billig, billigare än den har varit på mycket länge. Skälet till det är att regeringen har misslyckats i sin strävan att stänga Barsebäck. Hade regeringen lyckats med det som man sade att man skulle göra, nämligen stänga produktionen i första Barsebäcksreaktorn och sedan fortsätta med den andra år 2001, hade vi sannolikt sett en helt annorlunda prisutveckling.

Den situation som många företag står inför, särskilt när man har ett utländskt deläggande som Avesta Sheffield i Degerfors, är ju att pröva: Var skall vi låta produktionen ligga kvar? Skall vi ha den kvar i Sverige med en osäker energipolitik med sannolikt kraftigt stigande elpriser därför att regeringen vill avveckla kärnkraften, eller skall vi koncentrera den till Sheffield, och då inte bara få en stabilare energipolitik utan också slippa transportkostnader?

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Det är ju samma diskussion som man står inför vid stålverket i Avesta. Så kan man gå från bruksort till bruksort och konstatera att besluten inte längre fattas i Sverige för de flesta av dessa bruk, utan det är utländska ägare som har relativt lättare att flytta verksamhet i dag än tidigare.

Jag vidhåller att den energipolitik som statsrådet företräder är skadlig för Bergslagen. Den gör att vi tappar fler jobb än vad vi annars skulle göra. Jag tror att ett av de bästa beskederna till Bergslagen vore att säga: Riv upp energibeslutet.

Anf. 68 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Detta blir ju en konstig diskussion. Jag skulle kunna argumentera lika väl med att säga att hettan i Sahara har lika stor betydelse för basnäringen i Degerfors – negativt menat – som Barsebäck skulle ha för Degerfors. Det är faktiskt så, än en gång: Vi har aldrig haft så billig energi. Vi har överskott på energi. Varje företag som etablerar sig i Sverige ser att en av de stora fördelar vi har här i landet är att vi har billig energi. Detta är också redovisat i statistik. Det är också så att vi har haft direktinvesteringar de senaste två åren på 150 miljarder. Vi har haft över 100 amerikanska företag som har etablerat sig här i Sverige. Bland de 100 största företagen har man öppnat 25 regionalhuvudkontor i Sverige. Jag kan ta exempel efter exempel. Detta beror på att vi har låga kostnader, inte minst när det gäller energi. Det är få länder som kan konkurrera med detta. Därav faller en sådan argumentation.

Däremot har jag självklart stor förståelse för att det nu sker stora strukturella förändringar som drabbar dessa orter, och det är det vi måste ta tag i. Men blanda inte in vår energipolitik. Den har varit oerhört framgångsrik, framför allt avregleringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1998/99:86 om åtgärder för tillväxt i Stockholm

Anf. 69 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Roland Larsson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder vad gäller investeringar i Stockholms läns infrastruktur och högre utbildning för att gynna den nationella tillväxtpolitiken.

Låt mig först säga att Roland Larsson har rätt i att ekonomisk tillväxt i Stockholmsregionen är ett nationellt intresse och att Stockholms län är en viktig motor för hela landets utveckling. Det är därför väsentligt att regionen får goda förutsättningar att fortsätta växa och utvecklas. Denna tillväxt bör dock i såväl Stockholmsregionens som hela landets intresse ske på ett balanserat sätt. Det ligger inte i någons intresse att en kraftfull tillväxt orsakar flaskhalsar och trängselproblem i Stockholm samtidigt som samhällskapitalet utnyttjas dåligt i stora delar av landet.

Det var därför av stor betydelse att riksdagen under förra mandatperioden hade kraften att fatta de svåra beslut inom den ekonomiska politiken som nu lett till att det blivit ordning och reda i statsfinanserna. Det

har inneburit starkt förbättrade möjligheter för näringslivet att verka, inte minst genom att räntenivåerna sjunkit dramatiskt. Detta har också medverkat till att sysselsättningen sedan år 1994 i Stockholms län ökat med 41 000 samtidigt som arbetslösheten har fallit från drygt 8 % till knappt 5 %.

Vad gäller den första frågan om investeringar i infrastruktur kan jag konstatera att ett antal strategiska projekt av mycket stor betydelse genomförs i Stockholms län just nu. Jag vill speciellt peka på tre projekt som berör järnvägen, flyget respektive vägtrafiken.

För det första anläggandet av den nya järnvägen, Arlandabanan, vilket kommer att göra restiden till och från Arlanda avsevärt kortare samtidigt som belastningen på motorvägen minskar.

För det andra det pågående arbetet med den tredje landningsbanan på flygplatsen, vilket kommer att öka den totala kapaciteten betydligt.

För det tredje pågår bygget av Södra länken, vilket är av stor betydelse för trafiksituationen i Stockholms södra del.

Sammantaget kommer dessa tre investeringar i infrastruktur att betyda väldigt mycket för förutsättningarna att möta den väntade höga tillväxten i Stockholms län.

Den andra frågan handlar om antalet högre utbildningsplatser i länet. När det gäller den högre utbildningen har staten under senare år gjort stora satsningar på en utbyggnad. Detta innebär konkret att ca 10 000 nya permanenta högskoleplatser tillkommer i regionen under tiden 1997–2000.

Regeringen verkar också generellt för att större tyngd skall läggas på kompetensutvecklingsfrågorna inom arbetsmarknadspolitiken.

Regeringen är således i högsta grad medveten om betydelsen av investeringar i Stockholms län och har också i stor utsträckning bidragit till att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt i länet.

Då Roland Larsson, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav tredje vice talmanen att Eva Arvidsson fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 70 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsministern för svaret på interpellationen. För att komma ifrån den s.k. Stockholmsfientlighet som många gånger blockerar debatterna när det är Stockholmsregionens problem eller behov som diskuteras vill jag understryka att storstadsregionen, i det här fallet Stockholmsregionen, behöver landsbygden och tvärsnittet. Eftersom det är lättast att skapa nya resurser i Stockholmsregionen, som sedan genererar ytterligare resurser ute i landet, är det väl använda pengar att investera i Stockholmsregionen. Då menar jag inte bara Stockholms stad och dess närområden. Nej, jag menar även de perifera delarna av Stockholms län.

Jag håller med ministern om att det självklart skall vara en sådan balans att inte tillväxten bromsas av flaskhals- eller trängselproblem. Men jag delar inte ministerns åsikt att resultatet av satsningarna i Stockholmsregionen gör att samhällskapitalet utnyttjas dåligt i andra delar av landet. Stockholm konkurrerar inte med resten av landet. Internationaliseringen

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

av ekonomin leder bl.a. till att företagen vid val av lokaliseringsort väljer mellan Stockholmsregionen och ett antal andra större orter eller städer i norra Europa, t.ex. Köpenhamn, Hamburg eller Berlin, där Köpenhamn kanske är den vassaste konkurrenten. Det innebär att Stockholmsregionen måste vara konkurrenskraftig för att Sverige som nation skall kunna dra till sig så mycket investeringar som möjligt, vilka i sin tur ger arbetstillfällen.

Det är därför viktigt för nationen i sin helhet att Stockholmsregionen har förutsättningar att utnyttja de fördelar som dess storlek, befolkningsammansättning och geografiska läge ger. Därför behövs en sammanhållen plan för tillväxt i Stockholmsregionen.

Jag tror inte heller att det är så att tillväxt och framgång bara kan skapas i storstadsregionerna, utan jag är övertygad om att landsbygden har komparativa fördelar, precis som tätorterna hade när industrisamhället växte fram för 100 år sedan. Nytänkandet gror på landsbygden. Landsbygden är även motorn i en långsiktigt hållbar utveckling.

Helt klart är att storstad och landsbygd är beroende av varandra för en positiv utveckling och tillväxt. Tillväxt i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionen tar inte kraft från andra landsändar utan räddar de företag som utgör tillväxtfaktorer kvar i landet. Det handlar inte om att omfördela resurser eller om att ta från glesbygd och ge till Stockholmsregionen eller att ta från den ena regionen och ge till den andra. Nej, det handlar om att skapa nya resurser.

Tillväxten i Stockholm fördelas kontinuerligt ut i landet. Stockholmsregionen bidrar till övriga landet. Ökad tillväxt i den här regionen gagnar också hela landet.

Vi politiker måste skapa förutsättningar och möjligheter för regional utveckling över hela landet. Stockholmsregionen är en stark ekonomisk drivkraft för hela Sverige.

Att saneringen av statsfinanserna har inneburit förbättrade möjligheter för näringslivet instämmer jag i. Om jag uppfattat ministern rätt är vi också överens om att går det bra för Stockholmsregionen går det bra för övriga landet.

Stockholm är samtidigt en av de mest dynamiska regionerna i EU. Det visar en ny rapport *Ekonomisk tillväxt, förnyelse och integration i Stockholmsregionen* från Regionplan- och trafikkontoret.

Antalet utländska företag beräknas öka med 200 per år, eller 12 %, i Stockholmsregionen. Vår region är Nordens starkaste tillväxt- och industriregion. 40 % av tillväxtökningen sker i Stockholmsregionen, trots att befolkningen utgör ca 20 % av folkmängden i vårt land.

Östersjöregionen är också den region som förutspås bli den absolut mest intressanta och den starkaste tillväxtregionen i Europa inom de närmaste 25 åren.

Siffrorna ministern nämner på Aftonbladets debattsida i lördags var ännu bättre, och det är glädjande. Under 1997 var utländska direktinvesteringar i Sverige 79 miljarder. Sverige var den fjärde största mottagaren av direktinvesteringar i Europa uttryckt i kronor och ören. Enligt prognosen blir det lika bra för 1998.

I dag har vi en balans mellan inflöde och utflöde av investeringar, skriver ministern. Men vi talar bara om de svenska företag som investe-

Anf. 71 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Jag tänkte passa på tillfället att anknyta till den här debatten. Jag tyckte att frågeställningarna i interpellationen var ganska anmärkningsvärda. Svaret från statsrådet Rosengren var bättre. Det fanns mycket i det som sägs i interpellationssvaret som jag kan instämma i, t.ex. detta med att tillväxten i Stockholmsregionen som helhet måste ligga i landets intresse och ske på ett balanserat sätt. Det ligger inte i någons intresse att en kraftfull tillväxt orsakar flaskhals- och trängselproblem i Stockholm. Det är vi överens om.

Jag hade tillfälle förra sommaren att lyssna på Björn Rosengren när han var landshövding i Norrbotten i samband med att vi hade centerstämma i Haparanda. Det var ett lysande tal, tycker jag, som dåvarande landshövdingen höll på temat att hela Sverige skall leva. Jag skulle vilja testa om de åsikterna fortfarande har samma bäring när f.d. landshövdingen nu är statsråd vid ett superdepartement, tillväxtdepartement. Jag har själv bott sex år i Stockholm, jag är hälsing i grunden och är det nu. Min absoluta övertygelse är att det är av godo för hela landet om man har en balanserad utveckling i alla delar av landet. Jag tror att det är förödande för både storstaden och landsorten om Sverige kantrar, om vi får överhetttningsproblem och tillväxtbekymmer i Stockholmsområdet, samtidigt som vi har outnyttjade resurser i övriga delar av landet.

Jag tycker att interpellationen reser två frågor: Är det av godo för Stockholm att växa snabbt befolkningsmässigt? Kan Stockholm växa snabbt utan att det negativt drabbar övriga landet? När Eva Arvidsson säger att det gagnar övriga landet att Stockholm växer snabbt skulle jag vilja ställa frågan: Har Eva Arvidsson kollat upp detta med de socialdemokratiska kommunalråden i 100–150 kommuner runt om i landet som just nu drabbas av den enorma befolkningsomflyttning som Sverige kan se? Har hon talat med dem och fått verifierat att också de tycker att det är rimligt att skicka i väg 1 % av sin befolkning årligen till storstadsområdet där vi har trängselproblem, bostadsköer och överhetttningsproblem av många olika slag?

Jag skulle vilja ha besked från näringsministern, gärna här och nu och senast på fredagen, hur han ser på den här utvecklingen och om han är beredd att vidta omedelbara åtgärder. Det räcker inte med att pytsa in detta i en regionalpolitisk utredning som har aviserats och som skall se på detta och försöka komma med förslag till åtgärder. Det brinner i knutarna när stora delar av Landsortssverige tappar 1 % av sin befolkning och när många kommuner inte ens kan fylla en skolklass fastän man har infrastruktur, lärarna och allt det övriga. Är näringsministern beredd att vidta åtgärder nu för regional rättvisa? En testfråga kan vara vattenkraftsvinsterna, som statsrådet känner väl till från sin tid i Norrbotten. Är det rimligt att föra tillbaka dem till de regioner som genererar de resurserna? I interpellationen fanns någon formulering om att det är Stockholm som genererar resurserna. Jag är övertygad om att statsrådet och jag, med erfarenhet från landsorten och skogslänen, vet att det är därifrån som skogen, malmen och vattenkraften kommer, det är där som resurser-

*Svar på
interpellationer*

na genereras. Att det sedan finns huvudkontor i Stockholm som plockar hem vinsterna är en annan sak.

Är näringsministern beredd att nu vidta åtgärder för att få den balanserade utveckling som han talar om i interpellationssvaret, genom att vidta åtgärder som inte leder till akuta överhettningsproblem i Stockholmsregionen?

Anf. 72 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Man kan uttrycka det så att vi står inför två problem.

Det ena problemet, som interpellanten tar upp, gäller globaliseringen och internationaliseringen. Det är klart att Stockholm måste ha en relativt god tillväxt och ha en bra infrastruktur om Stockholm skall kunna vara lika attraktivt som andra huvudstäder.

Det andra problemet är att vi samtidigt skall eftersträva att få en tillväxt i andra delar av Sverige, som har en stor betydelse för Sverige totalt men också för den ort där människor lever.

Båda dessa mål måste uppnås. Man kan inte ställa det ena mot det andra.

Den utflyttning som vi har sett från flera kommuner under de senaste åren, inte minst från glesbygden, är ju ett uttryck för att vi har haft en hög tillväxt i Sverige som har koncentrerats till Mälardalen. Människor flyttar dit. Även om vi vet att de flyttar från en arbetslöshet till en annan arbetslöshet är orsaken till utflyttningen att vi har haft en väldigt snabb tillväxt, inte minst i Mälardalen.

Detta är en fråga om både-och. Som näringsminister tänker jag nu försvara en balanserad tillväxt i Stockholm och kraftigt understödja att vi får en mer slagkraftig regionalpolitik än vad vi har haft tidigare. I vart fall skall det väl erkännas att det har uppstått en obalans, och där har vi inte varit så framgångsrika som vi borde ha varit.

Anf. 73 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Jag kan instämma i det som näringsministern säger om detta med både-och och att områden inte skall ställas emot varandra, vilket jag också sade i mitt anförande. Det gäller att se till att även landsbygden överlever och att resurser skapas för detta. Men det är lättast att skapa resurserna i Stockholm eftersom det finns ett tryck i och med globaliseringen och utvecklingen i framför allt Baltikum.

Det finns i dag en stor oro när det gäller utflyttning av företag. Jag hoppas att ministern har rätt när han säger att bilden som massmedierna förmedlar inte har med verkligheten att göra.

I Göran Perssons regeringsförklaring är de dominerande inslagen tillväxt och Europafrågor. De fyra tillväxtområden som angavs är miljö, IT-utveckling, Östersjöutveckling och utbildning.

Finns det inte kompetens tillgänglig hämmas företagens konkurrenskraft, vilket på sikt leder till flytt eller till att allt färre företag är villiga att investera i Sverige. Efterfrågan på kvalificerad arbetskraft är störst i Stockholmsregionen. Det betyder extra behov av utbildningsplatser på specialgymnasier och högskolor.

Effektiva kommunikations- och transportsystem lokalt, regionalt och internationellt är grundläggande förutsättningar för alla företags utvecklingsmöjligheter.

När det gäller de för företagen så viktiga direktflyglinjerna ser det sämre ut. En ökning av trafiken på Arlanda flygplats – 16,1 miljoner passagerare och 268 000 starter och landningar, enligt de senaste uppgifterna – gör att Arlanda nu närmar sig samma nivå på trafiken som gäller för Köpenhamns flygplats, trots att Arlanda har tappat destinationer till Köpenhamn.

Som jag har uppfattat det kommer trycket att vara stort även om tredje banan på Arlanda innebär att fler flygplan kan starta och landa.

Vi väntar nu på att utredningen om behovet av flygkapacitet i Stockholmsregionen snart blir färdig och att den kommer att påvisa att det behövs ytterligare en flygplats i regionen och då på Södertörn.

Vi ser en fara i den njudda inställning till Stockholm som ofta framskymtar i svensk rikspolitik. Stockholms län missgynnas kraftigt i t.ex. det kommunala skatteutjämningssystemet och i fördelning av platser till högre utbildning, även om det tillkommer 10 000 platser under åren 1997–2000. Men ser vi till storlek och behov är Stockholm missgynnad. Det gäller också tilldelning av medel för underhåll av och investeringar i infrastruktur.

Jag skall också nämna något om Östersjöutvecklingen.

Kontakterna mellan Östersjöländerna måste stärkas. Där är Stockholm huvudporten mot öster. Östersjösamarbetet kräver bra infrastruktur såsom hamnar, vägar och flygplatser.

Man bedömer på sikt att handeln i Östersjöregionen kan komma att tiofaldigas. Drygt 70 % av såväl Estlands som Lettlands export går via hamn. Motsvarande siffra för Litauen är 25 %. Sjöfarten betalar genom avgifter sina egna kostnader. Men det krävs infrastrukturens satsningar t.ex. i hamnar och vägar för att sjöfarten skall fungera.

Nu skall jag bli mer lokal och prata om Nynäshamn ur ett tillväxtperspektiv, inte bara för Nynäshamns skull utan för att försöka att ge en helhetssyn på tillväxtpolitiken i Stockholmsregionen där det också ingår glesbygd.

Nynäshamn ligger längs ned på Södertörn – sex mil från Stockholms centrum – och är också en port mot Baltikum, Ryssland, Polen, de forna öststaterna och EU. Planeringen av en stor utbyggnad av hamnen i Nynäshamn och Norvik har påbörjats. Hamnen är en djuphamn med kort inseglingssträcka. Den ligger rakt in från Mysingen som inte har någon känslig övärld.

Stockholms hamnar avser att inom ett fåtal år ta området vid Norvik i Nynäshamn i anspråk för omfattande gods- och containertrafik. Tonnage bedöms tillkomma successivt med hänsyn till den ökande trafiken på Östersjöstaterna.

Parallellt med pågående satsningar på Norvik som framtida godshamn sker även satsningar på den befintliga hamnen i Nynäshamn för utveckling av ett tredje färjeläge med terminalanläggningar.

Vi har tagit första spadtaget till en ny infartsled, och det är motorväg i fyra av de sex milerna mellan Stockholm och Nynäshamn. Det låter ju bra, men det är en länk i kedjan som felar.

Anf. 74 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Om man skall se något positivt i det som Björn Rosengren och Eva Arvidsson här säger är det att det måste vara både-och.

Både Stockholm och Sveriges landsort skall ha rätt att leva och utvecklas. På den punkten är vi överens.

Som jag tidigare sade har jag själv bott i Stockholm. Jag vet att det är en attraktiv stad och förtjänar att vara det också i fortsättningen. Men där vi skiljer oss åt – åtminstone Eva Arvidsson och jag – gäller frågan om det är av godo för Stockholm att växa snabbt, få överhettningsproblem, få bostadspriser som gör att spekulatören gynnas, få bostadsköer, arbetslöshetsköer och bilköer på löpande band. Jag är övertygad om att det inte är så.

Därför borde vi kunna hitta en politik där vi ser till att utnyttja de resurser som finns över hela landet. Det handlar om att satsa på infrastruktur, arbetsplatser, kommunal service osv. i stället för att låta Sverige kantra på det sätt som nu sker. Det är klart att det blir en kantring när man förväntar sig att Stockholmsområdet under 20 års tid skall växa, inte med 20 000, inte med 50 000 utan med 290 000 invånare, dvs. ett Malmö och ett Landskrona ytterligare i denna region. Det säger sig självt att det blir enorma överhettningsproblem med en sådan utveckling.

Samtidigt ser vi hur stora delar av landet – inte bara utpräglad glesbygd, som Björn Rosengren var inne på, utan ganska normala skogslän och städer i landet – utarmas främst på unga människor. Detta undergräver möjligheterna att bedriva service- och affärsverksamhet, vilket är en olycka för landet.

Jag skulle väldigt gärna vilja ha åtminstone ett litet lillfinger från Björn Rosengren: Är han beredd att göra någonting nu, eller skall allt detta stuvras in i en regionalpolitisk utredning? Säg något om vattenkraftsvinsterna, om arbetsgivaravgifterna och om en garanterad statlig grundservice! Ofta är det de statliga myndigheterna som har gått i spetsen för att avveckla Landsortssverige, och det är en olycka.

Om man menar allvar med att hela Sverige skall leva måste det finnas konkreta åtgärder, inte bara fagert tal.

Anf. 75 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Som jag sade kommer denna diskussion upp på fredag. Men det går inte att tro att man kommer till rätta med regionalpolitiken genom att tillsätta en utredning. Men det finns många förslag som behöver utredas innan de kan förverkligas. Situationen är av den art att även om regionalpolitiken skall utredas måste det vidtas olika åtgärder under tiden. Men detta vill jag också återkomma till.

Sedan vill jag avsluta med några ord om Stockholm. När det gäller frågor som har att göra med infrastruktur, med brobyggen, vägbyggen, järnvägar och utbildning avses ca 2 miljarder eller 30 % av fakultetsanslagen på totalt 6,6 miljarder kronor att gå till Stockholmsregionen. Stockholmsregionen har expanderat väldigt snabbt, men man har också haft ett väldigt starkt stöd av staten, och detta med all rätt.

Stockholmsregionen skall utvecklas, men det skall ske balanserat, som jag har tagit upp i mitt interpellationssvar. Hela landet skall växa.

Anf. 76 EVA ARVIDSSON (s):

Fru talman! Precis som hela landet skall växa skall hela länet växa. Det ser väldigt olika ut i Stockholms län. Vi har glesbygd i både norr och söder i länet.

Det jag pratar om när det gäller väg är den södra delen av länet, södra Södertörn, och den länk i kedjan som felar är drygt två mil mellan Fors och Nynäshamn, som har en undermålig standard. För att vi skall kunna utveckla hamnen och samarbetet med Baltikum, för att över huvud taget få den södra delen att utvecklas, är det den lilla vägsträckan som behövs.

Jag vet att regeringen under våren kommer med direktiv för de väginvesteringar som skall göras, och det vore då intressant att veta dels när de kommer, dels hur direktiven ser ut, om det är direktiv som säger att väginvesteringar också skall gagna den regionala tillväxten. I så fall finns det hopp om de här två milen på södra Södertörn.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

18 § Svar på interpellation 1998/99:92 om Arlandabanan

Anf. 77 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Inger Segelström har frågat mig vilka åtgärder som jag avser att genomföra för att resenärer till Arlanda inte skall behöva kontrolleras flera gånger när de väljer att åka SJ-tåg till Arlanda.

Bakgrunden till frågan är att den nya järnvägen till Arlanda öppnas för trafik under år 1999. Järnvägstrafiken kommer att bestå dels av en särskild tågpendel från Stockholm C till Arlanda, dels av genomgående regional och interregional tågtrafik för vilken SJ kommer att svara.

Arlandabanan byggs som ett privat järnvägsprojekt med samfinansiering från staten. Grundprincipen för projektet är att ett privat bolag, A-Train AB, uppför järnvägsanläggningen. När anläggningen är färdigställd överförs äganderätten till ett av staten helägt bolag, men nyttjanderätten till anläggningen innehås av det privata bolaget under en period av 40 år. Under denna tid skall bolaget återbetala upptagna lån och ränta på dessa samt lämna en rimlig avkastning på det riskkapital som ägarna har satsat.

A-Train AB kommer att ha intäkter dels från den tågpendeltrafik som kommer att köras mellan Stockholm C och Arlanda, dels i form av avgifter från andra tågföretag som trafikerar Arlanda med tåg. Bolaget har rätt att ta ut avgifter för att olika tågföretag väljer att nyttja Arlanda station och Arlandabanan. Hur stor avgiften skall vara för detta och på vilket sätt som avgiften skall tas ut avgörs av intressenterna utifrån vad som är kommersiellt och praktiskt möjligt. Enligt vad jag har erfarit har SJ och A-Train AB kommit överens om ett avgiftssystem för den genomgående trafiken förbi Arlanda station. Detta avgiftssystem innebär bl.a. att passagerarna som stiger av SJ-tåget på Arlanda måste visa att de betalt för att gå av vid Arlanda station.

Eftersom det är intressenternas sak att avgöra avgiftssystemets utformning med utgångspunkt i vad som är kommersiellt gångbart, vilket även inkluderar passagerarnas komfort, avser jag inte att vidta några särskilda åtgärder i syfte att uppnå en annan avgiftslösning än den överenskomna. Jag har fullt förtroende för att både SJ och A-Train AB har förmåga att avgöra avgiftssystemets utformning.

Anf. 78 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsministern för svaret, även om jag inte delar synpunkterna i det.

Som riksdagsledamot för Stockholm företräder jag medborgarna och konsumenterna, inte intressenterna. Jag välkomnar det privata initiativ som nu har tagits i Mälardalen, men jag tycker att den lösning som näringsministern försvarar inte är positiv vare sig för resenärerna eller för framtidens samverkan mellan privat och offentligt, som vi ser här. Jag tycker inte att de båda huvudmännen har lyckats integrera och få en bra lösning för trafiken.

Varför skall just SJ:s tågresenärer här behöva kontrolleras extra eller betala en extra avgift för att få stiga av på Arlanda central? Är det så här vi skall få det i framtiden, när vi ser den här mixen av offentligt och privat?

I Stockholms län, där jag bor, klarar alla vi som åker kollektivt med SL att betala rätt avgift och samma avgift för samma zon. Om någon fuskar åker han fast i en kontroll. Varför skulle inte det gå att tillämpa för Arlanda central? Resenärerna har ju redan visat sin biljett en gång. Köer och irritation kommer att bli resultatet av den här lösningen.

Tyvärr har inte intressenterna lyckats, vilket drabbar konsumenterna. Jag hoppas att de två huvudmännen nu tänker om, att man integrerar den nya trafiken och att den får samma lösning som annan kollektivtrafik i Mälardalen. Då kan det här första initiativet som vi nu ser med en blandning av privat och offentligt bli en succé. Men det får inte bli mer krångel för kollektivresenärerna.

Det som är oklart i dag är om det sista ordet är sagt. Är det slutliga beslutet fattat? Det ges olika svar. Men jag kanske kan få svar här i kväll av näringsministern om sista ordet är sagt.

Anf. 79 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Bakgrunden till detta är att det är privata intressenter som har lagt upp själva finansieringen. De gör sina bedömningar av hur mycket de kan ta betalt, med utgångspunkt i vad marknaden tål och vad de behöver för att betala sina räntor etc. Det är den ena vägen. Den andra vägen är att SJ har sitt uppdrag av staten. Då finns det ingen annan väg att gå än att de två intressenterna, om man använder det uttrycket, dvs. det privata bolaget och SJ, försöker komma överens om detta. Det har de gjort. Om de kan komma överens på ett bättre sätt, som mer tillfredsställer interpellanten, har jag ingenting emot det.

Jag bara konstaterar att jag såsom näringsminister knappast kan gå in och bestämma vilket pris de skall sätta, hur de skall göra osv. Det är det jag har försökt uttrycka i mitt interpellationssvar.

Anf. 80 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vet att näringsministern inte kan gå in. Jag tycker att det här är en bra och spännande lösning, men det är fråga om principen. Är det så att man tror att de resenärer som kommer att åka med SJ-tåget fuskar mer än andra? Det är en absurd situation.

Man kan tänka sig den vanliga barnfamiljen, som en gång har betalat sin biljett på tåget och för att få kliva av vid Arlanda central skall visa biljetten en gång till. Alla vet hur det är med ungar och att det kommer

att bli köer och irritation. Det här är inte bra för kollektivtrafiken. Jag tror inte heller att det bidrar till goodwill eller till ett fortsatt intresse av denna mix av privat och offentligt.

Jag skulle vilja veta: Är sista ordet sagt? Är besluten fattade? Det ges nämligen olika bud om det. Jag tycker att det är viktigt. Skall jag fortsätta att stå på barrikaderna för SJ-trafikanterna, eller skall jag inte göra det?

Anf. 81 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Fru talman! Jag skall säga som det är: jag har ingen aning om om det är slutligt. Det här är ett avtal som träffas mellan två juridiska parter, och det är klart att det avtalet kan ändras. Vad jag har försökt säga här, som är min poäng, är att det är två parter som har kommit överens om hur detta skall gå till. Det är inte rimligt att jag, som interpellanten också säger, skulle kunna gå in och rätta till det här. Men jag har ingenting emot att både Inger Segelström och jag försöker tala med parterna.

Än en gång: Jag kan icke gå in och säga hur de skall göra.

Anf. 82 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag måste säga att jag är väldigt nöjd om näringsministern, precis som jag, tycker att den nya principen är krånglig, att den inte ser bra ut. Det kanske går att lösa problemet. Jag tror att det är ett praktiskt problem, och jag tror att man inte har tänkt. Jag ser fram emot att näringsministern och jag tillsammans kan försöka att få de olika parterna att tänka över detta en gång till, för vi tycker ju att det är bra att vi får en ny, spännande trafik i Mälardalen.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 1998/99:61 om Gravberget

Anf. 83 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jan-Evert Rådström har frågat mig vad som konkret kommit ut av diskussionerna med norska företrädare avseende det av norska försvarsdepartementet planerade skjutfältet på Østlandet. Han har också frågat mig när ärendet kan komma att avgöras samt om jag kommer att agera i ärendet.

Frågan om miljökonsekvenser och placeringen av detta planerade norska skjutfält har diskuterats i riksdagen vid flera tillfällen. Det är Naturvårdsverket som bevakar frågans hantering från svensk sida. Verket har i sina kontakter med Norge vid flera tillfällen framfört kritik mot förslaget att lägga ett skjutfält vid Gravberget. Därutöver har jag själv agerat i ärendet. Vid flera tillfällen, med början i oktober 1998, har jag själv varit i kontakt med den norska regeringen genom min kollega, den norske miljöministern, och framfört den svenska regeringens uppfattning att Norge bör välja en annan lösning som inte berör svenska intressen.

Den norska regeringen har den 5 november 1998 föreslagit att Stortinget skall ge Forsvarsdepartementet i uppdrag att utvärdera en begränsad utvidgning av befintliga skjutfält i Sør-Norge och Hjerkin. Det kan framhållas att förslaget lämnades av en enig norsk regering. I den norska

regeringens förslag finns starka skrivningar beträffande de negativa effekterna av samtliga tre alternativa lokaliseringar av skjutfältet. Den norska regeringen anför bl.a. att ett nytt skjutfält på Østlandet skulle medföra så stora permanenta negativa konsekvenser för natur, miljö och samhälle att försvaret måste hänvisas till andra lösningar. Den norska regeringen är således mycket tydlig i sitt ställningstagande att det inte bör etableras ett nytt skjutfält på Østlandet. Den norska regeringen anför dock att om Stortinget har en annan uppfattning och vill att det skall etableras ett nytt skjutfält, så är Gravberget det lämpliga alternativet.

Stortinget skall inom kort ta ställning till den norska regeringens förslag. Sveriges ambassadör i Oslo, Magnus Vahlquist, har i december 1998 uppvaktat ordföranden i Forsvarskommiteen och framfört den svenska regeringens uppfattning. Vidare har jag själv kontaktat den ledande socialdemokraten i Forsvarskomiteen, Bjørn Tore Godal, som alltså representerar Arbeiderpartiet. Jag framförde då på nytt att Norge bör välja en lösning som inte berör de svenska intressena.

I dag måste de norska stortingsledamöterna, liksom den norska regeringen, vara väl medvetna om den svenska ståndpunkten att en lösning bör väljas som inte berör svenska intressen. Jag ser för närvarande ingen anledning för regeringen att vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 84 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka miljöministern för svaret på min interpellation angående Gravberget. Tyvärr konstaterar jag att svaret liknar en hel del av vad som tidigare har sagts och den inställning som har varit från svenskt ministerhåll.

Jag vill påminna om att frågan om en eventuell etablering av skjutfält i Gravberget på den norska sidan har varit uppe till debatt, precis som miljöministern sade, ett antal gånger. Det som jag tycker har varit genomgående i de svar som kommit från statsråden är att de tyvärr har andats ett lamt engagemang. Tidigare har flera riksdagsledamöter, bl.a. moderaterna Gullan Lindblad och Göthe Knutson, däremot varit starkt engagerade i frågan och på alla sätt belyst de faror som finns för både boende och miljö och därmed stått på den enskilde människans sida. Det är något som jag tyvärr måste säga att statsråden inte har kunnat visa i någon större utsträckning.

Jag vill ta upp lite historia. I en debatt i frågan den 22 april 1997 efterlystes ett aktivt handlande från svensk sida. Jag vill citera Göthe Knutson i den debatten för att än tydligare klarlägga den frustration som riksdagsledamöter har känt i denna fråga. Knutson sade: "Det gäller att ta vara på tiden, för plötsligt har vi hela skjutfältsfrågan över oss." Jag kan nu några år efteråt konstatera: Tänk så rätt han hade redan då.

Statsrådets företrädare på miljöministerposten fann ingen anledning för regeringen att ingripa därför att ärendet var aktualiserat för tidigt av riksdagsledamöter från Värmlandsbänken – en mycket besynnerlig inställning. Det är just den inställningen som man kan läsa i det ena protokollet efter det andra, att det inte var dags att lyfta upp frågan på regeringsnivå.

Det hade nog inte skadat svenska intressen om det hade varit mer engagemang från den svenska regeringens sida de senaste åren, så att de

inte nu hade behövt komma springande med hjärtat i halsgropen och eventuellt se bomberna explodera.

Att nuvarande miljöminister har tagit upp frågan med den norska regeringen under hösten är i och för sig glädjande, men det räcker inte. Det är ett stort ansvar som vilar på miljöministerns axlar att driva den svenska regeringens ståndpunkter, som jag hoppas finns och är tydliga, i frågan och att dessutom få klarhet i alla konsekvenser som kan uppstå om norska Stortinget fattar ett beslut inom mycket kort tid som innebär att Gravberget blir Norges nya skjutfält.

Vi har fortfarande i dag en finnskog i Värmland med unik kulturmiljö – en finnskog som i dag drar till sig turister för sin tystnad, sina vandringsleder och sin hängivande natur. Det är ett kulturlandskap som har både året-runt-boende och en mängd fritidsboende. Människor har valt tystnaden som ett inslag i sina liv, och det är just därför som de bor i detta område.

Fru talman! Som utgångspunkt för ett fortsatt resonemang får jag för ett kort ögonblick försöka att tänka mig in i den hemska tanken att det blir ett beslut om ett skjutfält i Gravberget. Vem vill vistas i ett område som kommer att ha närheten till 30 000 granatsmällor, en miljon skott från automatvapen och 1 000 pansar- och luftvärnsexplosioner per år samt stridshelikoptrar och annat flyg? Jag vill påstå att ingen vill det.

Kan miljöministern tala om hur de boende i området på svensk sida kommer att få sina intressen tillgodosedda? Kommer de att få hjälp av regeringen om detta uppstår? Jag kan börja med dessa frågor.

Anf. 85 STURE ARNESSON (v):

Fru talman! För flera år sedan fick vi i Vänsterpartiet av vårt norska broderparti reda på planerna på en etablering av ett skjutfält i Gravberget. Vi i Vänsterpartiet har tagit upp detta i interpellationer och på annat sätt.

Vi är tacksamma att Leif Pagrotsky i Nordiska rådet hakade på och tog chansen att markera att detta är någonting som vi inte vill ha från svensk sida. Jag instämmer med Jan-Evert Rådström att det har varit en väldigt sen reaktion från regeringens sida. Men jag konstaterar i dag att det inte finns någon oenighet över partigränserna.

Jag tänker inte upprepa nackdelarna med denna etablering. Jag vill bara trycka på den unika finnkulturen som finns i detta område. Där samarbetar vi från svensk, norsk och även från finsk sida för att bevara lämningarna från bosättningen som ägde rum på 1800-talet. Det har skett en stor turistsatsning med vandringsleder i en orörd natur på bekvämt avstånd från Syd- och Mellansverige.

Anf. 86 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jo då – jag har ett mycket starkt engagemang. Jag har personlig erfarenhet av dessa skogar. Det gäller kanske lika mycket de lika tysta skogarna på andra sidan Dalagränsen från Värmland sett. Jag inser fuller väl vad ett skjutfält i Gravberget kan komma att betyda.

Därför har jag också lagt mig vinn om att se till att den svenska regeringens ståndpunkt har framförts till den norska regeringen. Jag har haft kontakt med min partivän Bjørn Tore Godal, som också är den ledande socialdemokraten i Forsvarskommiteen, som nu är det organ som hante-

Prot. 1998/99:41
19 januari

Svar på
interpellationer

rar denna fråga i Norge. Jag har framfört de svenska ståndpunkterna med stor tydlighet.

Jag vet också att det har förekommit mycket opinionsbildning från svenskt håll, riktad mot det norska samhället. Jag vet att Jan-Evert Rådström själv har varit aktiv i detta arbete. Jag vet att det är väldigt många människor i Värmland som har sett till att inte bara den norska regeringen och det norska Stortinget utan också det norska folket vet hur vi i Sverige ser på denna fråga. Jag tror mig också kunna säga att man har tagit intryck av denna samlade opinionsbildning.

Jag har svårt att se, måste jag erkänna, att jag skulle kunnat göra mer under den tid jag har varit miljöminister. Vi får inte underskatta våra goda vänner norrmännens förmåga att förstå ett tydligt budskap. Att övergå från det till något slags tjakampanj tror jag bara skulle slå tillbaka. Jag har ett mycket gott samvete i denna fråga. Jag har gjort vad jag har ansett vara det mest resultatgivande och har också goda förhoppningar om att resultatet, när beslutet en dag fattas, ändå kommer att vara ganska positivt för vår del.

Anf. 87 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Det är också, som jag sade i mitt första inlägg, glädjande att miljöministern på den korta tid som han har varit miljöminister har haft kontakter med Norge i frågan. Jag skulle ändå vilja ta upp en för mig mycket intressant frågeställning som gäller om det olyckliga skulle inträffa. Jag vågar tyvärr inte hoppas förrän jag ser ett beslut som innebär någonting annat.

Är Sveriges regering förberedd om det blir ett skjutfält på den norska sidan som får mycket stora naturkonsekvenser på svensk sida? Jag har läst utredningsmannens yttrande. Han säger att det, om det visar sig att decibeltalet är för högt, kan bli fråga om skadestånd till svenskar som blir drabbade. Är detta troligt? Kan den svenska regeringen på något sätt acceptera en situation där främmande makt gör så stor inverkan på svensk mark och svenskt boende att denna makt skall betala skadestånd för vad den förorsakat i vårt land? Detta är en frågeställning som jag väldigt gärna skulle vilja ha ministrarnas synpunkt på.

Anf. 88 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag vågar nog inte ge något konkret tydligt svar på den senaste frågan. Det är klart att vi är förberedda på vad som eventuellt kan hända efter ett mycket eventuellt norskt beslut, men jag tror inte att det nu är tid att diskutera detta.

Min förhoppning är naturligtvis att våra vänner på andra sidan kölen har lyssnat och tagit starkt intryck av den samlade svenska opinionen i frågan och att vi inte skall behöva hantera den fråga som ställdes av Rådström.

Anf. 89 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Det är beklagligt att vi inte kunde ta oss tid att diskutera den frågan, för jag tycker att den av principiella skäl är mycket viktig. Jag är i och för sig tacksam om regeringen har diskuterat frågan internt och är förberedd.

Som Sture Arnesson sade tidigare är tiden nu knapp. Vi riksdagsledamöter och lokalbefolkningen har ingen möjlighet att göra något mer i denna fråga. Det sista jag och värmlänningarna kan göra är helt enkelt att vädja om att miljöministern och den svenska regeringen tar varje timme som återstår tills Stortingsbeslutet skall fattas i akt, ser på alla möjligheter och tar fram alla konsekvenser som ett i svenskt hänseende eventuellt negativt beslut skulle kunna innebära. Ta fram de konsekvenserna innan beslutet fattas, så att de inte behöver diskuteras sedan. Även norrmännen skall veta vilken ställning vi intar.

Fru talman! Jag kan slutligen säga att jag hoppas att ingen tid går till spillo i denna fråga. Vi måste faktiskt alla förstå att lokalbefolkningen känner att den står och vinglar på en stol under galgen.

Anf. 90 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Låt mig bara avslutningsvis tacka alla värmlänningar och andra som har engagerat sig i arbetet med att uppmärksamma norrmännen på hur man i Värmland ser på dessa problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på interpellation 1998/99:72 om master för mobiltelefoni

Anf. 91 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Marianne Andersson har frågat mig om jag är beredd att föreslå sådana regler för prövning av tillstånd till antenner för mobiltelefoni att riskerna för strålning minimeras.

I lagen (1993:599) om radiokommunikation finns bestämmelser om innehav och användning av radioanläggningar samt om användning av radiovågor för kommunikation m.m. I lagen ställs krav på tillstånd för att inneha eller använda radiosändare. Post- och telestyrelsen är tillståndsmyndighet och prövar frågor om tillstånd och utövar tillsyn enligt nämnda lag. Vid tillståndsgivningen ställs inga särskilda krav när det gäller hälsoeffekter. Enligt plan- och bygglagen (1987:10) krävs bygglov för radio- eller telemaster. Vid bygglovsprövningen skall masten placeras och utformas bl.a. så att dess avsedda användning inte medför betydande olägenheter för omgivningen. Vid denna prövning skall även hälsoeffekterna bedömas. Det är emellertid förhållandevis få sändare som kräver att nya master byggs. Det innebär att det nuvarande regelsystemet inte garanterar att hälsoaspekterna beaktas fullt ut. Det är min uppfattning att behovet av ändrade eller kompletterande regler på området därför bör utredas.

Frågorna som rör eventuella hälsorisker av mobil telekommunikation diskuteras för närvarande intensivt. Intresset för frågeställningen har lett till att forskningen inom området har ökat de senaste åren. En intensiv forsknings- och utredningsverksamhet pågår i många länder bl.a. inom ramen för EU:s programverksamhet. Forskningsområdet är komplext och svårigheterna med epidemiologiska studier, främst vad gäller frågan om hur fälten skall mätas och karakteriseras, behandlas särskilt. För närvarande finns dock mycket få forskningsresultat som gäller speciellt mobil-

telefoni. Det har dock under lång tid pågått forskning om hälsoeffekter av elektromagnetiska fält inom frekvensområden som även används inom mobiltelefonin.

Regeringen uppdrog den 18 november 1997 till Rådet för arbetslivsforskning att senast den 1 december år 2000 redovisa en forskningsöversikt och utvärdering av såväl svenska som internationella forskningsresultat inom området elkänslighet och hälsorisker av elektriska och magnetiska fält. Forskningen tar också upp frågan om det kan finnas risk för att utveckla cancer eller neurologiska sjukdomar, t.ex. Alzheimer. Även akuta reaktioner i form av olika symtom och obehagsfenomen behandlas. Forskningsområdet innefattar även användningen av mobiltelefonisystem.

Rådet kommer redan under hösten 1999 att lämna en särskild rapport till regeringen som rör användningen av mobila telefonsystem och strålningsförhållandena kring radiosändare för mobiltelefonin.

Statens strålskyddsinstitut, SSI, har gjort flera utredningar om strålningsförhållandena kring dessa radiosändare. SSI har kommit fram till att de gränsvärden som rekommenderas i Sverige överskrids på avstånd närmare än en meter rakt framför radiosändarens strålande yta, men att strålningsstyrkan avtar snabbt. På avstånd större än något tiotal meter från sändarna är strålningsstyrkan mycket låg, i flera fall mindre än en tusendel av gränsvärdena. Radiosändarna har låg utstrålning i andra riktningar än i huvudstrålriktningen. Den tekniska utrustningen i basstationerna och kablarna till antennerna avger ingen strålning av betydelse. SSI bedömer med utgångspunkt i dessa utredningsresultat att radiosändare för mobiltelefoni inte innebär någon risk ur strålningssynpunkt.

De gränsvärden som SSI rekommenderar baseras på de gränsvärden som International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection, ICNIRP, rekommenderar. De flesta länder i världen baserar sina gränsvärden på dessa rekommendationer. ICNIRP:s senaste rekommendationer publicerades i april 1998. De gränsvärden som rekommenderas där baseras på hälsoeffekter av elektromagnetiska fält som anses vetenskapligt belagda. Enligt ICNIRP har en genomgång av all vetenskaplig litteratur på området inte lett till att man fått fram ett vetenskapligt acceptabelt underlag för att fastställa hälsorisker vid exponering för fält som är svagare än de som anges i gränsvärdena.

Enligt min mening är det angeläget att den pågående forskningen följs noga och att gränsvärdena justeras så fort ny relevant kunskap tillförs området. Det är viktigt att hälsoaspekterna beaktas. Som jag inledningsvis framhöll kommer jag också att i samråd med statsrådet Mona Sahlin föreslå regeringen att utreda behovet av tydligare riktlinjer och kompletterande regler på detta område.

Anf. 92 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka miljöministern för svaret även om jag inte direkt fick svar på mina konkreta frågor. Sedan jag skrev den här interpellationen har jag haft kontakt med ett antal människor som berörs av de här frågorna. Bl.a. har jag insett att frågan är mer aktuell än jag visste när jag skrev interpellationen. Det gäller förstås de ärenden om tillståndsgivning för byggande av master för mobiltelefoni som finns på regeringens bord just nu.

Jag vill ta fasta på det sista som miljöministern sade, det om avsikten att föreslå regeringen att utreda behovet av ytterligare riktlinjer och kompletterande regler på detta område. Med tanke på detta förutsätter jag att regeringen kommer att tillämpa försiktighetsprincipen vid de kommande besluten och att inga tillstånd kommer att ges för master i närheten av dagis, skolor och vårdinrättningar eller mot en stark folklig opinion.

Det kan inte heller vara rimligt att i så fall ge tillstånd till ett bygge nära en elöverkänslig människas bostad, en bostad som blivit elsanerad med hjälp av bostadsanpassningsbidrag till ganska stora kostnader. Jag tyckte att jag kunde utläsa detta av svaret från miljöministern även om jag kanske tyckte att det var lite defensivt och att en del uppgifter var lite gamla och så. Men jag vill ha ett förtydligande från miljöministern: Kommer försiktighetsprincipen att tillämpas när regeringen fattar beslut i sådana här tillståndsärenden?

Försiktighetsprincipen finns inskriven i den nya miljöbalken och skall naturligtvis tillämpas. Den finns i Agenda 21, som Sverige har skrivit på. Där sägs det att försiktighetsprincipen skall iakttagas när man inte har full kunskap om miljöriskerna.

Precis som miljöministern säger skall enligt PBL masten också placeras så att dess avsedda användning inte medför betydande olägenheter för omgivningen. Hälsoeffekterna skall bedömas. Det är klart och tydligt. Det tycker jag att vi skulle kunna bli överens om.

De myndigheter som berörs av de här frågorna, Boverket, Socialstyrelsen, Elsäkerhetsverket, SSI och Arbetarskyddsstyrelsen, har enligt Socialdepartementets faktagenomemoria om förslag till Europeiska rådets rekommendation till begränsning av befolkningens exponering för elektromagnetiska fält – det var ganska långt, men det finns faktiskt en sådan promemoria – antagit en försiktighetsprincip som gäller lågfrekventa fält. Den skall tillämpas, har man sagt.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att få svar på den här frågan, för det är ju ändå lite så och så med hur de här myndigheterna tillämpar den försiktighetsprincip som de själva ansluter sig till. Det mest tydliga exemplet är Boverkets agerande i ett av de här ärendena. Där förordar man tillstånd med hänvisning till att bara de andra expertmyndigheternas klara ställningstagande utifrån fastlagda risker skulle kunna utgöra grund för att tillämpa försiktighetsprincipen. De förordar alltså att bygget skall ske.

Det där är ju en fullständig logisk kullerbytta. Vore det så att man hade full kunskap skulle man ju inte behöva någon försiktighetsprincip. Men man säger att man måste ha full kunskap från de andra, annars kan man inte tillämpa försiktighetsprincipen. Jag får inte det att gå ihop, och jag tror inte att de får det själva heller egentligen. Jag undrar om miljöministern kan få det att gå ihop.

Sedan förekommer det en rad missuppfattningar, en begreppsförvirring och kanske en medveten okunskap också i den här debatten. Det talas mycket om radiovågor när det vi talar om här borde benämnas mikrovågor. Det rör sig t.ex. för GSM-systemet om den enorma volymen av 900 miljoner svängningar per sekund. Dessutom är de här mikrovågorna oftast pulssade, vilket innebär större påverkan.

Det finns oerhört mycket att diskutera omkring det här. Jag ser att min tid för det här inlägget är slut. Men jag vill ha svar på just frågan om

försiktighetsprincipen. Sedan kan vi återkomma till andra saker i senare inlägg.

Anf. 93 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Det har varit väldigt intressant att lyssna på den här interpellationsdebatten så här långt, även om jag tycker att det uppstår nya frågetecken varje gång man tar upp frågorna. Jag tycker också att miljöminister Kjell Larssons svar var bra även om han, lika lite som vi andra, *har* alla svar. Mycket av forskningen pågår, och all forskning som man skulle önska är ju inte ens påbörjad.

Även om jag alltså tycker att det var ett bra svar ser jag en lucka som jag hoppas att vi kan täppa till under debattens gång. Jag hyser en stor förhoppning om det, eftersom jag vet att miljöministern i andra sammanhang har gjort en väldigt bra prioritering bland sina arbetsuppgifter genom den fokusering som har satts på barnen och allergin. Det är lite grann barnen som jag skulle vilja ta upp här också.

När jag har sökt har jag inte funnit några forskningsresultat som visar hur barn påverkas av den här typen av strålning, av den här utsattheten. Forskare vet fortfarande mycket lite om hur barn under sina känsliga första år påverkas av olika faktorer.

Vill man ta med i beräkningen hur barn kan komma att påverkas genom att de utsätts för strålning under *hela* sin livstid så vet man om möjligt *än* mindre. Den generation som i dag oroas av larm om cancerfrekvensen och hur denna i sin tur påverkas av mobiltelefoner osv. har ändå utsatts för denna risk under en kort tid av sin levnad – helt enkelt för att det inte har funnits under hela vår levnad. Det var ganska nyss som det här blev tillgängligt för de flesta av oss. De barn som föds och växer upp nu blir den första generationen som i detta hänseende utsätts för ett fullskaleförsök. Därför tycker jag att det är intressant, och jag vill understryka hur viktigt det är, med den försiktighetsprincip som Marianne Andersson har talat om.

Samtidigt är normen för tester och gränsvärden inte ett barn utan en vuxen man. Vi vet att det ofta är så att det mesta av forskningen utförs på en normal, stor man. Man glömmer bort kvinnorna. Men det är också så att barnen i än högre grad blir bortglömda i forskningen. Och i den här frågan är det, som sagt var, ganska svårt att ha någon forskning även om man hade haft den ambitionen, vilket jag inte har kunnat se att man har. Barnen är ju i sig ett fullskaleförsök. De utsätts för radiovågor. Och gemensamt för strålningen från de här anordningarna är ju att de inte är joniserade, som t.ex. röntgenstrålning och strålning från sönderfallande radioaktiva ämnen.

Det här gäller tekniska anordningar av olika slag. Det är mobiltelefoner, datorer, vanliga telefoner, elektroniska bilnycklar, elektroniska barnvagnar osv. Det finns så oerhört mycket som tillkommer hela tiden. Och det är ju den här sammanlagda effekten som barnet påverkas av, inte den enskilda källan, även om den kanske kan vara nog så allvarlig att utsättas för under lång tid. Här känner jag att vi måste tänka oss väldigt noga för när det gäller vad det här kan leda till för den uppväxande generationen. Jag skulle vilja ha ett svar från miljöministern när det gäller hur han ser på det här ur barnens perspektiv.

Anf. 94 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Miljöministern! I början av den förra mandatperioden väckte jag en motion om det här med mobiltelefoner. Första gången jag tog upp det här i kammaren fick jag nästan höra skratt. Sedan, så småningom, var det många som stödde mig. Men då togs jag absolut inte på allvar.

Den här forskningen om elektromagnetiska fält har pågått i 20 år. När jag kom in i riksdagen 1994 noterade jag att det under 1993 såldes 20 000 abonnemang. 1995 såldes det 20 000 bara på några månader. Sedan växte det hela tiden, och nu är det uppe i nästan fyra miljoner. Man räknar med att det i hela världen år 2003 skall finnas 830 miljoner användare av mobiltelefoner.

Vi tog upp det här med gränsvärde. Bl.a. SAR-värdet är baserat på att man pratar i telefon i en eller två minuter. Men om man ser sig omkring finner man att det pratas mycket längre. Det är det som är det svåra.

Att antalet abonnemang ökar gör ju också att antalet sändare, eller antenner, måste öka för att det skall bli en bra täckning. I och för sig sägs det att ju fler sändare som finns desto mindre ökar frekvensen. Men i och med att det hela tiden sker en ökning blir det ändå en stor risk. Som föregående talare, Marianne Andersson och Carina Hägg, har sagt är det viktigt att försiktighetsprincipen tillämpas.

Miljöministern säger i svaret bl.a. att det inte finns så mycket forskning. Men den största forskning som har gjorts i världen är faktiskt den som Kjell Hansson-Mild gjorde på 11 000 mobiltelefonanvändare. Han såg vad användandet orsakade för besvär. Det är alltså den mest omfattande forskningen. Nu med det här nya som skall göras i EU får vi en bredare forskning över detta.

Det är mycket som interagerar. Vi får radiovågor från satelliter och från TV. Jag har jämfört det med att barnen, hela mänskligheten och djurvärlden är utsatta för ett stort experiment. Det är precis som att befinna sig i en mikrovågsugn. Därför måste vi vara försiktiga. Man måste också förstå de människor som är elöverkänsliga, förstå att de känner oro. Jag har pratat med en forskare på Chalmers. Han säger att detta med mobiltelefoner är helt belagt men att man inte kan mäta så mycket från antenner. Men det handlar ju som sagt om en meters avstånd. Det händer ju faktiskt att de här antennerna sätts upp utanför fönstret, alldeles runt hörnet.

Jag vill höra vad miljöministern säger om detta. Vissa delar av svaret inger dock hopp.

Anf. 95 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag börjar med att kommentera Barbro Johanssons synpunkter.

Vi skall ta den här oron på allvar, och vi skall vara medvetna om att vi alla utsätts för nya former av påverkan efterhand som det kommer nya tekniska hjälpmedel av olika slag, som mobiltelefonen. Jag får dock tillägga att man skapar onödigt rädsla om man jämför vår situation med att vi skulle befinna oss i en mikrovågsugn.

Barbro Johansson tog upp frågan om de master som man kan befinna sig väldigt nära. Den typen av antenner är inte i dag föremål för någon tillståndsgivning. Den utredning som jag nu aviserar syftar bl.a. till att

Prot. 1998/99:41

19 januari

*Svar på
interpellationer*

man skall överväga om det finns skäl att ha en generell tillståndsgivning för alla former av sådana här sändare och inte bara de som nu skall placeras på master; i och med att de är bygglovspliktiga utsätts de också för en viss bedömning ur hälsosynpunkt. Det innebär alltså ett ganska stort steg framåt i den riktning som ni alla strävar åt.

Till den utredningen kan man lägga att vi sedan sent i höstas har en helt uppdaterad, aktuell och så långt det är möjligt fullständig forskningsöversikt som inte bara gäller forskningen i Sverige utan också forskningen i andra länder. Därför tycker jag att vi är på väg mot en situation där vi har möjlighet att både ta fram nya redskap i det här arbetet och få en samlad bild av den kunskap som finns.

Det är viktigt att jag får klarlägga regeringens syn på försiktighetsprincipen. Den får tolkas som att försiktighetsprincipen träder i kraft när det finns grundad anledning att misstänka att, i det här fallet, en sändare kan ge hälsoeffekter. Det innebär att de ärenden som nu finns på regeringens bord, och andra ärenden, måste bedömas med utgångspunkt i den kunskap som vi har i dag. Den kunskapen är ju i regel tillräcklig för att förklara att det, när det gäller de mobiltelefonisändare som installeras, inte finns någon grundad anledning att tro att de är hälsofarliga. Och vi har ju en hel del kunskap också i dag om effekterna av den här typen av strålning.

Det här innebär alltså inte att det införs något moratorium för nya mobiltelefonisändare. Det finns en praxis. Den granskning som kan göras och de prövningar som måste göras görs enligt de regler som gäller för närvarande.

Jag bedömer dessutom att det förmodligen inte efter den här utredningen, den här kunskapsöversikten, kommer att bli någon skärpning när det gäller de sändare som i dag är föremål för tillståndsgivning. Kunskapen är ändå så pass stor på det här området att det finns en god grund att stå på när man installerar eller ger tillstånd till nya sändare.

Jag får ta upp Carina Häggs synpunkter på barnen i mitt nästa inlägg.

Anf. 96 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Nu måste jag säga att jag blir lite orolig. Det första svaret andades en ganska positiv syn, men det här inlägget speglar en uppfattning om att man egentligen vet hur det är och därför kan köra på som tidigare.

Jag vet att i ett av dessa ärenden finns ett dagis på 150 meters avstånd och en skola på 300 meters avstånd. Kan man i så fall tänka sig att ge tillstånd till en sådan mast och säga att man vet hur det är och att det inte finns några större risker?

Det är faktiskt gamla kunskaper som miljöministern rör sig med. I Nya Sydwailes i Australien har man helt andra gränsvärden. Där har man lyssnat till forskningsrapporter. Det är faktiskt inte så att det inte finns några forskningsrapporter. Sådana har kommit fram. Jag skulle kunna räkna upp en lång rad forskningsrapporter som visar på hälsoeffekter med det här; det kan jag göra för miljöministern efteråt. Därför måste man säga att försiktighetsprincipen ändå skall tillämpas.

I Sverige har vi alltså ett gränsvärde som är 450 mikrowatt per kvadratcentimeter. I Nya Sydwailes är gränsvärdet 0,001 mikrowatt per kvadratcentimeter. Jag tror inte att de har hittat på det för att jäklas med –

ursäkra uttrycket – mobiltelefonitillverkarna eller någonting sådant. Jag tror faktiskt att detta grundar sig på riktiga erfarenheter och på de forskningsresultat som finns. De säger: Låt oss vara försiktiga!

Jag säger inte att vi inte skall bygga några master någonstans i Sverige; det tror inte jag heller på. Men jag tror att vi skall söka efter bästa placering. Och det står ju också i vår lagstiftning att man skall undvika miljörisker. Det står i plan- och bygglagen och i nya miljöbalken. Vi skall undvika hälsorisker så långt det är möjligt. Då kan man kanske söka en annan placering.

Jag tycker att det svar som miljöministern lämnade just nu andades att det nog kommer att ges tillstånd. Jag kan inte säga att det är så, men jag tillåter mig i alla fall att dra den slutsatsen. Och jag blir orolig om det är så.

De flesta forskare erkänner att elöverkänslighet är ett problem. Sedan diskuterar de hur det är och varför. De är inte överens om det, men att det är ett problem är de ganska överens om. Riksdagen har tidigare beslutat att vi skall vara mycket generösa när det gäller bostadsanpassningsbidrag. Vi skall försöka hjälpa människor. Vi skall försöka förebygga. Boverket fick uppdrag och gjorde en utredning som kanske inte var så fantastiskt bra, men riksdagen har i alla fall gett sådana uppdrag tidigare.

En människa har kanske fått bostadsanpassningsbidrag på ett par hundra tusen för att elsanera sitt hus. Sedan kommer plötsligt någon och säger att man vill bygga en sändarmast intill den här bostaden. Då är ju pengarna bortkastade, eftersom den här människan inte kan bo kvar i sitt hus. På något vis måste myndigheter här i Sverige agera tillsammans, så att den ena handen vet vad den andra gör. Då kan vi faktiskt inte ge stöd till någonting ena dagen och sabotera det stödet med ett annat beslut någon annanstans. Jag skulle vilja att miljöministern försöker titta på det här.

Det finns forskningsrapporter. Mycket av det som miljöministern talar om är från 1997. Det finns sådant som har hänt sedan dess. Det var en stor forskarkongress i Wien förra året där man kom överens om att de gränsvärden man talar om gäller termisk strålning, dvs. uppvärmning precis som i mikrovågsugn. Det är de gränsvärden man har i dag. Men när det gäller biologiska effekter av lågfrekvent strålning har man egentligen inte några gränsvärden för det över huvud taget förutom de i Australien.

Anf. 97 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Det sades att det inte finns så mycket forskning. Jag nämnde undersökningen med 11 000 personer som gjorts av Kjell Hansson-Mild. Med på Wienkonferensen var forskare från USA, Nya Zeeland, Tyskland, Österrike, Kanada, Belgien, Polen, m.fl. som forskat om detta. Alla forskare där var överens om att det är den lågintensiva effekten som är det svåra. Man har bl.a. sett att elektromagnetfält kan blockera t.ex. melatonin så att cancer fortsätter att utvecklas som kanske hade hämmats i annat fall.

Det finns väldigt mycket forskning. Som jag sade i mitt tidigare inlägg har det faktiskt forskats på detta i 20 år. I och med den stora ökningen som vi nu har med alla elektromagnetiska fält från alla olika håll kommer vi att påverkas. Att säga att vi inte påverkas av att vi befinner

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

oss i en mikrovågsugn, som jag vill kalla det, är ganska farligt. Fåglar hittar inte längre vägen. Det vet vi beror på att luften är så full av interagerande fält att de t.o.m. förlorar sin orienteringsförmåga och inte hittar rätt.

Mobiltelefonin har haft en exponentiell ökning. Ökningen går mycket fort. Man försöker därför att få nya frekvenser. Det är det som är så svårt. Man måste ha fler antenner och fler sändare. En kvinnlig forskare i Umeå, Eva Lindström, visade att mänskliga celler reagerar vid väldigt lågfrekvent strålning. Att det är lågfrekvent har ingen betydelse i sammanhanget. Vi kan se på andra områden att låga doser över huvud taget under en lång tid är skadliga. Jag hoppas att vi får se en förändring.

Anf. 98 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Som Marianne Andersson förstår har jag gått igenom en del av materialet som finns på det här området. Jag blev också lite konfunderad över det australiensiska exempel som används väldigt ofta i debatten. Jag har åtminstone fått ett preliminärt besked från mina tjänstemän att det förmodligen måste föreligga något slags missuppfattning om de australiensiska reglerna. Nu kommer jag att besöka Australien om några veckor. Jag kommer då naturligtvis att ta reda på exakt hur det ligger till. Även om det skulle vara så att man har dessa gränsregler i en del av Australien är det i så fall det enda området i världen där man har dragit så drastiska slutsatser.

Visst finns det mycket forskning på det här området. Det gäller inte just mobiltelefonin som sådan utan liknande fält. Man kan i dag säga att det finns en hygglig konsensus bland forskare om att den typ av strålning vi talar om i dag, dvs. strålning från mobiltelefonisändare, inte är farlig vid de vanliga avstånden som vi rör oss med i den här debatten. Vi talar inte i dag om hela mobiltelefonin.

Denna konsensus bland forskarna får sägas vara den vetenskapliga grunden. Sedan finns det naturligtvis en del forskare som väljer att uttrycka sig på ett annat sätt och sära ut sig. Men för min del gäller det att hitta det som är den grundläggande forskningsståndpunkten i frågan om strålningens farlighet just från dessa sändare på dessa avstånd.

Marianne Andersson tog upp väldigt mycket i sitt inlägg som berör två ärenden som jag just nu har på mitt bord. Jag kan naturligtvis inte gå in på och diskutera dem i detalj. Men jag lovar att jag kommer att ha arbetat ganska mycket med de ärendena innan jag avgör dem.

För att upprepa vad jag sade tidigare finns det enligt min bedömning ingen grund för att nu införa något slags moratorium för mobiltelefonisändare. Däremot finns det nu grund för att göra en bedömning av hur forskningsläget ser ut. Dessbättre har vi en sådan bedömning hos oss sent i höst.

Som jag har berättat i mitt interpellationssvar finns också ett starkt skäl att se över tillståndsgivningen på det här området. En sådan utredning kan vi nu koppla till en färsk, bra och bred forskningsöversikt över forskningsläget.

Anf. 99 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Miljöministern säger att det finns hygglig konsensus bland forskare, men det finns inte en full konsensus. Det finns forskare

som har en annan uppfattning och som är mer oroliga för detta än en del andra.

Jag har t.ex. följt amalgamfrågan under ganska många år. Den här frågan följer fullständigt detta mönster. De forskare som inte omfattar den gällande uppfattningen har väldigt svårt att få några pengar, några lokaler eller att få publicera sig. De har svårt att över huvud taget följa sin forskning. Så är det också med detta. Det tycker jag är väldigt oroande.

Jag hoppas att båda sidornas åsikter kommer fram i det nya stora uppdrag som gått ut, att båda sidorna får komma till tals och att båda sidorna får visa sina resultat och också får ekonomiska möjligheter att göra det. Jag blir lite besviken på forskarvärlden, fri forskning och allt möjligt sådant när jag ser hur det många gånger går till.

Inte heller jag är ute efter något moratorium. Jag har inte bett om något moratorium. Jag har bett om att man skall tillämpa försiktighetsprincipen. Man skall försöka få så bra placering som möjligt på de master man bygger. Jag vet att det finns alternativa platser. Man kan faktiskt försöka att använda en sådan. Då blir det inte så mycket bråk om det, och då har man skyddat sig ifall det skulle vara farligt. Tänk om man kommer fram till att det har stor betydelse och påverkar våra barn väldigt mycket? Jag skulle inte vilja fatta ett beslut och veta att jag har fattat ett sådant beslut när jag har varit osäker. Det är därför som försiktighetsprincipen skall tillämpas.

Miljöministern säger att han omfattar den gängse forskarståndpunkten. Jag tycker att det viktiga är att man har rätt ståndpunkt och att man fattar rätt beslut. Det gäller framtiden och inte bara vad som händer just nu.

Anf. 100 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! När jag har försökt att följa dessa frågor under de senaste åren har jag gång på gång försökt att ta upp barnens situation. Jag har hittills inte fått något tillfredsställande svar. Jag måste tyvärr säga till miljöminister Kjell Larsson att jag heller inte känt att det hänt någonting sedan jag tagit upp den här frågan. Det är mycket möjligt att det har gjort det. Men det har i varje fall inte kunnat redovisas tillbaka.

Det var därför jag tog tillfället här i kväll att vara med i interpellationsdebatten. Jag ser inte heller någonting i detta svar. Skulle jag känna att man tagit till sig problematiken, att det arbetades aktivt med den på något håll, skulle jag inte behöva upprepa mig i den här talarstolen, utan då vore frågan omhändertagen. Jag tror precis som Marianne Andersson inte på något moratorium och har naturligtvis heller aldrig varit ute efter det.

När det dyker upp nya tekniker och nya företeelser i samhället som också kan innebära nya miljörisker måste man hantera dem och bedöma dem utifrån deras egna förutsättningar. Det handlar inte om att förbjuda någonting eller att ha ett moratorium på något sätt. Det handlar om att ha en så säker hantering som möjligt och att ha lite framförhållning inför vad som kan komma framöver.

Som jag sade tidigare har jag varit väldigt hoppfull. Jag vet att nye miljöministern Kjell Larsson har varit mycket tydlig i sin ambition att fokusera sitt arbete på barnens situation.

Prot. 1998/99:41
19 januari

*Svar på
interpellationer*

Men trots två inlägg och trots att jag fick talmannens tillåtelse att vänta med mitt sista inlägg tills nu, har jag inte ens i miljöministerns andra inlägg fått en indikation på att han kommer att beakta barnens situation i den här frågan. Jag hoppas att jag kan få ett positivt svar innan vi lämnar salen.

Anf. 101 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag ber Carina Hägg om ursäkt för att jag glömde att ta upp barnen. Det berodde naturligtvis på att hon inte gick upp i replikskiftet.

Visst måste barnens situation tas upp här. Jag vet att det finns en del undersökningar som belyser hur utsatta barnen är för den här typen av påverkan. Jag utgår ifrån, men det har jag inte kollat, att man i den forskningssammanställning som nu görs också tänker på att barn både är mindre och kanske mer känsliga för den här typen av påverkan och att det återspeglas i den sammanställning vi får.

Jag kommer att se till att detta även finns inskrivet i direktiven för den här utredningen. Jag tycker att det är viktigt att vi inte tar några risker och att barnen inte glöms bort i det här sammanhanget heller.

Om man skall var hederlig är det nog väldigt svårt att hitta något område där det råder en fullständig konsensus bland forskarna. Jag tror inte att vi kan ställa det kravet på den här typen av beslut. Det finns alltid forskare som har en annan uppfattning. Ibland kan de ha rätt. Därför skall vi vara väldigt kritiska när vi tar del av forskningsrapporter av olika slag. Vi skall naturligtvis inte nöja oss med att bara för att den som är etablerad har en uppfattning skall det vara den som gäller. Det visar amalgamfrågan. Jag kan lova Marianne Andersson att jag har haft amalgamfrågan i bakhuvudet när jag har gått igenom de här ärendena.

Vi får nu en bra forskningssammanställning. Den kommer att ge oss en förnyad kunskap på det här viktiga området ganska snart. Vi kan nu tillsätta en utredning som innebär att vi ser över de regler som gäller för tillstånd för den här verksamheten. Jag tycker att det är ett ganska bra facit av kvällens diskussioner.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

1998/99:32 EU-bedrägerier och korruption

1998/99:43 Drograttfylleri och sjöfylleri

1998/99:46 Vissa frågor som rör val till Europaparlamentet

Motioner

med anledning av prop. 1998/99:22 Sekretess för vissa uppgifter hos uppdragsmyndigheter m.m.

1998/99:K6 av Ingvar Svensson och Björn von der Esch (kd)

1998/99:K7 av Per Unckel m.fl. (m)

1998/99:K8 av Per Lager m.fl. (mp)

med anledning av skr. 1998/99:40 Lägesrapport om IT-omställningen i
samhället inför år 2000

1998/99:T8 av Stig Sandström m.fl. (v)

1998/99:T9 av Per-Richard Molén m.fl. (m)

1998/99:T10 av Inga Berggren m.fl. (m, s, v, kd, c, fp)

1998/99:T11 av Johnny Gylling m.fl. (kd)

1998/99:T12 av Mikael Johansson m.fl. (mp)

Prot. 1998/99:41
19 januari

22 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 28 januari

1998/99:89 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till socialministern
Sekretess gällande abort på minderåriga

den 8 januari

1998/99:91 av *Monica Green* (s) till jordbruksministern
Oskäligen löneskillnader på grund av kön

den 11 januari

1998/99:93 av *Sten Andersson* (m) till justitieministern
Nyårssmällare

1998/99:94 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till justitieministern
Åtgärder mot grupp våldtäkter

1998/99:95 av *Harald Bergström* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Naturgasledning genom Sverige

1998/99:96 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till miljöministern
Åtgärder för att förbättra inom miljön

den 12 januari

1998/99:97 av *Runar Patriksson* (fp) till näringsministern
A-kassa till missionärer och biståndsarbetare

den 13 januari

1998/99:98 av *Elver Jonsson* (fp) till näringsministern
Regionalpolitiken och befolkningsutvecklingen

den 14 januari

1998/99:99 av *Roy Hansson* (m) till näringsministern
Fraktkostnader i Gotlandstrafiken

1998/99:100 av *Gudrun Lindvall* (mp) till miljöministern
Jakten på enkelbeckasin

1998/99:101 av *Bo Könberg* (fp) till socialministern
Vårdköerna och sjukförsäkringspengarna

den 15 januari

1998/99:102 av *Jan-Evert Rådström* (m) till finansministern
Rättsosäkerheten i beskattningen

1998/99:103 av *Gudrun Lindvall* (mp) till miljöministern
Beskattning av fossilt avfall

1998/99:104 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Ekologiskt griskött

1998/99:105 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Burhållning av minkar

den 19 januari

1998/99:106 av *Marie Engström* (v) till socialministern
Reformerat trygghetssystem

Interpellationerna 89, 91 och 93–102 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari.

Interpellationerna 103–106 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 januari.

23 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 december

1998/99:214 av *Catherine Persson* (s) till socialministern
Det reformerade tandvårdsstödet

1998/99:215 av *Bertil Persson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Olympiad i Öresundsregionen

1998/99:216 av *Anne-Katrine Dunker* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Handikappanpassade lokaler

1998/99:217 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Pierre Schori
Amning och hivsmitta

den 29 december

1998/99:218 av *Rosita Runegrund* (kd) till socialministern
Personlig assistans till barn

1998/99:219 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansministern
Premiepensionsmyndigheten

den 30 december

1998/99:220 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieministern
Polisens tillnyktringsresurser

den 4 januari

Prot. 1998/99:41
19 januari

1998/99:221 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöministern
Rättvist miljöutrymme

den 7 januari

1998/99:222 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Kriget i Kosovo

1998/99:223 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Kosovos självständighet

1998/99:224 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesministern
Den etniska situationen i Kosovo

1998/99:225 av *Dan Ericsson* (kd) till näringsministern
Trafiksäkerheten på E 22

den 8 januari

1998/99:226 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Alternativmedicin

1998/99:227 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksministern
Azo-färgämnen

den 11 januari

1998/99:228 av *Helena Bargholtz* (fp) till näringsministern
Brandsäkerhet i bilar

1998/99:229 av *Ewa Larsson* (mp) till statsministern
Demokratiska spelregler vid en folkomröstning om EMU

den 12 januari

1998/99:230 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsministern
EU:s regionala indelning

1998/99:231 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Statliga bolags marknadsföring

1998/99:232 av *Dan Ericsson* (kd) till statsministern
Jordbrukets ekonomiska villkor

den 13 januari

1998/99:233 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Kasinon och risken för spelberoende

1998/99:234 av *Eva Arvidsson* (s) till kulturministern
Nedläggning av bibliotek

1998/99:235 av *Eva Arvidsson* (s) till jordbruksministern
Industrifiske

1998/99:236 av *Inger Segelström* (s) till socialministern
Antibiotikaresistens

1998/99:237 av *Kenneth Johansson* (c) till socialministern
Avgift för tillsyn av försäljning av folköl

1998/99:238 av *Sven Bergström* (c) till näringsministern
Krockkuddar
1998/99:239 av *Roy Hansson* (m) till näringsministern
Snabbfärja mellan Gotland och fastlandet
1998/99:240 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern
Trängslets skjutfält
1998/99:241 av *Gudrun Lindvall* (mp) till näringsministern
Brist på utbildad arbetskraft
1998/99:242 av *Gudrun Lindvall* (mp) till miljöministern
Allergisanering av daghem och skolor

den 14 januari

1998/99:243 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern
Ekonomiska intressen och demokratisk utveckling i Afrika
1998/99:244 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Stödet till idrotten ur jämställdhetsperspektiv
1998/99:245 av *Per-Samuel Nisser* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Kassaservice på landsbygden
1998/99:246 av *Birgitta Sellén* (c) till finansministern
Postens kassaservice
1998/99:247 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
Barn med föräldrar i registrerat partnerskap
1998/99:248 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
En breddad partnerskapslagstiftning
1998/99:249 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieministern
Direktiven för utredningen om barn till homosexuella föräldrar

den 15 januari

1998/99:250 av *Carina Adolfsson* (s) till näringsministern
Lantbrevbäring
1998/99:251 av *Eva Arvidsson* (s) till miljöministern
Elöverkänslighet och mobiltelefonsändare
1998/99:252 av *Gudrun Lindvall* (mp) till statsrådet Ulrica Messing
Stöd till ridsporten
1998/99:253 av *Inger Strömbom* (kd) till näringsministern
Öresundsförbindelsen och godstransporterna på järnväg
1998/99:254 av *Elver Jonsson* (fp) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Momsinbetalningssystemet för kommunerna
1998/99:255 av *Margareta Viklund* (kd) till miljöministern
Miljöstationer

Frågorna 214–252 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari.

Frågorna 253–255 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 januari.

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 18 december

1998/99:168 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieministern
Åklagarämbetet

den 21 december

1998/99:162 av *Göte Jonsson* (m) till miljöministern
Åtgärder inom klimatområdet

1998/99:171 av *Maria Larsson* (kd) till miljöministern
Kalkningsverksamheten under 1999

1998/99:185 av *Kenneth Lantz* (kd) till miljöministern
Dumpning i Öresund

1998/99:190 av *Per Lager* (mp) till utrikesministern
Mänskliga rättigheter och EU

1998/99:193 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern
Författarmorden i Iran

1998/99:194 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern
Materielbeställningar

den 22 december

1998/99:170 av *Patrik Norinder* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Den svenska julgrisen

1998/99:174 av *Ewa Larsson* (mp) till socialministern
De samhällsekonomiska konsekvenserna av kasino

1998/99:176 av *Mikael Oscarsson* (kd) till justitieministern
Klotter och annan skadegörelse

1998/99:177 av *Kerstin-Maria Stalin* (mp) till socialministern
Arbetet mot narkotika

1998/99:178 av *Per Lager* (mp) till justitieministern
Rasistiska budskap via närradiostationer

1998/99:186 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till socialministern
Åtgärder mot narkotika

1998/99:188 av *Sofia Jonsson* (c) till jordbruksministern
Löneklyftorna mellan kvinnor och män

1998/99:189 av *Sofia Jonsson* (c) till jordbruksministern
Länsstyrelsernas jämställdhetsarbete

den 23 december

1998/99:187 av *Göran Lindblad* (m) till socialministern om
Övergången till ny försäkring

den 28 december

1998/99:191 av *Birger Schlaug* (mp) till statsrådet Ulrica Messing
Åsiktsregistrering

1998/99:204 av *Camilla Dahlin-Andersson* (fp) till statsrådet
Ingegerd Wärnersson
Friskolorna

1998/99:212 av *Camilla Dahlin-Andersson* (fp) till socialministern
Kommunerna och barnomsorgsgarantin

den 29 december

1998/99:214 av *Catherine Persson* (s) till socialministern
Det reformerade tandvårdsstödet

den 4 januari

1998/99:192 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsministern
En ny trafikmyndighet

1998/99:196 av *Anders Ygeman* (s) till näringsministern
Priser på internationella tågresor

1998/99:201 av *Tullia von Sydow* (s) till näringsministern
Åtgärder mot åldersdiskriminering

1998/99:202 av *Barbro Hietala Nordlund* (s) till näringsministern
Statens regionalpolitiska ansvar

1998/99:206 av *Lena Sandlin* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Ökad sysselsättningsgrad för deltidsanställda

1998/99:211 av *Barbro Westerholm* (fp) till näringsministern
Statens egendom i Stockholms skärgård

den 7 januari

1998/99:215 av *Bertil Persson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Olympiad i Öresundsregionen

1998/99:216 av *Anne-Katrine Dunker* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Handikappanpassade lokaler

den 8 januari

1998/99:213 av *Rose-Marie Frebran* (kd) till statsrådet Maj-Inger
Klingvall
Högekostnadsskydd för sjuklönekostnader

den 12 januari

1998/99:218 av *Rosita Runegrund* (kd) till socialministern
Personlig assistans till barn

den 13 januari

Prot. 1998/99:41
19 januari

1998/99:165 av *Sonja Fransson* (s) till socialministern
Läkarbristen i Västsverige
1998/99:199 av *Tullia von Sydow* (s) till socialministern
Seniorboende
1998/99:200 av *Tullia von Sydow* (s) till socialministern
Hälsoundersökning för äldre
1998/99:203 av *Camilla Dahlin-Andersson* (fp) till kulturministern
Millenniefirandet
1998/99:205 av *Lena Sandlin* (s) till statsrådet Britta Lejon
Domstolstrots
1998/99:208 av *Lena Sandlin* (s) till socialministern
Socialbidragen
1998/99:217 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Pierre Schori
Amning och hivsmitta

den 14 januari

1998/99:195 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsministern
Örebro universitet
1998/99:207 av *Lena Sandlin* (s) till socialministern
Diskriminering av funktionshindrade i näringsverksamhet
1998/99:210 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till miljöministern
Moratorium för genetiskt modifierade organismer
1998/99:220 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieministern
Polisens tillnyktringsresurser

den 15 januari

1998/99:197 av *Bertil Persson* (m) till utbildningsministern
Sjöfartsutbildning

Ovanstående svar redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari.

den 18 januari

1998/99:198 av *Bertil Persson* (m) till näringsministern
Utflyttning av företag
1998/99:209 av *Åsa Torstensson* (c) till statsministern
EU:s utvidgning
1998/99:225 av *Dan Ericsson* (kd) till näringsministern
Trafiksäkerheten på E 22

Svaren 198, 209 och 225 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 januari.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till ajourneringen kl. 16.36,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 20 § anf. 96 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Ledighet m.m.....	1
3 § Avsägelser.....	1
4 § Meddelande om frågestund.....	1
5 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	2
6 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	2
7 § Anmälan om interpellationer.....	9
8 § Svar på interpellation 1998/99:50 om miljökrav vid upphandling.....	9
Anf. 1 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	9
Anf. 2 GUDRUN LINDVALL (mp).....	10
Anf. 3 CARINA HÄGG (s).....	12
Anf. 4 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	13
Anf. 5 GUDRUN LINDVALL (mp).....	14
Anf. 6 CARINA HÄGG (s).....	15
Anf. 7 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	16
Anf. 8 GUDRUN LINDVALL (mp).....	17
Anf. 9 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	18
9 § Svar på interpellation 1998/99:80 om kulturoms för nöjesparker.....	18
Anf. 10 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	18
Anf. 11 SIW WITTGREN-AHL (s).....	19
Anf. 12 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	20
Anf. 13 SIW WITTGREN-AHL (s).....	21
Anf. 14 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	21
Anf. 15 SIW WITTGREN-AHL (s).....	21
10 § Svar på interpellation 1998/99:62 om JAS-export till Sydafrika.....	22
Anf. 16 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	22
Anf. 17 BERIT JÓHANNESSON (v).....	23
Anf. 18 CARINA HÄGG (s).....	24
Anf. 19 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	25
Anf. 20 BERIT JÓHANNESSON (v).....	25
Anf. 21 CARINA HÄGG (s).....	26
Anf. 22 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	26
Anf. 23 BERIT JÓHANNESSON (v).....	27
11 § Svar på interpellation 1998/99:90 om kosovoalbaner.....	27
Anf. 24 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	27
Anf. 25 MARGARETA VIKLUND (kd).....	29
Anf. 26 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	30
Anf. 27 MARGARETA VIKLUND (kd).....	30
Anf. 28 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	31
Anf. 29 MARGARETA VIKLUND (kd).....	31

12 § Svar på interpellation 1998/99:66 om den svenska försvarsindustrin	32
Anf. 30 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	32
Anf. 31 OLA KARLSSON (m).....	33
Anf. 32 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	34
Anf. 33 OLA KARLSSON (m).....	35
Anf. 34 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	36
Anf. 35 OLA KARLSSON (m).....	36
13 § Svar på interpellationerna 1998/99:67, 68 och 88 om svenska insatser för minröjning	37
Anf. 36 TALMANNEN	37
Anf. 37 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	37
Anf. 38 TALMANNEN	37
Anf. 39 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	37
Anf. 40 MARTIN NILSSON (s).....	39
Anf. 41 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	40
Anf. 42 BERIT JÓHANNESSON (v).....	41
Anf. 43 CARINA HÄGG (s).....	42
Anf. 44 OLA KARLSSON (m).....	43
Anf. 45 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	44
Anf. 46 MARTIN NILSSON (s).....	45
Anf. 47 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	45
Anf. 48 BERIT JÓHANNESSON (v).....	46
Anf. 49 CARINA HÄGG (s).....	46
Anf. 50 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	47
Ajournering.....	48
Återupptagna förhandlingar	48
14 § Svar på interpellation 1998/99:55 om stöd till företag som drabbas av strafftullar.....	48
Anf. 51 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	48
Anf. 52 STEN ANDERSSON (m).....	50
Anf. 53 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s)	50
Anf. 54 STEN ANDERSSON (m).....	51
15 § Svar på interpellation 1998/99:64 om ungdomsarbetslösheten	51
Anf. 55 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	51
Anf. 56 MAGNUS JACOBSSON (kd).....	52
Anf. 57 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	53
Anf. 58 MAGNUS JACOBSSON (kd).....	54
Anf. 59 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	54
16 § Svar på interpellation 1998/99:74 om utvecklingen i Degerfors m.fl. kommuner i Örebro län	54
Anf. 60 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	54
Anf. 61 PETER PEDERSEN (v).....	55
Anf. 62 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	56
Anf. 63 PETER PEDERSEN (v).....	56
Anf. 64 OLA KARLSSON (m).....	57
Anf. 65 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	58

Anf. 66	PETER PEDERSEN (v).....	59
Anf. 67	OLA KARLSSON (m).....	59
Anf. 68	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	60
17 §	Svar på interpellation 1998/99:86 om åtgärder för tillväxt i Stockholm	60
Anf. 69	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	60
Anf. 70	EVA ARVIDSSON (s).....	61
Anf. 71	SVEN BERGSTRÖM (c).....	63
Anf. 72	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	64
Anf. 73	EVA ARVIDSSON (s).....	64
Anf. 74	SVEN BERGSTRÖM (c).....	65
Anf. 75	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	66
Anf. 76	EVA ARVIDSSON (s).....	66
18 §	Svar på interpellation 1998/99:92 om Arlandabanan.....	67
Anf. 77	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	67
Anf. 78	INGER SEGELSTRÖM (s)	68
Anf. 79	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	68
Anf. 80	INGER SEGELSTRÖM (s)	68
Anf. 81	Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	69
Anf. 82	INGER SEGELSTRÖM (s)	69
19 §	Svar på interpellation 1998/99:61 om Gravberget.....	69
Anf. 83	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	69
Anf. 84	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m).....	70
Anf. 85	STURE ARNESSON (v).....	71
Anf. 86	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	71
Anf. 87	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m).....	72
Anf. 88	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	72
Anf. 89	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m).....	72
Anf. 90	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	73
20 §	Svar på interpellation 1998/99:72 om master för mobiltelefoni	73
Anf. 91	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	73
Anf. 92	MARIANNE ANDERSSON (c)	74
Anf. 93	CARINA HÄGG (s).....	76
Anf. 94	BARBRO JOHANSSON (mp).....	77
Anf. 95	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	77
Anf. 96	MARIANNE ANDERSSON (c)	78
Anf. 97	BARBRO JOHANSSON (mp).....	79
Anf. 98	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	80
Anf. 99	MARIANNE ANDERSSON (c)	80
Anf. 100	CARINA HÄGG (s).....	81
Anf. 101	Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	82
21 §	Bordläggning.....	82
22 §	Anmälan om interpellationer.....	83
23 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	84
24 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	87
25 §	Kammaren åtskildes kl. 20.13.....	90

